RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919. Första kammaren. Nr 28.

Tisdagen den 15 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 9 och den 11 innevarande månad.

Vid föredragning av första lagutskottets memorial nr 21, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 19 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillägg till § 27 mom. 4 värnpliktslagen den 17 september 1914 ävensom en i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Om fortsatt tillämpning av förfogande-rättslagen.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 26 april 1918 om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, dels ock i anledning därav väckta motioner.

Genom en den 14 mars 1919 dagtecknad proposition, nr 285, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 26 april 1918 om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 194, av herr *Kaijser*, samt

inom andra kammaren:

nr 387, av herr *Lindman;*

nr 388, av herrar *Andersson* i Knäppinge, *Norman*, *Svensson* i Betingetorp, *Gustafson* i Kasenberg, *Nilsson* i Landeryd, *Olsson* i

Om fortsatt tillämpning av förfogande-rättslagen. (Forts.)

Broberg, *Bengtsson* i Kullen, *Olsson* i Berg, *Lithander, Thore, Pettersson* i Bjällbo och *Nilsson* i Antnäs; och

nr 389, av herrar *Nilsson* i Vibberbo, *Ericson* i Oberga, *Olsson* i Golvvasta, *Månsson* i Backa, *Johanson* i Hallagården, *Olsson* i Kullenbergstorp, *Ryberg, Andersson* i Grimbo, *Jonsson* i Källeräng, *Westman, Svedberg, Edberg, Hedlund* i Östersund, och *Andersson* i Eliantorp.

Herr *Lindman* hade i sin motion yrkat, att riksdagen i anledning av förevarande proposition måtte antaga den däri föreslagna lagen att gälla till och med den 31 augusti 1919, samt att samma lag därefter och till och med den 31 januari 1920 fortfarande måtte tillämpas allenast beträffande brödsäd och socker.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen antagas, måtte för sin del antaga följande

Lag

om fortsatt tillämpning av lagen den 26 april 1918 om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden.

(*i Kungl. Maj:ts förslag.*)

Härigenom förordnas, att lagen den 26 april 1918 om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, vilken lag gäller till och med den 30 april 1919, skall äga fortsatt tillämpning till och med den *30 april 1920.* Vad i 15 § samma lag stadgas om strafflindring vid synnerligen förmildrande omständigheter, skall, utan hinder av övergångsbestämmelse till äldre lag, äga tillämpning, där efter den 30 april 1919 ansvar ådömes för förseelse mot den äldre lagen.

Där beslag å vara eller annat förfogande över egendom, varom förordnats på grund av äldre lag eller 4 eller 5 § i lagen den 26 april 1918, gäller till och med den 30 april 1919, äger Konungen före den 1 maj 1919 förordna, att

(*i Utskottets förslag.*)

Härigenom förordnas att lagen den 26 april 1918 om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, vilken lag gäller till och med den 30 april 1919, skall äga fortsatt tillämpning till och med den *29 februari 1920.* Vad i 15 § samma lag stadgas om strafflindring vid synnerligen förmildrande omständigheter, skall, utan hinder av övergångsbestämmelse till äldre lag, äga tillämpning, där efter den 30 april 1919 ansvar ådömes för förseelse mot den äldre lagen.

Där beslag å vara eller annat förfogande över egendom, varom förordnats på grund av äldre lag eller 4 eller 5 § i lagen den 26 april 1918, gäller till och med den 30 april 1919, äger Konungen före den 1 maj 1919 förordna, att

Om fortsatt tillämpning av förfoganderättslagen. (Forts.)

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

nämnda förfogande skall fortfarande gälla; och vare delgivning av det nya förordnandet ej erforderlig Har sådant förordnande givits angående beslag, varde den i 4 § 2 mom. sistnämnda lag bestämda tiden av trettio dagar efter beslag räknad från det beslaget först blev gällande, och skall vad i 11 § samma lag stadgas om ersättnings bestämmande till värdet vid den tid, då förordnandet om beslag gavs, äga tillämpning i fråga om det förordnande, som först meddelats. Ej må förfogande, varom nu sagts, eller sådant, varom på grund av 4 eller 5 § i lagen den 26 april 1918 förordnas efter den 30 april 1919, gälla längre än till och med den *30 april 1920;* dock skall, där fastighet, vars jord befunnits uppenbarligen vanhävdad, på grund av förordnande enligt 1 mom. första stycket i sistnämnda § upplåtits för drivande av jordbruk, upplåtelsen gälla under den i förordnandet eller med stöd därav bestämda tid, högst fem år.

Har den *30 april 1920* förordnande om varas avstående till kronan ännu ej blivit mot innehavaren gällande, vare förordnandet utan verkan. I fråga om ersättning, vartill någon enligt lagen den 26 april 1918 är berättigad den *30 april 1920* eller för upplåtelse, som därefter gäller, så ock beträffande ansvar för förseelse, som i 15 § avses, där den begåtts före den *1 maj 1920* skall vad i samma lag stadgas fortfarande äga tillämpning.

(i utskottets förslag:)

nämnda förfogande skall fortfarande gälla; och vare delgivning av det nya förordnandet ej erforderlig. Har sådant förordnande givits angående beslag, varde den i 4 § 2 mom. sistnämnda lag bestämda tiden av trettio dagar efter beslag räknad från det beslaget först blev gällande, och skall vad i 11 § samma lag stadgas om ersättnings bestämmande till värdet vid den tid, då förordnandet om beslag gavs, äga tillämpning i fråga om det förordnande, som först meddelats. Ej må förfogande, varom nu sagts, eller sådant, varom på grund av 4 eller 5 § i lagen den 26 april 1918 förordnas efter den 30 april 1919, gälla längre än till och med den *29 februari 1920;* dock skall, där fastighet, vars jord befunnits uppenbarligen vanhävdad, på grund av förordnande enligt 1 mom. första stycket i sistnämnda § upplåtits för drivande av jordbruk, upplåtelsen gälla under den i förordnandet eller med stöd därav bestämda tid, högst fem år.

Har den *29 februari 1920* förordnande om varas avstående till kronan ännu ej blivit mot innehavaren gällande, vare förordnandet utan verkan. I fråga om ersättning, vartill någon enligt lagen den 26 april 1918 är berättigad den *29 februari 1920* eller för upplåtelse, som därefter gäller, så ock beträffande ansvar för förseelse, som i 15 § avses, där den begåtts före den *1 mars 1920*, skall vad i samma lag stadgas fortfarande äga tillämpning.

B) att förevarande motioner, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Om fortsatt tillämpning av förfoganderättslagen. (Forts.)

Reservation hade anförts av, utom andra, herrar *Ernst Lindblad* och *Boberg*, vilka yrkat bifall till den av herr Lindman i ämnet väckta motionen.

Herr Dahl: Herr talman! Det föreliggande utlåtandet har, såsom kammaren finner, vunnit anslutning jämväl av högerledamöter inom utskottet. Då utskottets hemställan i viss mån avviker från den ståndpunkt, som jag i samråd med meningsvänner tidigare intagit, anser jag det vara min plikt, att i korthet redogöra för anledningen till det förhållandet, att jag icke desto mindre befinner mig bland dem, som anslutit sig till denna utskottets hemställan.

Då utskottet den 7 i denna månad företog förfoganderättslagen till slutlig behandling, yppade sig inom utskottet skilda meningar. På vänstersidan yrkades bifall till Kungl. Maj:ts förslag, på högersidan framställdes särskilda yrkanden i anslutning till de olika motioner, som förelågo. Särskilt tillvann sig herr Lindmans motion intresse på högersidan, och för min del framställde jag, i syfte att om möjligt vinna en sammanjämkning på förhand av de skilda meningarna, ett förslag, gående ut därpå, att giltighetstiden för förfoganderättslagen i hela dess omfattning skulle utsträckas till den 1 oktober detta år och tiden för dess giltighet beträffande brödsäd och socker därefter förlängas till den 1 mars 1920.

Detta jämkningsförslag vann understöd på högersidan, men från vänstern utsades det, att man där icke kunde reflektera på någon jämkning i vidare mån, än att eventuellt gränsen för lagens giltighetstid tillbakaflyttades till någon tidigare dag, som dock måste infalla under lagtima riksdagen 1920. Vid detta förhållande återföll man på högersidan till ett under diskussionen framställt förslag, innefattande någon skärpning av herr Lindmans motion sålunda, att lagens giltighetstid skulle upphöra den sista juni utom beträffande brödsäd och socker, för vilka varor den skulle gälla till den 1 mars 1920. Emellan Kungl. Maj:ts förslag och detta sistnämnda förslag kom den slutliga voteringen att stå, och med 9 röster mot 7 beslöt utskottet tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat. Härmed hade sålunda utskottet fattat ett slutligt avgörande i frågan.

Samma dags afton erhöll jag telefonpåringning ifrån statsministern, därvid denne meddelade, att det för regeringen vore ett synnerligen angeläget önskemål, att en väsentlig beskäring av lagens giltighetstid icke ifrågakomme. Väl kunde godkännas någon viss jämkning, som redan från vänstersidan i utskottet antytts, men någon väsentligare inskränkning kunde icke godtagas av regeringen. Statsministern anmodade mig härefter att tillstädeskomma för ett samtal å statsministerns ämbetsrum följande dag. Så skedde, och vid detta samtal närvoro dessutom justitieministern och vice ordföranden i andra lagutskottet. Under detta samtal erhöll jag, såvitt förfoganderättslagen angår, icke några upplysningar utav sakligt innehåll eller utav utrikespolitisk innebörd, utöver vad jag förut inhämtat genom samtal med män i ledande ställning inom kommis-

Om fortsatt tillämpning av förfoganderättslagen. (Forts.)

sionsförvaltningen. Statsministern sammanfattade till sist sin mening i saken, då han å egna och sina kollegers vägnar meddelade, att regeringen icke kunde taga ansvaret, därest en beskäring i väsentligare delar i den utav regeringen begärda fullmakten komme att bli beslutad. Jag beredde mig omedelbart tillfälle att samråda med meningsvänner i ledande ställning och med mina meningsvänner inom utskottet, och jag styrktes genom detta samråd uti min uppfattning därom, att den meningskiljaktighet, som till sist förefanns uti denna fråga, icke vore utav den avgörande betydelse, att jag för min del ville medverka till en situation med de vidsträckta politiska konsekvenser, som hade ställts i utsikt.

Vid det förnyade sammanträde som utskottet höll på eftermiddagen samma dag, tillkännagav jag denna min uppfattning inför utskottet och min därutav följande benägenhet att med min röst stödja ett jämkningsförslag utav beskaffenhet att kunna av regeringen godtagas, vilket förslag är just det, som innefattas i utskottets förevarande hemställan.

Jag har ansett mig böra redogöra för förloppet utav detta ärendes behandling på detta något mera intima sätt, än som eljest är brukligt i fråga om utskottsbehandlingen av förekommande ärenden, detta särskilt med anledning därav att redan förut offentligen förekommit uppgifter angående detta händelseförlopp, vilka varit i väsentliga delar oriktiga.

Jag ber emellertid till sist få med synnerlig styrka betona, att då jag sålunda för min del funnit mig böra redan inom utskottet medverka till en jämkning mellan de uppkomna meningsskiljaktigheterna, så har detta icke föranletts därav, att jag av sakliga skäl beträffande förfoganderättslagen har blivit övertygad om, att ett längre gående medgivande än det, som innefattades i det jämkningsanbud, som jag i utskottet framställde, och för vilket jag nyss redogjort, vore utav förhållandena påkallat, utan uteslutande därför att jag fann mig icke böra medverka till ett läge med den politiska innebörd, som vore att förvänta, därest icke ett beslut kunde åstadkommas, som utföll i enlighet med regeringens önskan.

Jag ber emellertid vid detta förhållande, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Greve Wachtmeister, Henning: Herr greve och talman, mina herrar! Denna dag skulle kunna bliva en jubeldag för allt Sveriges folk, om riksdagen antoge det förslag beträffande ifrågavarande lag, som föreligger i den motion, vilken herr Lindman avgivit i andra kammaren, varigenom giltighetstiden för lagen av den 26 april 1918 skulle förlängas blott till den 1 september innevarande år, utom för brödsäd och socker, för vilka varuslag lagen skulle gälla till den 1 februari nästkommande år. Om detta förslag antoges, skulle det beträffande sistnämnda slag av de viktigaste livsmedelsvarorna ju bliva tillfälle för nästkommande års riksdag att, om det då verkligen visar sig behövligt ytterligare förlänga lagens giltighetstid vad det gäller dessa slag av varor.

Om fortsatt tillämpning av förfoganderättslagen. (Forts.)

Den glädje, varom jag talade, kommer dock att förbytas i missräkning och grämelse, om riksdagen antager utskottets hemställan — vilken hemställan dock är mera tilltalande än Kungl. Maj:ts förslag. Om så skulle ske, blir det — jag dömer efter det uttalande herr Dahl nyss gjort — regeringen, som härför kommer att bära ansvaret. Det kommer att i hög grad ogillas i vårt land, att denna förhatliga förfoganderättslags giltighetstid skall förlängas ytterligare utöver vad som är föreslaget i nyssnämnda motion, som är väckt i andra kammaren.

Jag anhåller, herr greve och talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den motion i ämnet, som är väckt i andra kammaren av herr Lindman.

Herr Bellinder: Herr greve och talman, mina herrar! Regeringen har i sin proposition nr 285 begärt en förlängning av förfoganderättslagen till den 30 april 1920, d. v. s. *ytterligare ett års suspension av regeringsformens bestämmelser om enskild äganderätt.*

Då denna lag väckt ett allmänt missnöje i hela vårt land och då även regeringen vid flera tillfällen förklarat sig ej önska dess bibehållande en enda dag längre, än som är alldeles nödvändigt, så har det med rätta väckt stor förvåning och allmän missräkning ute i bygderna, att regeringen nu begär dess förlängning på *ett helt år.*

Att nu genast, såsom herr Kaijser i sin motion begär, låta lagen träda ur kraft, torde kanske ej vara tillrådligt, då de statliga regleringsåtgärderna och de kommissioner, som haft dessa om hand, ännu kunna behöva någon kortare tid för att avvecklas.

Men inte ens kommissionerna själva synas vara övertygade om, att en så lång avvecklingstid, som Kungl. Maj:t begärt, är behövlig. Detta har visserligen varit fallet med folkhushållningskommissionen, men ej med industrikommissionen, som har ansett det nog, om de s. k. kristidslagarna finge gälla till detta års utgång.

Nu har det sagts, att regeringen gjort riksdagens antagande av dessa lagar till en *kabinettsfråga.* Om så har skett, är det mycket beklagligt, ty ingen kan under nuvarande förhållanden önska ett ministerskifte. Om riksdagen utan vidare avsloge Kungl. Maj:ts framställningar i de framlagda propositionerna, så vore ett sådant steg, som antytts, förklarligt, men om riksdagen i överensstämmelse med herr Lindmans motion under hela innevarande år och en månad under nästa medgåve successiv avveckling av tvångslagarna, så bleve ju statens behövliga uppsikt över tillgång och fördelning av för folkförsörjningen nödvändiga varor tillvaratagen, och därmed borde enligt min uppfattning även regeringen kunna känna sig tillfreds.

Men, säger regeringen, det kan ju ej skada, att den gjorda framställningen bifalles för litet längre tid, ty, om det ej är alldeles nödvändigt, komma dessa förordningar ej att tillämpas. Detta kan ju låta rätt lugnande, men det blir dock så, att dessa för-

Om fortsatt tillämpning av förfogande-rättslagen. (Forts.)

ordningar, så länge de finnas, om det ock vore blott på papperet, verka som ett damoklessvärd, hängande över producenternas huvud, och åstadkommande en allmän osäkerhet i handel och vandel. Dessutom bleve utan tvivel följden av dessa lagars fortbestånd ännu ett år, att de s. k. kommissionerna, som allmänheten snarast möjligt vill se försvinna men som äro tillsatta för att tillämpa förordningarna, komme att sitta kvar åtminstone ännu ett år.

Av dessa skäl, herr greve och talman, ber jag att få förena mig med herrar Lindblad och Boberg, och jag yrkar bifall till den av herr Lindman i ämnet väckta motionen och avslag på såväl utskottets förslag som Kungl. Maj:ts proposition.

Hans excellens herr statsministern Edén: Herr talman! Redan det anförande med vilket utskottets ärade ordförande inledde debatten, kunde ha givit mig anledning att taga till orda, då det nämligen lade en efter min mening allt för starkt politiskt färgad syn på behandlingen av denna fråga. Jag ansåg mig emellertid också böra avvakta något yttrande, som kunde ge uttryk åt den, låt mig säga, sakliga oppositionen emot lagarnas förlängning, innan jag besvärade kammaren med ett uttalande från regeringsbänken Sedan nu ett par talare för reservationen haft ordet, torde jag icke behöva dröja längre med att klargöra regeringens uppfattning.

Jag skall först be att få påpeka, att det förefaller mig, som om man från den sidan, där man nu vänder sig mot dessa lagars förlängning, alldeles överdriver innebörden utav vad som därmed skulle ske. Den senaste talaren, herr Bellinder, förmenade, att om dessa lagar skulle fortbestå under ännu ett år, skulle det betyda, att också kommissionerna, de förhatliga kommissionerna, skulle sitta kvar under samma tid. Detta är en fullkomlig konfusion utav begreppen. *En* sak är att genom en extraordinär lagstiftning lägga en fullmakt i regeringens hand att, för den händelse det behöves, ingripa i näringslivet, och en helt annan sak är den frågan, huru länge de hittills existerande statliga regleringarna komma att äga bestånd. Det förhåller sig icke alls så, att en förlängning av giltighetstiden för dessa lagar behöver innebära någon förlängning utav tiden för kommissionernas fortbestånd utöver den tid de i alla fall ändå skulle få lov att kvarsitta. Det är tvärtom så, att, efter vad regeringen nu hoppas, dessa kommissioners avveckling kommer att fortgå lugnt och ostört och kanske efter några månader vara åtminstone i stora delar fullbordad. Sålunda, när regeringen för sin del fäst och fäster så stort avseende vid en förlängning av giltighetstiden för kristidslagarna, så är det endast och allenast därför att regeringen icke har känt sig kunna ställa sig själv eller den regering, som sedermera skulle kunna komma att sitta, utan en sådan *fullmakt* under nuvarande tidsförhållanden.

Men därmed har regeringen alldeles icke sagt, att fullmakten måste användas, och än mindre att den skall användas till att uppehålla kommissionsväsendet i dess nuvarande gestaltning.

Vad är det, som i själva verket utgör skillnaden mellan det yr-

Om fortsatt tillämpning av förfoganderättslagen. (Forts.)

kande, som nu kommit fram från utskottet, och det, som föreligger i reservationen? Skillnaden ligger icke längre uti tidpunkten för upphävandet av *hela* förfoganderättslagen, ty även reservanterna gå med på att förfoganderättslagen i vissa delar skall äga tillämpning intill den första mars 1920, utan skillnaden ligger däri, att reservanterna anse, att förfoganderättslagen skulle efter den 1 september 1919 begränsas till att gälla endast tvenne varuslag, nämligen brödspannmål och socker. Nu är det regeringens förhoppning, att man under den kommande vintern skall kunna reda sig utan förfoganderättslagen, när det gäller andra varor än dessa. Men vi kunna icke gå i god för att denna förhoppning skall uppfyllas, helt enkelt därför att detta icke beror utav oss, utan det beror utav handelspolitiska och storpolitiska förhållanden, som man för närvarande icke alls kan överskåda och som *ingen* regering, såvitt jag förstår, skulle kunna taga ansvaret för att helt lugnt bara sätta åsido. Utskottets ärade ordförande gav i den redogörelse för samtalet med mig, varmed han inledde debatten, icke något rum åt vad jag trodde hade varit huvudsaken uti detta samtal, nämligen mitt starka betonande utav denna ovisshet ifråga om det utrikespolitiska och handelspolitiska läget. Det var efter att ha utvecklat den synpunkten som jag sammanfattade vår uppfattning så, att *ingen* regering, så som jag uttryckte mig, skulle kunna taga på sitt ansvar att ställa sig eller sin eventuella efterträdare utan en mera vidsträckt fullmakt för instundande höst och sålunda icke heller *denna* regering .

Vore det så, att den svenska riksdagen vore samlad under hösten, då skulle ju hela denna fråga om tidpunkten för lagens upphörande te sig helt annorlunda. Då skulle man mycket väl kunna sätta gränsen för lagens giltighetstid till en viss dag på hösten, då riksdagen beräknades hava sammankomst. Men nu är ju den svenska riksdagen normalt icke samlad på höstarna, och om man således ger endast en begränsad fullmakt, som till väsentliga delar utslocknar under hösten, så betyder detta, att därest fullmakten skulle behövas efter den tidpunkten för något av dessa områden, finnes ingen annan råd än att sammankalla en urtima riksdag för att få den förlängd. Jag kan verkligen inte finna, att det är rimligt att ställa regeringen och riksdagen själv inför en sådan situation.

Om regeringen också, såsom jag nyss sade, för sin del hoppas, att man icke skall efter hösten behöva tillämpa förfoganderättslagen i någon egentlig utsträckning utom ifråga om brödspannmål och socker, så kan den dock icke taga på sitt ansvar att säga: så *måste* det bli. Den måste förutsätta den möjligheten, att under sommaren och hösten fredsavvecklingen ute i världen kan komma att icke gå så lugnt och snabbt som vi skulle önska. Den kan icke undgå att observera att det ännu i denna dag är fullkomligt omöjligt att få någon inblick i, vilka handelspolitiska planer som de segrande makterna egentligen ha. Regeringen kan under sådana förhållanden icke undgå att tänka på den *möjligheten*, att vi även under sommaren och hösten kunna stå i det läget i handelspolitiskt hänseende, att vi skulle sakna ett viktigt hjälpmedel ifråga om försörjandet av vårt land

och eventuellt också ett vapen vid handelspolitiska förhandlingar, om regeringens fullmakt genom förfoganderättslagen bleve så begränsad, som reservanterna här ha önskat.

Om fortsatt tillämpning av förfoganderättslagen. (Forts.)

Det var dessa, efter min mening verkligt sakliga synpunkter, som lågo till grund för det samtal jag hade äran att hålla med utskottets ärade ordförande. Och jag understryker än en gång, att om regeringen sålunda fäster ett så stort avseende vid förlängningen av denna lag obeskuren, så är det alls icke av önskan att använda den, utan det är endast på grund av regeringens känsla av ansvar för att man icke får stå utan resurser, *därest* den verkligen skulle komma att behövas.

Till detta torde jag endast behöva lägga några få ord för att hänvisa till att vad som har skett och sker under denna vår bäst torde visa, att den nuvarande regeringen för sin del är fullt besluten att verkställa avveckling av de statliga regleringarna så snart och så grundligt som det någonsin går att göra. Vi ha för närvarande en förhoppning, att om allt går lugnt, såsom det har börjat, så gott som hela området för industrikommissionens verksamhet skall kunna vara avvecklat under sommaren. Vi ha också en förhoppning, att detsamma skall under sommaren bli fallet med folkhushållningskommissionens verksamhet med undantag för mjöl-, bröd- och sockerregleringarna. Och jag kanske kan få begagna tillfället att nämna, att vid den konselj, som i dag kommer att hållas, är det jordbruksministerns avsikt att föreslå upphävandet av de statliga regleringarna på ännu ett stort område, nämligen i fråga om samtliga mejeriprodukter. Härutav framgår så ovedersägligt som möjligt, att det således icke alls är med tanke på att man skall klavbinda näringslivet mer än man behöver, som vi hålla på fullmakten, utan det är på grund av tidens osäkerhet och vådan av att ställa sig illa rustad, ifall fullmakten skulle behövas.

En talare ifrån samma länsbänk som jag, greve Wachtmeister, har uttryckt den meningen, att denna dag skulle ha kunnat bliva en jubeldag för Sveriges folk, men nu icke blir detta på grund av regeringens hållning. Jag undrade, när jag hörde det anförandet, huru det kunde vara möjligt att vänta en sådan jubeldag, om den ärade talaren finga sin vilja fram — ifall förfoganderättslagen — märk väl, icke blir upphävd helt och hållet, ty det yrkade inte heller denne talare — men väl inskränkes till att från den 1 september 1919 omfatta endast bröd och socker. Om det nu endast gäller den *sakliga* önskan, att regleringarna på detta sätt skola bli inskränkta, då förmodar jag, att det skulle kunna bli en lika stor jubeldag vid den försäkran, som jag nu haft tillfälle att avge, att vi både hoppas och önska, att icke någon användning skall ske på andra områden än dessa. Men att det skulle bli ett sådant jubel över att fullmakten på detta sätt begränsas — även om man icke är viss på att det ej kan bli en ledsam efterräkning för både land och regering på hösten — det har jag sannerligen svårt att förstå. Så stor är icke för dem, som se den här saken, låt mig säga, folk-

Om fortsatt tillämpning av förfogande-rättslagen. (Forts.)

psykologiskt, skillnaden emellan utskottets och reservanternas förslag, att det går att blåsa upp den till sådana dimensioner.

Samme ärade talare förklarade också, att om nu lagen kommer att fortfarande äga bestånd, så är det regeringen, som bär ansvaret för detta. Ja, jag kan försäkra, att det ansvaret är regeringen fullt villig att bära. Men regeringen känner sig vara skyldig att taga på sig det ansvaret på grund därutav att regeringen *icke* skulle kunna bära ansvaret för att nu i en hastig vändning lämna från sig en fullmakt, som *kan* komma att behövas, bara därför att det vore angenämt att över huvud taget kunna avveckla hela kristidslagstiftningen redan i detta nu.

Jag hoppas, herr talman, att jag med dessa förklaringar har givit tillräckliga skäl för regeringens uppfattning, att denna fullmakt för närvarande verkligen icke bör upphävas samt att jag också har tydligt visat, att fullmaktens bevarande ingalunda betyder en förlängning utav det statliga tvångssystemet, utan att avvecklingen kan försiggå fullkomligt lika väl ändå. Jag skulle slutligen också vilja uttrycka den förhoppningen, att denna kammare, liksom riksdagen i dess helhet, i regeringens hållning hitintills till de statliga regleringsåtgärderna bör kunna finna den bästa borgen för att fullmakten icke kommer att användas annat än i allra yttersta nödfall, då vilken som helst, av vad parti som helst, skulle anse det vara nödvändigt.

Herr Lindblad, Ernst: Herr talman! Jag behöver inte försäkra denna kammare, att lagutskottet velat bedöma denna fråga fullt sakligt och att dess arbete endast hänfört sig till att granska, huruvida lagen över huvud taget behövde förlängas eller inte. Vi hade också, såsom utskottets ordförande redan redogjort för, kommit till vår ståndpunkt, vilken emellertid sedermera blivit ändrad. Men då det finnes fem reservanter, anser jag det vara min skyldight, då jag är en bland dem, att här klargöra, varför vi icke kunnat gå med på det förslag, som blivit utskottets.

Man måste medgiva, att frågan här icke gäller, huruvida lagen skall upphävas nu genast. Det är ingen, som på allvar yrkat något sådant, skulle jag vilja säga, fastän en motion visserligen är skriven i den riktningen. Jag tror nämligen, att motionären själv knappast tänkt sig, att det är möjligt att genomföra ett dylikt omedelbart upphävande, utan man har naturligtvis velat bereda regeringen alla möjligheter att avveckla saken och därvid icke minst tillgodose kommissionerna deras berättigade intressen. Men då vi nu hava hört regeringschefen säga, att han för sin del anser, att det inte är någon tanke på att tillämpa lagen mera än i yttersta nödtvång, vill jag ställa den frågan till honom och till var och en: Skulle inte i enlighet med reservanternas förslag genom ett bifall till den av herr Lindman väckta motionen samma effekt kunna uppnås? Däri säges ju uttryckligen, att lagens giltighetstid beträffande brödsäd och socker skall utsträckas ett gott stycke in på nästa lagtima riksdag, och beträffande övriga varor har man ställt

Om fortsatt tillämpning av förfoganderättslagen. (Forts.)

i utsikt, att lagen skulle gälla till den 1 september innevarande år. Därtill kommer, att en sammanjämkning skulle kunna tänkas utsträcka tiden ännu längre. Vi anse därför — och det medger ju även hans excellens herr statsministern — att om vi här i landet såsom i åtskilliga andra länder hade en höstsession, skulle det varit möjligt, att man ställt sig på den ståndpunkten. Ja, frågar jag, ha vi inte här haft en höstsession, och finnes inte även den möjligheten, att om regeringen anser ett sådant medgivande om förlängning yttermera nödvändigt, regeringen då också kallar till en sådan höstsession? Då hade högern nog fått maka åt sig i sin naturliga av goda praktiska skäl förestavade motvilja mot höstsessioner, och man hade då fått underkasta sig denna sak inför förklaringsgrunden att regeringen ansett det vara högst nödvändigt och nyttigt. Jag tror, att det hade varit lyckligt, om så skett, ty, märk väl, den allmänna meningen i landet bland producenterna är oförtydbar i det fallet; de måste se och hava klart för sig, att här icke blir någon tillämpning av dessa lagar annat än om ytterligare skäl tillkomma, som absolut kräva en förlängning. Jag skulle kunna åberopa åtskilliga sådana hanteringar, för vilka just själva tillvaron av förfoganderättslagen verkar hämmande på produktionen. Hur är det t. ex. med fläskproduktionen? Vi veta, att den i stor utsträckning förekommer hos våra kanske lägst avlönade arbetsgrupper lantarbetarna, som hava för vana att köpa en gris på våren och så hava den in på vintern, då de sälja hälften. Men det kostar inemot femtedelen av deras årslön för att köpa in djuret, och så veta de ändå inte alls, vilket pris de kunna räkna med vid försäljning. När man vet, att det nu från Amerika bjudes ut fläsk för 3 kronor per kilogram, så kan man förstå, att det inte kan vara mycket stor uträkning för dessa producenter att under så ovissa förhållanden få realisera vad de producerat. Vidare var det en ren olycka, att riksdagen i fjol fastslog så lågt maximipris för potatis. Hade den affären skötts på ett bättre sätt, hade ställningen varit mycket bättre, än vad den nu är. Man hade nog aldrig behöft belamra inköpsnämnder och livsmedelsnämnder med kolossala inköp av kålrötter, som vi nu se vart de taga vägen. De få användas till något helt annat än vad man ursprungligen avsåg med dem.

Jag vill vidare erinra om, hurusom vi i fjol hade all möda att få ett uttalande från regeringshåll, att det inte förefanns någon avsikt att införa ransonering av kött eller fastställande av maximipris på denna vara. Tack vare att på jordbruksministerposten sitter en duktig och praktiskt förfaren lantbrukare, som förstår sin sak och vet att skaffa gehör åt sin mening, hade man trots de anlopp, som under året ingalunda uteblivit, lyckats undvika denna prissättning. Vad blev då följden? Jo, följden blev den, att allmänheten, som behöft köpa kött, inte en enda dag varit urståndsatt att också få köpa denna vara, och priserna hava varit lägre än de kunnat sättas, för den händelse det blivit maximipris på köttet. Så verkar dessa lagars befintlighet, och ingen skall kunna säga annat än att produktionen i högsta grad röner inverkan av dem. När man då

Om fortsatt tillämpning av förfogande-rättslagen. (Forts.)

även från oppositionens sida är beredd att medge regeringen alla berättigade möjligheter till lagens förlängning, *om så verkligen påfordras*, tror jag inte, att vi hade behöft få höra ett sådant uttalande från regeringschefen, att han gjort denna fråga till en kabinettsfråga.

På vad sätt har då detta skett? Jo, det har skett på det sättet, att två av utskottets medlemmar, dess ordförande och vice ordförande, blivit uppkallade för att få detta meddelande. Hade utskottet fått komma med sina beslut i vanlig ordning, hade det varit tillfälle för regeringschefen att här inför sittande kammare, inför riksdagen i dess helhet, göra uttalandet, och då hade utskottets mening kommit fram på ett klarare sätt, om utskottet sålunda fått säga sin mening fullt ut. Utskottets ståndpunkt har emellertid genom regeringschefens ingripande blivit en annan. Vad skall det bli för politik, som inaugureras på det sättet? Låt oss t. ex. tänka oss behandlingen av bankfrågor. Där har regeringen haft ganska bestämda önskemål, men oppositionen har framfört sina synpunkter. Om man i stället hade uppkallat ordföranden och vice ordföranden i bankoutskottet och gjort frågan till en kabinettsfråga, hade vi även där fått bevittna en högst oväntad verkan. Om vi vidare tänka oss att vid bevillnings- och skattefrågor behandlingen i utskottet kanske inte gått i enlighet med regeringens önskan samt ordföranden och vice ordföranden blivit uppkallade, för att ett annat resultat skulle ernås, innan ärendet kommit inför riksdagens ögon, så tror jag inte, att det hade varit lämpligt. Och slutligen en tredje fråga, åttatimmarsarbetsdagen. Om man där går tillväga på samma sätt, så få vi kanske bevittna en ny metod för att genomföra regeringens mening, en metod, som är helt och hållet olämplig.

Jag vill dessutom framhålla, att om det nu skall vara regeringens allvarliga mening att blott i nödfall tillämpa lagen, skulle jag vilja framföra vissa önskemål, som torde vara lämpliga att nu omnämna. Ännu i dag pågå vid domstolarna ute i bygderna åtskilliga efterräkningar av dessa märkvärdiga lagars tillämpning. Det finnes åtskilligt i den vägen. Jag har här en tidningsartikel om spannmålsinspektionen, där det heter: »Under mars anträffades av livsmedelsinspektörerna i länet 178,245 kilogram odeklarerad spannmål — — — — — — Inalles 513 självhushåll och 26 kvarnar hava inspekterats.» Vid domstolarna pågår utredning om de uteblivna deklarationerna för areal- och potatisinventeringarna, vilka förordningar dock äro avskaffade. Men ändock fortsätta ansvarsyrkanden, som åtalsmyndigheterna hava måst göra inför domstolarna, och de vänta på den lagliga behandlingen. Det kunde vara skäl i att man, när man avskaffar själva lagen eller förordningen, också försökte inhibera vidare rättsliga påföljder för jordbrukarna på grund av dessa lagar. När man ändå vet, att spannmålsleveranserna icke kunna fullgöras över lag utan att det är många, som måste slippa undan. Jag tror, att det nu vore ett tillfälle för regeringen att med litet god vilja göra åtskilligt, som skulle kunna lugna den

Om fortsatt tillämpning av förfoganderättslagen. (Forts.)

misstämning, som råder på producerande håll i vårt land. Man skulle därvidlag mera tillgodose den konsumerande allmänhetens behov och krav, som faktiskt mest tryggas genom att produktionen tillgodoses.

Med anledning av vad jag anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till en ändrad lydelse av förevarande lag av följande innehåll: Härigenom förordnas att lagen den 26 april 1918 om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, vilken lag gäller till och med den 30 april 1919, skall äga fortsatt tillämpning till och med den 31 augusti 1919 utom beträffande brödsäd och socker, i fråga om vilka tillämpningen utsträckes till och med den 31 januari 1920.

Vad i 15 § samma lag stadgas etc. — — — endast med den förändring av de data, som nödvändiggöres av vad som innehålles i den ovan angivna meningen.

Herr Lindgren: Herr greve och talman! Det torde väl knappast finnas någon och i varje fall icke något större antal självständigt tänkande lojala svenska medborgare, som icke insett och erkänt behovet och nödvändigheten under de senaste krigsåren av de kristidslagar, vilkas förlängda giltighet nu är ifrågasatt. Däremot torde meningarna vara delade, huruvida desa lagars giltighet och därmed väl också kristidskommissionernas verksamhet nu bör utsträckas så lång tid, som Kungl. Maj:t föreslagit eller en så lång tid, som utskottet föreslagit. För min del är jag övertygad om att det vore lyckligast och lämpligast, att särskilt förfoganderättslagens giltighet icke utsträcktes så lång tid, samt att kommissionernas verksamhet avvecklades skyndsammast möjligt, och jag tror, att denna min övertygelse delas av det stora flertalet svenska medborgare. Så länge förfoganderättslagen äger bestånd och kristidskommissionernas verksamhet fortsättes, tror jag nämligen, att en återgång till normala förhållanden är otänkbar, då det ju är uppenbart, att denna lag och dessa kommissioner verka i hög grad hämmande och förlamande på företagsamheten. Då riksdagen emellertid sannolikt torde komma att bifalla utskottets förslag eller i bästa fall den Lindmanska motionen och såväl förfoganderättslagens giltighet som kristidskommissionernas verksamhet sålunda torde komma att förlängas under avsevärd tid, skall jag tillåta mig att uttala den önskan och förhoppning, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet och i övrigt de av regeringens ledamöter, som det vederbör, ville noga följa kommissionernas verksamhet samt taga del av och beivra de missförhållanden, som kunna påvisas. Den misstämning mot förfoganderättslagen och den starka, nära nog enhälliga opinion mot kristidskommissionerna, som för närvarande är rådande över hela landet, har enligt mitt förmenande mindre sin grund i någon allmänhetens motvilja mot att under kritiska förhållanden underkasta sig vissa inskränkningar i sin frihet än i missnöje över det sätt, på vilket nämnda lag i vissa fall tillämpats och ovilja över vissa kommissionernas åtgöranden.

Om fortsatt tillämpning av förfogande-rättslagen. (Forts.)

Då jag såsom köpman icke kunnat undgå att i viss mån följa och iakttaga folkhushållningskommissionens och dess underavdelningars samt särskilt dess handelsavdelnings verksamhet, har jag helt naturligt fått kännedom om många av de anmärkningar, som framställts mot nämnda handelsavdelning, och har även kunnat konstatera, att flertalet av desamma ingalunda äro obefogade. De anmärkningar, som oftast framställts mot handelsavdelningen äro, att handelsavdelningen genom opraktiska, ofta rent abderitiska åtgärder onödigt fördyrar varorna, att handelsavdelningen pålägger en del varor oskäliga vinster, i vissa fall uppgående till 60 à 70 % av varornas inköpspris, samt att handelsavdelningen nära nog systematiskt motarbetar landets många legitima importörer inom kolonialvarubranschen samt otillbörligt gynnar ett fåtal smarta och hänsynslösa krigskonjunkturfirmor och outsiders, vilka under handelsavdelningens hägn och beskydd inhöstat den ena miljonen efter den andra, ja, det ena tiotalet miljoner efter det andra.

Jag skall nu tillåta mig anföra några exempel och vill då börja med artikeln socker.

Under interpellationsdebatten i andra kammaren den 21 sistlidne februari yttrade herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet följande (jag citerar): »Men jag kommer nu till det konkreta fallet, att det danska sockret skulle köpts så billigt av folkhushållningskommissionen och sålts så dyrt hos kommissionen. Jag har skaffat mig litet faktiska uppgifter från dem det vederbör sedan nyss. Det visar sig, att genom förmedling av folkhushållningskommissionen ha från Danmark köpts 3,000 ton socker. De ha icke köpts av folkhushållningskommissionen, men affären har förmedlats av kommissionen, ty det lär vara ganska svårt, och det har för resten icke hittills varit möjligt för enskilda handlande att kunna göra sådana inköp, utan de måste gå genom och förmedlas av statskommissionerna. Sådana äro nu förhållandena. Priset på detta socker var kr. 1:40 för raffinad och 1:20 för pudersocker. Till det priset fingo enskilda affärsmän, som voro med i affären, köpa socker, och folkhushållningskommissionen har förklarat, att den icke tagit ett enda öres avance på denna transaktion, men staten har fått betala resekostnader för de personer, som deltagit i förhandlingar om ifrågavarande sockeraffär.»

Det danska pudersockret har dock *av folkhushållningskommissionen försålts till grossister efter ett pris av 1:90 kr per kg.*, vartill kommer lösen 50 öre pr kg. Sedan folkhushållningskommissionen förmedlat inköpet av sockret från Danmark, synes folkhushållningskommissionen alltså hava övertagit eller köpt sockret av de firmor för vilkas räkning FHK förmedlat inköpet. Vilken eller vilka hava erhållit den höga vinst av 30 à 35 öre per kg., som återstår, sedan tull och frakt betalats? Det parti av det danska sockret, som mitt bolag senast köpt av folkhushållningskommissionen, har levererats av A.-B. Göteborgs Ris- och Valskvarn. Även hava stora partier amerikanskt socker och Java-socker importerats, och vinsten på dessa sockerpartier torde efter all sannolikhet hava uppgått till flera miljoner kronor. Jag skulle

knappt tro, att Java-sockret kunnat ställa sig i högre pris än en krona per kg., och detta socker har av folkhushållningskommissionen sålts till samma pris som det nyss nämnda danska pudersockret eller 1,90 kr. per kg., vartill kommer lösen. Även detta socker är i regel levererat av Göteborgs Ris- och Valskvarn. Svenska Oceankompaniet, en firma som tillkommit efter kriget, torde även ha fått importera en del Java-socker samt möjligen ett par andra firmor. Men det stora antalet äldre, aktningsvärda firmor, som under normala tider haft partiaffärerna i socker om hand, ha ställts utanför.

Om fortsatt tillämpning av förfogande-rättslagen. (Forts.)

Jag skulle ock vilja fråga: Vilka ha haft förmånen att få importera sirap? *Icke de vanliga importörerna.* Och hur skall sirapen fördelas? Jag fick för några dagar sedan kännedom om, att ett parti, cirka 6,000 fat, nyligen inkommit, men icke ett fat lär enligt uppgift som jag erhållit, komma de äldre engrossisterna i Örebro till del.

Hela den stora importen av kryddor, som möjliggjorts genom handelsavtalet, skulle man åtminstone trott, att de gamla legitima firmor, som sysslat med denna import under årtionden, skulle fått vara med om. Så har dock ingalunda varit fallet. Större delen av kryddimporten har överlåtits åt A.-B. Göteborgs Ris- och Valskvarn. Man undrar då, vad det är som föranlett, att just denna firma fått så stora förmåner.

Jag kan också nämna, att ett större parti kaffe även importerats av den nämnda firman och sålts till folkhushållningskommissionen. Slå vi upp boken »Svenska aktiebolag och enskilda banker» och se efter där, möta vi genast bland styrelseledamöterna ett mycket känt stort finansnamn och bland revisorerna chefen för folkhushållningskommissionens handelsavdelning, Lennart Larsson. I hela den väldiga kaffeimport, som ägt rum under 1918 och i år hava de äldre kaffeimportörerna endast i mycket ringa del fått deltaga. En enda av de äldre kaffeimportörerna, kafferosteriet Triangeln, har dock fått importera 75,000 balar på en gång. Vinsten på detta parti skulle kunnat räknas till fyra eller fem miljoner kronor, som folkhushållningskommissionen fått betala om icke priset hade sänkts. Det uppgavs nämligen att priset, som folkhushållningskommissionen skulle betala för detta kaffe var uppgjort till 2 kr. per kg., men genom en del underhandlingar och genom att en del andra firmor icke kunde nekas få importera några mindre partier samtidigt — ifrågavarande kaffepartier inkommo med »Kronprinsessan Victoria» — lär priset ha blivit sänkt till 1,65 kr. *Folkhushållningskommissionen har dock icke funnit anledning nedsätta priset till allmänheten under det förut gällande, utan detta pris är detsamma som på den tiden kommissionen betalade 2,55 per kg.* Ett par andra som icke tidigare importerat kaffe, men som tillåtits importera större partier, äro herrar Aschberg och Branting — icke riksdagsmannen, utan dennes son. Dessa båda uppgivas nämligen ha erhållit licens för import av minst 30,000 säckar, som sålts till kommissionen. Jag nämnde nyss, att kommissionen betalt 1,65 per kg. för det kaffe, som importerades med »Kronprinsessan Victoria» under sistlidne oktober. Men folkhushållningskommissionen har dock, då det gällt en del äldre ehuru

Om fortsatt tillämpning av förfogande-rättslagen. (Forts.)

måhända mindre firmor, som fått licens för något mindre parti, några hundratal eller något tusental säckar, erbjudit dessa firmor ett vida lägre pris. Ja, det pågår ännu tvister härom. Kommissionen har nämligen ansett, att dessa firmor icke böra förtjäna mer än 10 % på kaffet, oaktat de ha haft det inköpt under åratal och kaffet samtidigt stigit med hundratals procent. Folkhushållningskommissionens handelsavdelning har övat starkt tryck på importörerna för att själv få ombestyra krigsförsäkring och sjöförsäkring och detta till premier, som i regel med 1 ¼ % överstigit vad äldre förstklassiga bolag velat åtaga sig. En annan krigskonjunkturfirma, som genom handelsavdelningen beretts stora möjligheter av import och på kort tid lär ha förtjänat enorma belopp, är A.-B. Svensk import. Större delen av den import av kolonialvaror, som möjliggjorts av såväl modus vivendi-avtalet som tonnageavtalet, har verkställts av krigskonjunkturfirmor och outsiders.

Jag skall nu nämna några ord om det s. k. lyxkaffet. Det kaffe, som gått under denna benämning, har utgjort ungefär en tredjedel av allt kaffe som sålts i Sverige under de två sista åren eller sedan ransoneringen började. Distributionen av detta kaffe har överlämnats åt endast två firmor, och distributionsarvodet, som folkhushållningskommissionen lämnat dessa, har varit 41 öre pr kg., under en viss tid t. o. m. något högre, enligt vad som upplysts, varemot de äldre engrossisterna, som ombesörjt distributionen av annat kaffe, erhållit en ersättning av endast 10 öre per kg. ända tills för några få månader sedan då arvodet höjdes till 15 öre. Åt vardera av de två gynnade firmorna har alltså på distributionen av kaffe under de senaste två åren beretts en vinst ungefär lika stor, som Sveriges övriga engrossister tillsammans erhållit.

Många andra anmärkningar mot handelsavdelningen vore att framställa, men det sagda må vara nog. Chef för handelsavdelningen är, som jag nyss nämnde, herr Lennart Larsson, men jag tror, att det skulle hälsas med stor allmän tillfredsställelse — — —

Herr talmannen: Jag tillåter mig hemställa till den ärade talaren, att han måtte hålla sig till det ämne, som föreligger.

Herr Lindgren: Jag skall nu övergå till att nämna något om folkhushållningskommissionens fisksektion. God tillgång fanns i Norge på prima sill under 1918, men i Sverige tvingades man dock att köpa sill av ytterst dålig beskaffenhet. Det fanns bättre sill också, men kommissionen föreskrev, att för att få köpa av den bättre varan måste man köpa hälften eller en tredjedel av nära nog halvrutten vara. Vid ett tillfälle lyckades en firma trots fisksektionen få köpa ett parti verkligt prima sill från Norge, ett parti på 10,000 tunnor, och min firma bereddes tillfälle att av detta parti inköpa 2,200 tunnor, vilka såldes under en eftermiddag, därför att priset var jämförelsevis billigt och varan god. Någon tid därefter blev firman uppringd av fisksektionen, som erbjöd norsk sill, men så liten, eller småfallande, att det gick 30 à 40 på ett kilo. Fisk-

Om fortsatt tillämpning av förfoganderättslagen. (Forts.)

sektionen uppgav sig hava köpare till partiet i Göteborg, men ville hellre sälja till min firma därför att firman visat sig ej taga så mycket betalt som göteborgarna, såsom uttrycket föll sig. Min kontorschef svarade att vi ej hade kunder för så små sill, men att vi gärna ville köpa stor norsk sill av sådan prima kvalité som de 2,200 tunnor vi något tidigare inköpt, vartill svarades att för vidare import av *sådan sill* skulle fisksektionen sätta »P».

Jag skall nu be att få nämna några ord om kommissionens brödavdelning. Under 1918 uppkom tvist mellan brödavdelningen och Kjellgrens bageri i Örebro. Bageriet anklagades för att giva hästarna s. k. smulbröd, och följden blev, att firman avstängdes från mjöltilldelning. Då firman sysselsatte ett 70-tal arbetare, och det dessutom skulle lett till, att det blivit brödbrist i Örebro, om firman ej erhållit mjöl, ingrepo behjärtade män och förmådde slutligen brödavdelningen att upphäva avstängningen. Avdelningen anhängiggjorde då process mot firman. Rättegången har nu avslutats och firman blivit frikänd. En firma i Kumla ,som existerat under sina 50 år, avstängdes likaledes, men icke endast från tilldelning av mjöl utan från tilldelning av alla ransonerade varor, då brödavdelningen kom i någon tvist med firman. Innehavaren, en 50-års man, som övertagit firman efter sin fader nödgades då sälja affären. Den rättegång, som anhängiggjordes, har utfallit till firmans förmån och har icke överklagats av brödavdelningen, men förre innehavaren står nu utan affär. Även mitt bolag kom under hösten i en tvist med brödavdelningen. Brödavdelningen begärde då hos livsmedelsstyrelsen i Örebro län att firman skulle avstängas från alla ransonerade varor. Livsmedelsstyrelsen förklarade, att firman hade rätt gent emot brödavdelningen, och vägrade avstängning. Brödavdelningen avstängde då firman från tilldelning av mjöl, med vilken artikel firman handlat i 25 à 30 år. På uppdrag av brödavdelningen tillskrev brödbyrån i Örebro samtliga firmans kunder med anmodan att välja annan leverantör. Detta var under hösten. Jag talade med herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet om saken, men någon ändring hördes icke av förrän dagen innan avstängningsåtgärden skulle träda i kraft, jag tror det var den 18 november. Då ankom från folkhushållningskommissionens arbetsutskott ett meddelande, vari arbetsutskottet upplyste, att det funnit den ståndpunkt firman intagit vara den rätta, och att avstängningsbeslutet alltså upphävts. Vilka besvärligheter, vilket trassel som åstadkommits genom avstängningsbeslutet, är ju lätt att tänka. Chefen för brödavdelningen är läroverksadjunkten Zackrisson från Karlstad.

Slutligen kan jag icke underlåta att för kammaren nämna, hur förfoganderättslagen, vilkens giltighetstid riksdagen nu står färdig att förlänga, i ett par fall tillämpats. I februari 1917 anbefalldes beslag å all såpa, som tillhörde enskilda firmor. Det gällde då icke kristidssåpan, utan verkligt prima såpa med minst 40 % fettsyra av den gamla goda kvaliteten. Först i juni månad förfogade industri-

Om fortsatt tillämpning av förfogande-rättslagen. (Forts.)

kommissionen över såpan, som innehavarna anmodades översända till Göteborg, därför att såpan skulle undergå någon procedur, glycerinet skulle nämligen borttagas, vilket också skedde. Såpan såldes sedan av industrikommissionen till ett pris av 1,50 kr. per kg., men ägarna till såpan fingo åtnöja sig med ett pris av 1,05 oaktat de betalat ett pris, varierande mellan 1,35 och 1,40. Ägarna anförde klagan hos riksvärderingsnämnden, men denna förklarade, att det icke fanns anledning att ändra det pris, som satts under hösten 1916, oaktat förhållandet så oerhört förändrats under mellantiden och särskilt oljor stigit till mångdubbla värdet.

Som en motsats till denna salomoniska riksvärderingsdom ber jag få referera till en annan riksvärderingsdom, för vilken redogörelse lämnats i gårdagens Svenska Dagblad. Den lyder sålunda:

Kemiska importföreningen har dragit en märklig sak inför regeringen. Det rör sig om att riksvärderingsnämnden skulle till enskildas förmån åsidosatt det allmännas väl och överskridit sin befogenhet.

I höstas erbjöd Axel Robert Bildt aktiebolag statens industrikommission att i anslutning till det stora handelsavtalet övertaga på transitolager befintliga och under statsbeslag liggande paraffin- och hartspartier. Dessa offerter överlämnades av I. K. till Kemiska importföreningen med anhållan om förslag till fördelning bland förbrukare. Föreningen framhöll emellertid, att de av bolaget begärda prisen icke under några förhållanden kunde betalas.

Då enighet rörande prisfrågan ej kunde uppnås mellan I. K. och varuägarna, beslöt I. K. att expropriera bland annat ett paraffinparti och två hartspartier och tillämpades därvid det av riksvärderingsnämnden fastställda rikstaxepriset.

Sedan varuägarna överklagat de priser, vartill expropriationen skedde, upptog riksvärderingsnämnden i anledning härav prissättningsfrågan till behandling. På sammanträdet beslöts, att ägarna skulle tillerkännas för paraffinpartiet 5 kr. pr kg. i stället för de av nämnden själv fastställda rikstaxeprisen resp. 1,60 och 1 kr.

Då bolaget offererade varan till 4,20 pr kg., har det egendomliga inträffat, att riksvärderingsnämnden tillerkänt varuägaren ett högre pris än han själv ansett skäligt.

Jag skall sluta där. Den lycklige, som fått mer än tre gånger högre betalt än det fastställda rikstaxepriset och 80 öre högre pr kg. än han själv begärt är chef för Aktiebolaget Transito. Jag kan icke heller neka mig att nämna ett annat beslag, som skedde under hösten 1916 och gällde metaller och metallegeringar till stora belopp. Då priset skulle bestämmas, tillsattes en kommission, bestående av en hovrättsnotarie, en källarmästare och en bagare.

Herr greve och talman, jag anser mig böra yrka avslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets förslag och bifall till det av herr Lindblad formulerade yrkandet.

Herr Nyberg: Herr greve och talman, mina herrar! Med underliga känslor finner man, att utskottets majoritet i huvudsak

Om fortsatt tillämpning av förfogande rättslagen. (Forts.)

tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition om kristidslagarnas förlängning Man hade i det längsta hoppats, att utskottet skulle stanna för den modifiering av förslaget som innefattas i herr Lindmans motion. Så har emellertid ej skett. Om de verkliga skäl, som föranlett denna utskottets ståndpunkt skall jag i detta sammanhang ej yttra mig. Att utskottets förslag, för så vitt detta blir riksdagens beslut, kommer att inom hela vårt land väcka förstämning torde vara otvivelaktigt.

Kommissionsväsendet har lyckats skaffa sig ett så stadgat anseende att ej ens de senaste dagarnes tidningsartiklar med rubriker som »högerhets mot kommissionsväsendet» etc. kan i avsevärd grad ändra denna uppfattning. Och det är sannerligen ej underligt. För att taga ett exempel ur högen. Potatis betalas hos odlaren med 12 öre pr kilogram och kostar här i Stockholm 41 öre, således 29 öre eller nära 250 % av varans ursprungliga pris i frakt-, lagrings- och distributionskostnader. Jag undrar, om någon vill påstå, att ens tillnärmelsevis dessa priser eller kostnader ifrågakomma vid fri handel. Man frågar sig, huru en sådan fördyring kunnat uppstå. Jo, man har varit generös vid beviljandet av provisioner, och jag förmodar också av löner. Att därvid bolag eller firmor, vilkas enda eller huvudsakliga uppgift varit distribuering av genom folkhushållningskommissionen eller dess underavdelningar inköpta potatis, rotfrukter och grönsaker, kunna ståta med årsinkomster i sexsiffriga tal (ej bland de minsta sådana), torde väcka mycket liten glädje hos den stora allmänheten, som ju i sista hand får betala fiolerna.

Jag är fullt övertygad, att svårigheterna med avvecklingen av kristidsförhållandena komma att gå lättare och i det stora hela mindre smärtsamt, än utskottets majoritet tyckes förmoda, och att en snar återgång till förhållanden, vari det egna initiativet och den fria verksamheten kommer till sin rätt, skall i sin mån bidraga till lindring av dyrtiden.

Då detta må enligt min mening snabbare ernås på den väg herr Lindman i sin motion anvisat än genom utskottets förslag, yrkar jag, herr vice talman, avslag på detta senare och bifall till herrar Lindblads och Bobergs reservation.

Herr Boberg: Herr vice talman, mina herrar! Då jag inom utskottet reserverat mig till förmån för herr Lindmans motion, skall jag be att få säga några ord i den föreliggande frågan. Om jag därvid kommer att återupprepa, vad några föregående talare, som här haft ordet, förut anfört, ber jag om ursäkt, men jag har anteckningar som jag gärna vill hålla mig till.

Det är oss alla bekant, att genom hela landet går en djup och allvarlig suckan över kommissionsväsendet och en innerlig önskan, att vårt folk så snart som möjligt måtte befrias därifrån. Denna önskan gör sig gällande icke endast inom högerpartiet utan även hos liberaler och socialdemokrater i samma grad. Om nu kommissionerna varit nödvändiga för den tid, i vilken de tillkommo och om man bör vara tacksam för vad de uträttat, så är det dock klart, att

Om fortsatt tillämpning av förfogande-rättslagen. (Forts.)

när nu en annan tid gått in, dessa kommissioner bli mera till hinder än till hjälp för folket och böra enligt min tanke avskaffas så fort som möjligt. Det har varit så, att en hel del livsmedel liksom alldeles försvunnit, sedan kommissionerna fått hand om dem, priserna ha sprungit i höjden och folket har i stället för att få sin ranson här och där fått litet eller intet. En hel del livsmedel hava också förstörts på grund av bristande tillsyn, olämplig transport och lagringsslarv m. m. Det går, herr vice talman, många historier genom landet i detta avseende, och även om en del av dessa historier äro diktade, finnes det dock så många kvar, som ha verklig grund för sig, att man gör klokt uti att taga hänsyn till dem. Herr Lindgren har ju nyss anfört talande exempel därpå. Redan tiden, som måste bortsättas för att springa från den ena kommissionen till den andra och för att stå och vänta på »kommissionskontoren» utgöra en berättigad grund för den förtrytelse, som alltför många i detta land känna över kommissionernas verksamhet och över det tvång och besvär de förorsaka allmänheten.

Nu påstår herr Lindman i sin motion, att inga betänkligheter böra möta för en avveckling av kommissionsväsendet inom den tid han i motionen förslagit. Och alldeles utan kännedom om förhållandena bör väl en man i hans ställning icke vara. Säkert är, att han har en stark opinion på sin sida, ty överallt i landet är man trött och ledsen på kommissionerna och önskar dem bort så fort som möjligt.

Man är nämligen livligt övertygad om, att det kommer att kännas som en lättnad, när ransoneringstvånget upphör. Det finnes nämligen varor, men så länge de ligga under beslag komma de icke ut i marknaden på den tid och det sätt, som skulle gagna folket.

Man såg ju, huru det var, när fläskransoneringen rådde. Det var då nästan omöjligt att uppbringa litet fläsk, men när ransoneringen upphörde, kom fläsket i marknaden, och man kan nu köpa denna vara, om man har pengar, var som helst. De farhågor som icke minst herr Svensson här uttalat vid fläskransoneringens upphörande ha icke besannats, ty ingen fara har uppstått utan tvärt om.

Nu är det visserligen sant, att man fått in amerikanskt fläsk, som bidragit till att öka fläsktillgången inom landet, men i alla fall ser man, att bara kommissionerna komma bort och varorna bliva fria, så blir det lättare för folk att förskaffa sig dem.

Vi känna, huru det var med sytråden, som förhindrades att komma i handeln i behörig tid och på ett högst konstlat sätt fördyrades för svenska folket, tack vare industrikommissionens åtgöranden. Så har det varit på många områden. Man bör ovillkorligen taga hänsyn till den starka folkopinion, som förefinnes mot förfogandelagens utsträckning och söka att avveckla kommissionerna inom kortast möjliga tid. Nu heter det visserligen, att regeringen icke skall tillämpa lagen annat än i nödiga fall, och då menar man att den icke gör något ont. Men så länge denna lag existerar, vållar den oro och osäkerhet, dämpar företagsamheten och gynnar vissa firmor och importörer till förfång och förargelse för andra. Det hava vi hört icke minst av det senaste anförandet.

Om fortsatt tillämpning av förfogande-rättslagen. Forts.)

Nu har ju regeringen efter vad vi fått veta, tagit denna fråga mycket allvarligt, så att frågan om dess avgång, därest lagen ej antages, varit uppe. Man har även sett antydningar därom i den regeringen närstående pressen. Men regeringen har icke, såvitt jag känner, förrän i dag lämnat något meddelande om eller framburit några skäl, varför regeringen tar denna sak så allvarligt varken av utrikes- eller inrepolitisk art. Om regeringen, som man kan förmoda, har sådana skäl, borde den ju meddela riksdagen detta. För oss reservanter i utskottet skulle detta varit behövligt. Ty vi kunde då ha fattat ställning till frågan av andra skäl och under andra förutsättningar än nu, då vi icke erhöllo andra skäl än att regeringen tänkte gå, om ej riksdagen och i första hand vederbörande utskotts för förslaget obenägna ledamöter böjde sig och antoge det. Ja, herr vice talman, man kan ju kalla detta ett skäl, om man så vill, men det är enligt min mening mera ett krav, ett hot, än ett verkligt sakskäl. Ehuru man bör tänka gott om regeringen och man icke är böjd för att bereda densamma onödiga svårigheter i denna nog så svåra tid, måste man ju dock hava verkliga sakskäl att stödja sig på för att försvara sig både inför sitt eget samvete och sina valmän, som fordra självständighet och fasthet hos sina representanter. På enbart sådana skäl, som ligga i hot om avgång kan man bli tvungen att retirera och lämna sin egen mening snart sagt på varje punkt, då den strider mot regeringens. Ingen regering kan gärna begära, att den enskilde riksdagsmannen, som icke är inne i hela frågans vidd och sammanhang, skall blint följa en viss utpekad väg utan att förstå varför, endast därför att regeringen önskar det. Man måste ock själv bli övertygad om, att denna väg är den verkligt rätta vägen att gå.

Nu resonerar jag för min ringa del som så, att, om reservanternas förslag skulle gå igenom, så har ju regeringen hela detta år eller intill dess nästa års riksdag blir samlad, på sig för bröd och socker och tiden till den 1 sept. att avveckla kommissionerna, som ju enligt löfte icke skulle behållas en dag längre än nödigt är.

Man säger, att tiden är orolig och att man icke vet, vad som kan inträffa. Detta är riktigt. Men blir det, som vi hoppas, fred på jorden, så är det ju en lycka, om vi i tid avskaffa kommissionerna med alla dess dyra tjänstemän, som kunna och böra återgå till mera produktiva värv. Blir det åter fortsatt krig, så har ju regeringen i sin hand att inkalla riksdagen, som då kan besluta fortsättningen av dessa lagars bestånd. Man kan ju också tänka sig en tredje möjlighet, som kan inträffa; men då spela dessa lagar icke någon roll, vare sig de finnas eller icke. Vilken denna tredje möjligen är, skall jag icke nu inlåta mig på. — Man talar ju också man och man emellan på grund av yttranden, fällda av personer, som stå ledningen nära, att det skall bli riksdagsupplösning och nya val detta år. I så fall har ju regeringen då tillfälle att ordna med dessa lagar som den och den blivande riksdagen finna vara bäst.

När jag i dag lämnade mitt hem för att gå till riksdagen, fick jag, liksom jag tänker många andra ledamöter i kammaren, tid-

Om fortsatt tillämpning av förfogande-rättslagen. (Forts.)

ningen *Riket*. I den förekommer en artikel med rubriken »Vad vallöften äro värda», vars författare går strängt till rätta med partierna här. Han säger: »Man behöver blott kasta en enda blick på de valprogram, som nyligen utfärdades till de kommunala valen, för att finna, huru icke ett enda parti vågat trotsa den allmänna folkstämningen med att söka taga kristidslagstiftningen i försvar eller yrka på dess vidmakthållande. Socialdemokraterna brännmärkte kommissionerna såsom 'det kapitalistiska samhällets nödinstitutioner', som skulle avskaffas så snart som möjligt. Det liberala partiet bedyrade att det gällde 'att med bevarande av den enskilda äganderätten låta personlig frihet och personlig företagsamhet åter komma till sin rätt efter kristidens nödtvungna statsförmynderskap'.»

Detta var, säger författaren, före valen. Och nu? »Nu finner den socialistiskt-liberala regeringen lämpligt att framlägga en kunglig proposition om att låsa fast dessa krigstidens nödinstitutioner under ytterligare ett helt år och finner sig böra med hot om avgång pressa riksdagen att förnya den förut av tidslägets stora nöd frammanade fullmakten att suspendera regeringsformens klara bestämmelser om okränkbarheten av enskild äganderätt.

I längden», heter det i fortsättningen, »torde det dock visa sig att det icke duger att vädja till folket i val med en tunga och att strax därpå tala till riksdagen med en annan. Då folket i val skall vara domare har det ock rätt att fordra ärligt spel utan politisk advokatyr. De utfästelser, som partierna göra före valen, måste ock hållas därefter.»

Jag vet icke, från vilken redaktion denna tidning utgår, men jag ser, att en så framstående »liberal» man, som lektor Starbäck är medarbetare i densamma! Emellertid är det märkligt att iakttaga läget. Mina herrar, om man tänker på, huru det var strax före krigsutbrottet, när det parti, varav jag är en ringa medlem, varnade för den annalkande världsstormen och manade till ökat försvar för att skydda vår neutralitet, så svarades det från vänsterhåll om, att detta icke innebure något annat än ett skrämskott, varigenom man ville jaga fram anslag till försvarsväsendet, som i det stora hela vore obehövliga. Så bröt världskriget ut och fördes på ett förskräckligt sätt alla dessa år. Nu hoppas vi från vårt håll, att freden skall komma och att det åter skall bliva lugnt efter alla dessa stormar, och i förväntan på denna fred vilja vi avveckla dessa kristidslagar och kommissioner, men nu mötas vi av misstro från andra sidan, där man hade så stor tro förut.

Herr greve och talman, jag ber att få instämma i det av herr Lindblad gjorda yrkandet.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 på aftonen.

Herr Larsson, Jacob: Herr talman! Jag undrar, om det icke nu kan vara på tiden att söka återföra diskussionen till det ämne, som här föreligger. Här har nu en hel rad talare behagat regalera

Om fortsatt tillämpning av förfoganderättslagen. (Forts.)

kammaren med en vidlyftig exkursion inom ett område, som icke alls kan anses höra till den kungliga proposition, vi här ha att behandla. Jag trodde, att åtminstone efter det anförande vi hört från hans excellens statsministern, herrarna skulle ha kunnat få klart för sig, att denna lag, om vars fortsatta tillämpning vi nu ha att besluta, icke är att sammanblanda med kristidskommissionerna och än mindre med de yttringar av kommissionernas verksamhet, som så länge och så ihärdigt sysselsatt de senaste talarna.

Vad är det saken gäller? Det gäller: Vill riksdagen eller vill den icke förlänga den fullmakt, som riksdagen tidigare lagt i Kungl. Maj:ts hand? Vilken är meningsskiljaktigheten mellan utskottsmajoriteten och reservanterna? Det är ingalunda, huruvida fullmakten skall förlängas, utan till vilken tid den skall förlängas.

Den siste ärade talaren behagade mot slutet av sitt anförande taga upp frågan om hållna eller brutna vallöften. Jag tillåter mig fråga: Vilken sviker sina vallöften? Och vilken håller dem? Är det den som säger, att lagen bör förlängas till den och den dagen, eller är det den, som säger till den eller den dagen? Det är med respekt sagt ett rent nonsens. Nej, låt oss taga ståndpunkt till den fråga, som föreligger och ingenting annat!

Det har här förmodats, att utskottet icke skulle ha varit i tillfälle att från rent sakliga skäl fatta ståndpunkt till propositionen, och det har sagts, att man först idag från regeringens sida fått höra en motivering, varför en förlängning av förfoganderättslagen skulle vara behövlig. Med förlov sagt, det är icke sant; motiveringen föreligger i propositionen, där det hänvisas till det osäkra tillståndet i världen och till nödvändigheten av, att under dessa osäkra förhållanden Kungl. Maj:t fortfarande får ha denna fullmakt till sin disposition, om och i det fall den kan behöva användas. Det är den ståndpunkten jag och mina meningsfränder i utskottet intagit, och med all respekt för andra utskottsledamöters auktoritet, så må det vara oss förlåtet, om vi fästa större vikt vid regeringens auktoritet än dessa utskottsledamöters. Det finnes ingen möjlighet för oss att överblicka de förhållanden, under vilka lagens tillämpning möjligen kan behövas eller icke behövas.

Därför lämna vi denna sak med det fullaste förtroende i Kungl. Maj:ts hand och därför, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Petersson: Ja, herr talman, jag begärde ordet egentligen för att få göra en liten gensaga mot och i vissa avseenden besvara ett anförande, som hölls av en talare på Örebrobänken, herr Lindgren. Visserligen rörde sig detta hans anförande åtminstone till bortåt $^{9}/_{10}$ om saker, som ej egentligen angå förfoganderättslagen eller dess tillämpning utan istället handhavandet av import- och licensaffärer. Men i varje fall anser jag, att något bör sägas med anledning av denna hans mycket grava anklagelseakt mot folkhushållningskommissionen, en anklagelse, som jag tror gick

Om fortsatt tillämpning av förfogande-rättslagen. (Forts.)

betydligt över målet och som därför nog också för, såsom han själv uttryckte sig, tänkande och kloka personer förfelade sin verkan.

Han citerade ett uttalande av mig, som jag hade fällt för en tid sedan i andra kammaren beträffande kommissionens sockeraffärer, och särskilt gällde det ett fall, då kommissionen hade köpt ett visst parti, 3,000 ton socker från Danmark. Jag står fortfarande fast vid vad jag då meddelade i kammaren rörande denna affär. Den upplysning jag då lämnade fick jag direkt från chefen för handelsavdelningen herr Lennart Larsson, och han bekräftade ännu den stund idag är den fulla riktigheten av de uppgifter jag då lämnade, att nämligen kommissionen på den affären icke betingat sig något slags förtjänst. När herr Lindgren ville göra gällande att denna uppgift knappast kunde vara riktig genom att anföra vissa priser, som kommissionen hade tagit för socker, gjorde han sig säkert skyldig till en sammanblandning, och innan man gör så direkta och grava påståenden, som herr Lindgren gjorde, tycker jag nog, att man borde taga reda på de faktiska förhållandena litet bättre, än han visade sig ha gjort. Det är sannt, att kommissionen betingat sig ett pris av kr. 1,90, även för danskt socker, men det är att märka, att detta socker härrörde sig från ett tidigare importerat parti än det som då var på tal, nämligen ett parti, som lär ha tagits in redan på sommaren 1918 i augusti månad och som utgjorde omkring 1,400 ton. Det sockret har enligt uppgift, som jag fått, kostat 2,20 kr., och på den affären förlorade kommissionen istället för att förtjäna, då det såldes till 1,90. Det är med utgångspunkt från detta sockerparti och detta pris 1,90, som herr Lindgren söker göra gällande, att min uppgift den gången i andra kammaren skulle varit oriktig.

Så talade han om bland annat sirapen och undrade, huru det skulle gå med den och vem som skulle få distributionen av den. Med sirapen, den importerade, som vi nu ha att göra med, förhåller det sig på det sättet, att vissa partier ha inköpts tidigare av enskilda firmor. Jag vet ej, om herr Lindgren varit med bland dessa firmor, men faktiskt var det så, att vissa svenska firmor inköpte sirapspartier, som blevo liggande i New-York och icke kunde komma hit till Sverige. Först nu sedan avtalet kom till stånd, har det blivit möjligt genom kommissionens mellankomst att få in detta parti till landet. Det är ungefär 1,500 ton. Visserligen har icke allt kommit in. Det är endast ett mindre parti, som hittills inkommit, men det är att förvänta, att även återstoden kommer in. Det hade med all sannolikhet icke varit möjligt för dessa firmor att få in denna sirap utan kommissionens bemedling, d. v. s. ett statsorgans mellankomst. Då frågar herr Lindgren: Vem skall nu hava och vem skall fördela denna sirap? Jag förmodar, att herr Lindgren hyste några farhågor för, att han skulle bliva uteglömd. Det vet jag icke, men hela hans anförande präglades av sådana synpunkter, att han själv i vissa avseenden står som part i målet. Jag vill då säga att såväl med avseende å denna sirap som med fördelningen av andra artiklar, som äro att hänföra till livsmedel

Om fortsatt tillämpning av förfogande-rättslagen. (Forts.)

och som folkhushållningskommissionen drivit handel med, har folkhushållningskommissionen och dess handelsavdelning följt den principen — jag vet, att det är många som förmena, att de blivit satta åsido — att överlämna distributionen av dessa varor just å de gamla affärer och firmor, som tidigare handlat och drivit affär med sådana varor. Att vid sidan av dessa uppträtt en hel del nytillkomna — det har vuxit upp som gräshoppor kan man säga en hel del affärsföretag under kristiden — och att många bland dem blivit utestängda från distribuering av dessa varor, må vara sant. Folkhushållningskommissionen har att vid fördelningen handla så objektivt och rättvist som möjligt och just med utgångspunkt från nyss angivna princip, och så kommer den också att göra med denna sirap. Den kommer så långt den räcker att distribueras på samma sätt.

Vad sillen beträffar är det en historia, som här diskuterats och varit uppe förut, och jag hoppas, att den representant i folkhushållningskommissionen, som i detalj följt dessa förhandlingar och dessa affärer, kan närmare redogöra och giva skäl för det sätt, varpå folkhushållningskommissionen förfarit i detta fall. Jag anser mig därför icke böra upptaga tiden därmed.

Vad åter självförfogandelagen och dess förlängning angår så vill jag, innan jag lämnar ordet, instämma i vad redan förut från statsministern betonats, att lagens tillvaro är en sak och dess tillämpning en annan sak. Statsministern har redan tydligt förklarat, att vad tillämpningen beträffar det icke är regeringens avsikt att tillämpa den i andra fall än det verkligen är nödvändigt och nyttigt och med statens verkliga intressen förenligt. Då menade en talare, jag tror att det var herr Lindblad på Södermanlandsbänken: är det så, vad är det då för oöverensstämmelse mellan att ingen förfogandelag ha utöver vad hans reservation innebär och att få den i form utskottet föreslagit. Då kunde man lika gärna taga hans förslag som utskottets, om icke meningen är att tillämpa lagen i strängare form. Det tycker jag är ett resonemang, som man icke gärna kan föra. Ty det är dock betydlig skillnad, att för den händelse förhållandena skulle försvåras och förvärras — man vet ingenting om den saken — för den händelse några oförutsedda svårigheter skulle inträffa och det bleve nödvändigt att tillämpa den kanske i någon vidare mån än vad man tänkt sig — det är skillnad mellan att ha en sådan förfogandelag och att icke ha den. Och kan det bara av den farhågan, att regeringen skulle i oträngt mål använda förfogandelagen, vara skäl uti att ställa till med en så stor apparat som inkallande av till exempel en urtima riksdag? Jag frågar, har denna regering visat sig vara så angelägen om att tillämpa förfogandelagen i oträngt mål, att man behöver frukta att den skall göra det i framtiden? Själv har jag både offentligen uttalat och i handling visat, att jag för min del åtminstone vill rakt inte »til lyst», som man säger, använda förfogandelagen eller skärpa restriktionerna. Tvärtom har mitt bemödande städse varit att inskränka dessa restriktioner så mycket förhållandena medgivit, och

Om fortsatt tillämpning av förfogande-rättslagen. (Forts.)

om jag skulle göra en liten exposé över de förordningar och restriktioner, som under de senaste månaderna blivit upphävda, skulle mitt påstående bekräftas i detta fall.

Det är en hel rad av sådana restriktioner, som redan äro borta, och flera av dem som äro kvar komma att under de närmaste timmarna försvinna. Jag hänvisar till förordningen om fläskreglerings-gen. Transportförbudet och restriktionerna beträffande fläsket upphävdes redan den 10 januari. Den månatliga deklarationsskyldighet som införts i lagen för jordbrukarna beträffande potatis borttogs mycket tidigt under detta år. Förordningen angående reglering av gödselmedel är känd i alla avseenden. Staten har endast att i det fallet försöka realisera vad den nödgats lägga sig till med för att trygga landets behov, åtgärder som vidtagits i en tid, då allting var osäkert. Restriktioner och förordningar angående kaffesurrogat och stearinljus äro upphävda, förordningen om fodermedel, hö och en hel serie fodervaror, som höra under den rubriken är delvis upphävd, och i dag hoppas jag, att även oljekakorna skola helt och hållet frigöras och tagas bort ur förordningen. Maximipriset på rotfrukter, transportförbud och allt vad därtill hör är upphävt. Maximipriset på bröd och förbudet mot försäljning av färskt bröd, hela den historien är också hävd. Rätten för jordbrukare, som fullgjort sin leveransplikt att sälja fodersäd till andra är också medgiven. Maximiprisen på färsk sill i Malmöhus län samt rågsiktsförbudet äro upphävda. Förbudet mot tillverkning av torrmjölk och en hel del andra saker är borta. Jag skall nu icke fortsätta längre, det sagda är alldeles tillräckligt att visa, att man verkligen från regeringens och min sida gör allt vad göras kan för att få bort restriktioner, som kunna undvaras. Tror då kammaren, att man bara för att få ställa till oreda och uppväcka ytterligare missnöje skulle vara böjd för att använda förfogandelagen, utan att det verkligen är ett trängande behov eller i andra fall, än då det gäller folkets väl och försörjning? Jag tror det icke. Och med hänsyn till denna min bestämda uppfattning och då så långt jag har med saken att göra det är min bestämda föresats att förfara varsamt i detta avseende ber jag få uttala den uppfattningen, att kammaren skulle göra klokt, om den bifölle föreliggande utskottsförslag.

Herr Clason: Då man på ett och annat håll, både offentligt och enskilt har velat framställa denna fråga så som om den skulle gälla om förtroende eller icke till den *nuvarande* regeringen, så önskar jag betona, att saken enligt min uppfattning alls icke ligger så. Jag skulle emellertid i förbigående vilja säga, att, alldeles oberoende av det förtroende, man kan hysa till den sittande regeringen, vi ju utsträcka lagen till en tidpunkt, då, som hans excellens herr statsministern flere gånger sade, den nuvarande regeringen eller »*den regering, som kan komma efter denna*», får lagens tillämpning om hand. Och om jag då frågade hans excellens herr statsministern, om han eller den nuvarande regeringen kunna garantera, att de hava förtroende för den regering, som kommer en gång i

Om fortsatt tillämpning av förfogande-rättslagen. (Forts.)

framtiden, exempelvis om $^3/_4$ år, — eftersom de förutsätta en sådan möjlighet — och helt naturligt därpå icke kan få något bestämt svar, så är det redan därav tydligt, att frågan om lagarnas tillämpning icke innebär endast en fråga om förtroende till den nuvarande regeringen och dess avsikter med tillämpningen, utan den innebär även en utsträckning av lagarna till en framtid och en utsträckning av förtroendet också eventuellt till en framtida regering, då ingen vet, vem som skall komma att tillämpa dem. Redan det kan ju vara ett skäl att hysa en viss betänksamhet.

Men huvudsaken är i alla fall icke detta. Det är, såvitt jag förstår, icke fråga om något förtroende till den ena eller den andra regeringen. Huvudsaken är, efter mitt förmenande, att man ifrån oppositionens sida numera har misstroende till *hela lagstiftningen*, oberoende av vilken regering, som sitter. Den har ju tillämpats av olika regeringar, men jag tror, att det, enligt mångas mening, råder en ganska allmän övertygelse därom att tillämpningen icke utfallit bättre för det, och jag tror, att detta i själva verket i viss mån ligger i lagstiftningens egen natur. Jag tror nämligen icke, att det finnes någon möjlighet för *någon* regering att tillämpa den tillfredsställande, eller kanske rättare sagt att hålla kontroll över dem, som faktiskt skola tillämpa lagarna, så att de slå ut väl. Ty det är nog i det fallet så, som många gånger antytts, beträffande detaljtillämpningen, att där ligger saken knappast i regeringens hand utan, för att använda ett populärt uttryck, i händerna på en herre, som sitter på en byrå och där tillämpar lagarna, och regeringen, vilken regering det än är, har ofta ganska liten möjlighet att övervaka denna tillämpning i detalj. Jag tänker exempelvis på allas vår vän bränslekommissionen. Ja, vad hava de olika regeringarna kunnat göra åt den, åt dess sätt att tillämpa denna lagstiftning? Det ligger, såvitt jag kan se, i sakens natur, att tillämpningen i många fall kommer att bero just på dessa underlydande. Regeringen har helt naturligt en hel mängd andra saker att sköta. Den kan icke i detalj lägga sig i alla frågor och jag vet icke ens om ett överklagande under alla förhållanden kan äga rum. Jag tror icke, att den saken är alldeles utredd, men ifall ett överklagande kan äga rum, kommer slutresultatet under sådana förhållanden alldeles för sent.

Det är således emot denna sida av saken, mot alla dessa missgrepp i tillämpningen som misstroendet riktar sig. Det riktar sig emot det *monopoliserande*, som i vissa fall förekommit — mot att herr A. får affärerna, men att herr B. icke får affärerna —, mot den *prisförhöjning*, som förorsakas av att först staten och sedan den enskilde avnämaren skall betala förluster, som åvägabringas genom missgrepp vid varornas förvaring eller distribuering; mot detta *borttagande av den enskilde affärsmannens ansvar* för att icke sådana missgrepp skola förekomma; mot hans rätt att *avvältra kostnaderna för dessa missgrepp* helt enkelt på staten och den enskilde avnämaren o. s. v.

Då har man ibland sagt: ja, men vi måste hava dessa lagar, som

Om fortsatt tillämpning av förfogande-rättslagen. (Forts.)

vi fått under krigstillståndet, också nu under kristidens avveckling och särskilt för att undvika alltför stora förluster för staten. Då skulle jag vilja fråga, om det är meningen, att dessa lagar under kristidens avveckling skola användas för att hålla prisen uppe på varor, som eljest skulle kunna sänkas i pris? Jag förstår mycket väl, att, ifråga om spannmål, brödsäd och socker, det är nödvändigt, att staten har saken i egna händer, ty där är staten skyldig att honorera sina förbindelser mot jordbrukarne, och bakom dessa stå ju dessutom ytterst viktiga, för hela landet så väsentliga och viktiga näringar, som, vilket jag tror alla numera äro ense om, måste understödjas. Men i övrigt vill jag fråga: är det klart, att lagarna icke skola användas på något sätt i fördyrande syfte? De skulle användas, sade herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, i sådana fall, då det är förenligt med statens verkliga intressen. Ja, kan man få en bestämd förklaring, att det icke kan anses förenligt med statens verkliga intressen att i sådana fall använda dem i fördyrande syfte?

Och här skulle jag vilja tillägga ännu en sak. Vore det så, att staten hade och tillämpade monopol på *alla* dessa varor, ja, då kunde jag i någon mån förstå systemet, och kunde för min del säga mig, nåväl, låt *staten* få det högre priset för att därigenom undgå förlusterna! Men så är det ju icke. Vid sidan av de lager, som staten har i sin hand, finns också alla lager i händerna på alla möjliga andra, enskilda importörer och andra, och genom att på konstlad väg hålla uppe de högre prisen åstadkommer man således en beskattning, icke blott till staten, utan också en beskattning till enskilda, och det är det, som vi, en hel del av den stora allmänheten, vilja bli befriade från så fort som möjligt.

Vi vilja så fort som möjligt bli befriade bland annat från denna mellanhandskostnad, som synes oss oskälig. Jag skall icke gå in på många exempel, men jag skall erinra om exempelvis potatisregleringen i Stockholm, då den enskilde kunde köpa för maximipris i landsorten och för några öre per kilogram föra in sin potatis i huvudstaden och där lagra och förvara den, fastän han icke fick köpa upp allt som han behövde köpa, men då trots precis samma maximipris man för det, som skulle anskaffas genom folkhushållningskommissionen fick betala för dess transport-, lagrings- och distributionskostnader först 19 öre per kilogram och sedan numera, efter vad jag tror, 29 öre per kilogram. Det är sådant man vill slippa. Vi vilja bli befriade från skyldigheten att nödgas betala den förlustprocent, som uppstår genom att förråd förstöras genom enskildas åtgöranden eller genom att frågan om varornas förvaring och distribution lägges i händerna på sådana, som icke vuxit upp under skötseln av dylika uppgifter. Vi vilja bli befriade från de inskränkningar, som på många håll gjorts i den enskildes rätt att förfoga över sin egen produktion. Vi vilja bli befriade så snart som möjligt från hela denna lagstiftning, som, såsom alla veta, i så ringa grad faktiskt åtlytts och i så många fall föranlett det förakt för lagarna, den bristande laglydnad, i vilken

vi för närvarande leva, denna allmänna demoralisation på laglydnadens område, som vi för närvarande lida av. Och då har man menat, att då de krigsförhållanden, under vilka lagarna kommit till, och som på sin tid bestämde lagarnas införande, nu börja avvecklas, det icke borde vara nödvändigt att uppehålla lagarna en enda dag längre än som är absolut av behovet påkallat. Det är således intet misstroende mot den nuvarande regeringen, som föranlett denna allmänna opposition mot lagarna, utan det är misstro mot hela systemet. Man tycker sig finna, att hela detta system, oberoende av vilken regering som sitter, faktiskt har gjort bankrutt.

Om fortsatt tillämpning av förfogande-rättslagen. (Forts.)

Nu sade hans excellens statsministern, att regeringen hoppas och önskar en avveckling, och han har i dag ställt i utsikt att upphäva, om jag icke hörde miste, prisregleringen på mejeriprodukter. Jag tror att han därmed bidragit att göra denna dag till en jubeldag för att använda ett under debatten begagnat uttryck. Men om man hyser förhoppning om denna avveckling, förefaller det mig, som om man, oberoende av vilken regering som sitter, skulle ha större garantier att nå detta mål, om fristen bleve kortare, och om en ytterligare förlängning komme till stånd endast med riksdagens bifall. Hans excellens statsministern sade, att saken varit enkel, om man haft riksdag på hösten, men nu hade man ingen riksdag på hösten. Jag skulle med anledning därav vilja tillåta mig den motfrågan: Är det i så fall den nuvarande regeringens mening, att riksdagen under den fortgående kristiden icke skall, såsom det heter, förpuppas? Jag tror, att ett inslående på den vägen med en kortare förlängning nu, eventuellt med återinkallande av en förpuppad riksdag på hösten, hade varit vida lyckligare.

Vad återstår då till sist att yrka? Där måste jag säga, att jag är tveksam. Herr Lindmans motion föreligger, såvitt jag kunnat finna, icke i den utarbetade form, att det faktiskt är möjligt att därtill yrka bifall. Herr Lindblad har under debatten framställt ett förslag, ett förslag tillkommet i en hast, och jag har icke hunnit övertyga mig om denna lagtexts tekniska utformning. Hälst skulle jag vilja yrka återremiss för att få en formulering till stånd, som kunde tillfredsställa olika parter, men då ett sådant yrkande vid denna sena timme väl icke har några utsikter, har jag för min del icke något yrkande att göra.

Blir det emellertid här votering, så kommer jag att rösta, om ett sådant förslag föreligger, för ett sådant förslag, som kan komma att föranleda en sammanjämkning inom utskottet. Jag föreställer mig, att man kunde önska en omformulering av lagarna på en eller annan punkt i den riktningen, att det medför vissa inskränkningar i deras tillämplighet under den kommande tiden, vissa inskränkningar, som ginge ut på att de icke finge användas i prisfördyrande syfte.

Herr Trygger: Herr greve och talman, mina herrar! Jag delar fullkomligt den åsikt, som är uttalad i motionerna i åtskil-

Om fortsatt tillämpning av förfogande-rättslagen. (Forts.)

liga stycken. Det är mig således alldeles klart, att dessa förfoganderättslagar icke böra bestå längre än som är absolut nödvändigt, och att vårt folk önskar att så fort som möjligt bliva befriat från dessa lagar. Det är för mig också fullkomligt klart, att man bör avskaffa kommissionsväsendet så hastigt som det låter sig göra, och jag hade för min del trott, att det förslag, som herr Lindman i sin motion kommit fram med, skulle innebära en lämplig lösning av hela denna fråga.

Nu hava vi emellertid hört, att regeringen anser, att den bör få en vidsträcktare fullmakt, och här har omtalats av ordföranden i lagutskottet, att statsministern ganska kraftigt understrukit denna fordran. Utskottets majoritet har då biträtt regeringens förslag i det stora hela, men avgivit en motivering, som man väl får fatta såsom en instruktion, vilken regeringen borde följa vid tillämpningen av dessa lagar. Utskottet har givit uttryck åt den förvissningen, »att lagens tillämpning måtte ifrågakomma endast för sådant fall, som betingas av ett synnerligt statsintresse, ävensom att kommissionernas fortsatta verksamhet inskränkes till fall av lika trängande art och att densamma må så skyndsamt som möjligt bringas till slutlig avveckling».

Nu har hans excellens statsministern angivit sin ställning till denna motivering, då han här förklarat, att frågan om förlängningen på viss tid av dessa förfogandelagar icke på något sätt innebär ett uttalande om kommissionernas fortvaro under denna tid. Han har tvärtom ställt i utsikt, att de mycket snart skulle kunna upphöra, och såvitt jag icke antecknat fel, sade hans excellens, att industrikommissionen skulle kunna upphöra under sommarens lopp och så även folkhushållningskommissionen, dock med undantag för dess befattning med spannmål och socker. Vidare har hans excellens yttrat, att även om denna förfogandelag kommer till stånd, är det regeringens förhoppning och önskan, att den icke skall behöva tillämpas annat än med avseende på de sistnämnda varorna. Vid sådant förhållande anser jag för min del, att det är vår skyldighet att giva regeringen den fullmakt, om vilken lagutskottet har hemställt. I dessa svåra tider är det en alldeles särskild plikt att alla, såvitt det är möjligt, samverka för det helas väl, och jag har den fasta förvissningen, att det parti, jag har äran tillhöra, hyser samma uppfattning. Däremot vill jag begagna tillfället att nu förklara, att ett annat skäl, som under pressdebatten i denna sak gjorts gällande, icke på något sätt varit för oss bestämmande. Man har sagt, att sedan valen nu ägt rum, kan icke första kammaren anses lika berättigad som förut att vidhålla en mening, som den hyser, utan den bör foga sig efter vad som man kan antaga bliva uppfattningen inom kammarens majoritet, ifall det bleve nyval. Detta är naturligtvis en fullkomligt felaktig ståndpunkt. Den enda lagliga första kammare, som finnes, är den, som nu sitter — nämligen så länge den sitter. Man kan vara av olika mening om, huruvida denna kammare är bra eller dålig, huruvida den är bättre eller sämre än den, som kan komma i stället. Men detta är

Om fortsatt tillämpning av förfoganderättslagen. (Forts.)

någonting, som för frågan icke har någon betydelse. För min del vill jag på den nuvarande majoritetens vägnar förklara, att så länge vi sitta här, komma vi att använda det uppdrag vi hava fått av folket, med alldeles samma frihet som vi hava gjort tidigare. Och skulle — vilket jag ju ingalunda vet, om det är fallet — man inom regeringen hysa en uppfattning, liknande den, jag nu sökt bemöta, vill jag redan på förhand förklara, att det finns frågor, där denna kammare kan komma att stanna vid en mening, den där skiljer sig från den, som säkerligen skulle göra sig gällande inom den nya kammaren, och från vilken uppfattning denna kammare icke kan vika. Är det därför så, att man anser, att landets väl skulle fordra, att beslutet i en fråga ginge i en annan riktning än den, vi kunna vara med om, bör man i god tid beakta, att det enda medlet att driva igenom ett beslut i den riktningen är att begagna sig av den upplösningsrätt, som regeringen ju har vis à vis denna kammare, på det att de, som komma i stället för de nuvarande ledamöterna, må tillgodose vad man anser vara landets intresse bättre än vad enligt regeringens mening kan vara fallet med kammaren i dess nuvarande sammansättning.

Herr greve och talman! För att återgå till den speciella fråga, som nu föreligger, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Hans excellens, herr statsministern Edén: Herr talman! De uttalanden, som den siste ärade talaren gjorde, skulle kanske kunna förbliva obesvarade från regeringsbänken, men den senare delen av hans yttrande var dock av beskaffenhet att föranleda en liten replik.

För mig är det icke något överraskande att höra, att denna kammares majoritet i ett ärende som det föreliggande vill handla efter synpunkten att söka samverka för rikets och folkets bästa, och i så matto har jag icke missräknat mig på herr Tryggers uttalande. När han emellertid därtill också lägger, att den hållning, som första kammaren kan komma att intaga till denna lag, icke bör uppfattas så, att den nuvarande första kammaren därigenom skulle frångå sin uppfattning av vad som är riktigt av hänsyn till den kammare, som kan komma att följa efter, nödgas jag säga, att denna erinran förefaller mig vara synnerligen obehövlig. Mig veterligen har ingen satt något sådant i fråga. Vad angår talarens sluthänvisning till att det kan komma frågor, där första kammaren anser sig vara tvungen att intaga en annan ståndpunkt än regeringen, så är det för mig alldeles för tidigt att yttra mig om dylika hypotetiska fall, liksom det förefaller mig vara mycket ofruktbart att över huvud taget giva sig in därpå. Skulle den ärade talaren därmed avse att varna regeringen för att i motsvarighet till vad som sker här i dag i eventuellt sedermera förekommande fall i vederbörlig form och på vederbörligt sätt giva uttryck åt vad den i viktiga frågor anser vara nödvändigt för riket och landet i denna tid, då nödgas jag avvisa varje sådan antydan.

Om fortsatt tillämpning av förfogande-rättslagen. (Forts.)

Jag skulle livligt önska, att icke en sådan utväg, som den, vilken den ärade talaren själv omnämnde, kan komma att bliva behövlig. Men därest den blir behövlig i sådant fall, där regeringen finner, att det gäller rikets viktiga intressen, så kommer den, i vad på oss beror, att användas.

Friherre Hermelin: Herr greve och talman! För att återgå till den föreliggande sakfrågan kunde det ju vara onödigt av mig att begära ordet, sedan den så ärade ordföranden i majoritetspartiet, visserligen med fastslående av vissa uttalanden, som hans excellens statsministern nämnde, yrkat bifall till utskottets hemställan. Men jag anser mig dock böra säga något i denna fråga, en fråga, vilken enligt vad här blivit berört, dock synes mig vara föremål för ett ganska stort missförstånd icke blott inom riksdagen utan även i stad och på landsbygd. Det bästa hade säkerligen varit, om situationen det tillåtit, att lagarna aldrig behövt komma till stånd, och det näst bästa vore, om de nu kunde få upphöra. Jag vågar dock påstå, att de förhållanden som nu föreligga, såsom förutsättningar för lagarnas *icke* prolongerande, just ej äro bättre än dem, som rådde, då lagarna tillkommo, ty då förefanns en visserligen reguljär krigföring mellan vissa makter, men nu äro förhållandena så till vida annorlunda, att det ute i världen nästan råder ett allas krig mot alla. Man kan icke av situationen i dag se, huru den är i morgon, och då måste regeringen tydligen hava dessa lagar så prolongerade, att de räcka från riksdag till riksdag. Om nu alltså dessa lagar ännu måste anses nödvändiga, så är det icke mot lagarna, som anmärkningarna böra riktas, utan anmärkningarna böra riktas mot själva tillämpningen, och det är här, som riksdagen, både denna och de föregående, ja, statsrevisorer och de särskilda s. k. överrevisorerna, hava haft att ingripa. Men dessutom, mina herrar, är det icke minst viktigt, att alla i vårt land så talrikt förekommande ekonomiska sammanslutningar och föreningar av alla slag, som hava att tillvarataga de särskilda yrkesgruppernas intressen, såsom en stor uppgift böra hava sig ålagda, att genom sakliga och opartiska erinringar hos regeringen söka få tillämpningen av dessa lagar så lämpligt avvägd som möjligt; och jag har alltid varit övertygad om, att vilken regering som än finnes, måste den ock taga hänsyn till dylika erinringar. Då nu emellertid den nu sittande regeringen redan i handling har visat, att regeringen försöker på alla sätt avkoppla tillämpningen av dessa kristidslagar, och hans excellens statsministern även i dag och även jordbruksministern ytterligare understrukit detta, anser jag att hela denna debatt gjorts alldeles för stor. För min personliga del skulle jag icke haft något emot att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat. Men såsom frågan nu ligger, följer jag givetvis utskottets hemställan med den uttalade förhoppningen, som även herr Trygger lät komma till synes, att tillämpningen av dessa lagar för framtiden torde kunna förväntas bliva inskränkt i största möjliga utsträckning.

Herr greve och talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Om fortsatt tillämpning av förfogande-rättslagen. (Forts.)

Herr Lindgren: Det har här uttalats, att det sätt, varpå kommissionerna utövat sin verksamhet, och kritiken över de missgrepp, som dessa begått, icke skulle höra till ämnet. Jag tillåter mig dock hysa en annan åsikt, alldenstund förfogandelagen möjliggör kommissionernas verksamhet.

Herr statsrådet uttalade vidare den meningen, att de anklagolser jag framställt mot kommissionerna, skulle vara överdrivna Jag vill då förklara, att jag står för vart enda ord, som jag sagt. Med flit har jag icke nämnt andra fall än dem, som jag mycket väl känner till.

Vidare meddelade herr statsrådet, att det socker, som folkhushållningskommissionen anskaffat och sålt, skulle vara importerat tidigare och till vida högre pris. Det danska sockret har dock av folkhushållningskommissionen sålts långt efter den 21 februari, och jag har icke haft någon anledning att antaga att det skulle vara något annat pris på detta socker, då det är alldeles samma kvalitet som det övriga. Danskt pudersocker har av folkhushållningskommissionen sålts även under mars till 1 krona 90 öre per kilogram.

Sedan yttrade herr statsrådet, att vissa svenska firmor hade tidigare inköpt sirapslager i utlandet, och att det är dessa, som nu inkommit. Jag vet, att man ofta hos handelsavdelningen mötts med orden: »Den och den firman har inköpt sina varor tidigare.» Men blir det fråga om att köpa något och man vill veta, när man kan få in det, svaras det: »Det kan ni aldrig tänka på att få.» Det har talats om tonnageavtalet, men icke får man veta vad detta innehåller. Ej heller får man veta vilken import, som möjliggöres eller som handelsavdelningen kan eller vill medgiva.

Herr statsrådet förmenade, att missnöjet hade sin grund i, att min firma icke fått deltaga i distributionen. Något sådant missnöje har jag aldrig uttalat, utan jag uttalade, att det finns anledning att hysa fruktan för, att icke någon sirap lämnades till Örebro. Det lär nämligen hava bestämts — om icke någon ändring härutinnan skett de sista dagarna — att denna sirap skall gå endast till åtta städer och därifrån distribueras ut till landet.

Mig synes av en del av statsrådets uttalande, som om statsrådet icke ägde full kännedom om, vad som tilldrager sig i kommissionerna, och huru dessa utöva sin verksamhet. Jag ber därför ännu en gång få uttala den önskan och förhoppning, att denna kommissionernas verksamhet måtte följas med större uppmärksamhet från regeringens sida hädanefter än hittills.

Herr Svensson: Herr talman! I det tidigare anförande, som herr Lindgren i Örebro höll här och vilket anförande ju blev föremål för kritik ifrån statsrådsbänken och som därvid riktigt karakteriserades, förekom bland andra en anmärkning, angående statens importpolitik med avseende å salt sill ifrån Norge.

Jag skulle vara i tillfälle att i detalj redogöra för denna sak, men jag skall icke tillåta mig att besvära kammaren därmed, då

Om fortsatt tillämpning av förfogande-rättslagen. (Forts.)

jag nämligen kan inskränka mig till att erinra om ett utlåtande av statskommissionernas revisorer, som nyligen är avgivet. Det förhöll sig nämligen så, att Kungl. Maj:t på särskild hemställan av folkhushållningskommissionen anmodade revisorerna för kommissionerna att verkställa en ingående utredning angående folkhushållningskommissionens sillaffärer. Detta hava dessa revisorer gjort och de hava avgivit ett betänkande därom, som varit publicerat såväl i pressen som också nu nyligen i en bilaga till Kommersiella meddelanden. Av denna redogörelse framgår allt, vad man behöver få veta om statens sillaffärer. Jag skall endast tillåta mig att framhålla en enda sak. Det står där, att »vid bedömande av frågan om folkhushållningskommissionens förhållande till förevarande sak torde främst böra beaktas, att avtalets tillkomst *synes hava berott på omständigheter, över vilka folkhushållningskommissionen ej rått*».

Jag tror, att, om herr Lindgren hade velat taga kännedom om innehållet i denna redogörelse, skulle han kanhända icke ansett sig hava haft anledning att i det avseendet göra någon anmärkning.

Greve Wachtmeister, Henning: Till fullständigande av det yrkande, jag framförde vid början av debatten, anhåller jag att få instämma i det yrkande, som gjorts av herr Ernst Lindblad.

Herr Bellinder: Eftersom herr Lindblad nu har närmare formulerat ett yrkande, så att det kan passas in i en eventuell lag, så ber jag att få helt instämma med honom.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats 1:o) att vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt skulle bifallas, och 2:o), av herr *Lindblad, Ernst*, att vad utskottet hemställt skulle bifallas med följande ändringar i det under punkten A upptagna lagförslaget:

i första stycket skulle näst efter orden »tillämpning till och med» fortsättas sålunda: »den 31 augusti 1919 utom beträffande brödsäd och socker, i fråga varom tillämpningen utsträckes till och med den 31 januari 1920. Vad i 15 §» etc.;

i andra stycket skulle orden »29 februari 1920» utbytas mot »31 augusti 1919 samt beträffande brödsäd och socker till och med den 31 januari 1920»;

i sista stycket skulle dels början avfattas sålunda: »Har den 31 augusti 1919 förordnande om varas avstående till kronan samt beträffande brödsäd och socker den 31 januari 1920 sådant förordnande ännu ej blivit» etc., dels ock de i följande punkt förekommande orden »29 februari 1920» och »1 mars 1920» utbytas, de förra mot »31 augusti 1919 samt i fråga om brödsäd och socker den 31 januari 1920»

samt de senare mot »1 september 1919 och i fråga om brödsäd och socker före den 1 februari 1920».

Om fortsatt tillämpning av förfoganderättslagen. (Forts.)

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig anse propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindblad, Ernst,* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles det av herr Ernst Lindblad under överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;
Nej — 15.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 30 april 1918 om fastställande av högsta pris å vissa varor under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m., dels ock en i anledning därav väckt motion;

nr 21, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 19 juni 1917 med vissa bestämmelser mot oskäliga pris under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, dels ock en i anledning därav väckt motion; samt

nr 22, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m., dels ock en i anledning därav väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. fortsatt tillämpning av lagen om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 28 mars 1917 om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri eller upplåtelse av fartyg, så ock mot förvärv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri, dels ock en i anledning därav väckt motion.

Arg. fortsatt tillämpning av lagen om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg m. m. (Forts.)

Genom en den 14 mars 1919 dagtecknad proposition, nr 289, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 28 mars 1917 om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri eller upplåtelse av fartyg, så ock mot förvärv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri.

Utskottet hade i samband med denna proposition till behandling förehaft en i anledning av densamma inom första kammaren väckt motion, nr 198, av herr *Kaijser*, däri, med hänvisning till vad som anförts i en av samme motionär i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 285 med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 26 april 1918 om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden väckt motion, nr 194 i första kammaren, och med åberopande tillika av sjöfartskommitténs i förevarande proposition återgivna yttrande, hemställts om avslag å propositionen.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på angivna skäl hemställt,

A) att riksdagen, med förklarande, att Kungl. Maj:ts förslag icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen antagas, måtte för sin del antaga följande

Lag

angående fortsatt tillämpning av lagen den 28 mars 1917 om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri eller upplåtelse av fartyg, så ock mot förvärv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri.

(i Kungl. Maj:ts förslag.)

Härigenom förordnas, att lagen den 28 mars 1917 om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri eller upplåtelse av fartyg, så ock mot förvärv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri, vilken lag gäller till och med den 30 april 1919, skall äga fortsatt tillämpning till och med den *30 april 1920*. Av Konungen jämlikt sagda lag givet förordnande må ej äga tillämpning längre än till och med sistnämnda dag. I fråga om sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, varom i lagen sägs, skall vad där är stadgat fortfara att gälla även efter den *30 april 1920*.

(i Utskottets förslag.)

Härigonom förordnas, att lagen den 28 mars 1917 om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri eller upplåtelse av fartyg, så ock mot förvärv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri, vilken lag gäller till och med den 30 april 1919, skall äga fortsatt tillämpning till och med den *29 februari 1920*. Av Konungen jämlikt sagda lag givet förordnande må ej äga tillämpning längre än till och med sistnämnda dag. I fråga om sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, varom i lagen sägs, skall vad där är stadgat fortfara att gälla även efter den *29 februari 1920*.

B) att den i ämnet väckta motionen, nr 198 i första kammaren, i den mån densamma icke kunde anses besvarad genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte av riksdagen bifallas.

Ang. fortsatt tillämpning av lagen om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg m. m.

(Forts.)

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten A.

Herr Ericson, Hans: Såväl det förslag, som avhandlas i propositionen nr 289 som de, som behandlas i nästkommande utlåtande över propositionen nr 290, innebära ju för sjöfartsnäringen en ganska avsevärd tunga. Nu vill jag ingalunda underskatta, att Kungl. Maj:t på sista tiden och senast i dag genom handelskommissionen har medgivit vissa lättnader i de bestämmelser, som här finnas intagna. Då jag emellertid kommer att yrka bifall till utskottets hemställan, gör jag det under den fasta förvissningen och förhoppningen, att Kungl. Maj:t icke kommer att begagna sig av dessa lagar i större utsträckning än som kan vara oundgängligen nödvändigt, och att sålunda det uttalande, som hans excellens herr statsministern gjorde beträffande förfoganderättslagen, skall komma att i tillämpliga delar apteras på dessa lagförslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. fortsatt tillämpning av lagen om förbud i vissa fall mot fortskaffande av gods med svenskt fartyg mellan utrikes orter m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 28 mars 1917 om förbud i vissa fall mot fortskaffande av gods med svenskt fartyg mellan utrikes orter m. m., dels ock i anledning därav väckta motioner.

Genom en den 24 mars 1919 dagtecknad proposition, nr 290, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga framlagda förslag till

1:o) lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 28 mars 1917 om förbud i vissa fall mot fortskaffande av gods med svenskt fartyg melan utrikes orter; och

2:o) lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 20 juni 1918 om förbud i vissa fall mot fortskaffande av gods med svenskt fartyg mellan svensk och utrikes ort.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft följande i anledning av densamma väckta motioner, nämli-

Ang. fortsatt tillämpning av lagen om förbud i vissa fall mot fortskaffande av gods med svenskt fartyg mellan utrikes orter m. m. (Forts.)

gen nr 199 i första kammaren, av herr *Kaijser*, och nr 377 i andra kammaren, av herrar *Thore, Lindman, Lithander, Corneliusson, Lindvall, Lübeck* och *Sommelius*.

Utskottet hade i nu föreliggande utlåtande av angivna orsaker hemställt:

A) att riksdagen med förklarande, att riksdagen icke kunnat i oförändrat skick antaga Kungl. Maj:ts förevarande förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 28 mars 1917 om förbud i vissa fall mot fortskaffande av gods med svenskt fartyg mellan utrikes orter, måtte för sin del antaga följande

Lag

angående fortsatt tillämpning av lagen den 28 mars 1917 om förbud i vissa fall mot fortskaffande av gods med svenskt fartyg mellan utrikes orter.

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

Härigenom förordnas, att lagen den 28 mars 1917 om förbud i vissa fall mot fortskaffande av gods med svenskt fartyg mellan utrikes orter, sådan denna lag gäller till och med den 30 april 1919, skall äga fortsatt tillämpning till och med den *30 april 1920*. Av Konungen jämlikt sagda lag givet förordnande må ej äga tillämpning längre än till och med sistnämnda dag. I fråga om sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som i lagen avses, skall vad där är stadgat fortfara att gälla även efter sistberörda dag.

(i utskottets förslag:)

Härigenom förordnas, att lagen den 28 mars 1917 om förbud i vissa fall mot fortskaffande av gods med svenskt fartyg mellan utrikes orter, sådan denna lag gäller till och med den 30 april 1919, skall äga fortsatt tillämpning till och med den *29 februari 1920*. Av Konungen jämlikt sagda lag givet förordnande må ej äga tillämpning längre än till och med sistnämnda dag. I fråga om sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som i lagen avses, skall vad där är stadgat fortfara att gälla även efter sistberörda dag.

B) att riksdagen, med förklarande, att riksdagen icke kunnat i oförändrat skick antaga Kungl. Maj:ts förevarande förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 20 juni 1918 om förbud i vissa fall mot fortskaffande av gods med svenskt fartyg mellan svenskt och utrikes ort, måtte för sin del antaga följande

Lag

angående fortsatt tillämpning av lagen den 20 juni 1918 om förbud i vissa fall mot fortskaffande av gods med svenskt fartyg mellan svensk och utrikes ort.

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

Härigenom förordnas, att lagen den 20 juni 1918 om förbud i vissa

(i Utskottets förslag:)

Härigenom förordnas, att lagen den 20 juni 1918 om förbud i vissa

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

fall mot fortskaffande av gods med svenskt fartyg mellan svensk och utrikes ort, vilken lag gäller till och med den 30 april 1919, skall äga fortsatt tillämpning till och med den *30 april 1920*. Av Konungen jämlikt sagda lag givet förordnande må ej äga tillämpning längre än till och med sistnämnda dag. I fråga om sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som i lagen avses, skall vad där är stadgat fortfara att gälla även efter sistberörda dag.

(i utskottets förslag:)

fall mot fortskaffande av gods med svenskt fartyg mellan svensk och utrikes ort, vilken lag gäller till och med den 30 april 1919, skall äga fortsatt tillämpning till och med den *29 februari 1920*. Av Konungen jämlikt sagda lag givet förordnande må ej äga tillämpning längre än till och med sistnämnda dag. I fråga om sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som i lagen avses, skall vad där är stadgat fortfara att gälla även efter sistberörda dag.

Ang. fortsatt tillämpning av lagen om förbud i vissa fall mot fortskaffande av gods med svenskt fartyg mellan utrikes orter m. m.

(Forts.)

C) att förevarande motioner, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A) och B) hemställt, icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr Lillienau: Som utskottets ärade ordförande anförde, har man icke inom utskottet kunnat finna bärande skäl för dessa kungl. propositioner, som vi nyss hava behandlat. Icke heller har man kunnat av hans excellens herr statsministerns uttalande finna, att sådana sakliga skäl funnes på annat sätt än att, såsom här anförts, det är omöjligt att åberopa några verkliga motiv, på grund av den ovisshet, som råder. Men, när det särskilt gäller dessa frågor om befraktning av svenskt fartyg icke endast emellan utländska hamnar utan även när deras resor skola beröra svenska hamnar, så har det förefallit icke endast mig utan även andra utövare av sjöfarten, som jag haft tillfälle samråda med, att denna ovisshet icke är av samma art som ifråga om varutrafik. När man läser den kungl. propositionen, finner man också att däri anförts, att ämbetsverk och kristidsorgan, som hava tillsports i ärendet yttrat sig dels med stor tvekan rörande behovet av lagarnas förlängning, dels alldeles avstyrkt denna förlängning. Det kan ju icke exakt påvisas, huru mycket tonnage, som kan stå till förfogande inom den närmaste tiden för införsel av för Sverige behövliga varor, men med stöd av erfarenheter från befraktningsområdet, kan man med tämligen stor sannolikhet säga, att någon sådan fara, att icke tillräckligt tonnage skulle finnas, icke existerar.

När det i den kungl. propositionen talas om de svårigheter, som skulle kunna befaras och de olägenheter och kostnader för staten, som skulle uppstå genom att den bleve tvungen att förhyra andra än svenska fartyg, så får jag tillstå, att det icke är möjligt att utfinna vad härmed avses. Att för staten befrakta lämpligt tonnage kan väl icke vara svårare och vanskligare än för en-

Ang. fortsatt tillämpning av lagen om förbudi vissa fall mot fortskaffande av gods med svenskt fartyg mellan utrikes orter m. m. (Forts.)

skilda befraktare, utan tvärtom. Jag kan heller icke se något annat motiv, som kan utgöra stöd för ett dylikt påstående.

Jag har emellertid, i anledning av vad som under föregående debatt förekommit, icke härmed avsett att yrka annat än bifall till utskottets hemställan; men jag har velat få till protokollet antecknat den uppfattning, som inom sjöfartskretsar råder, att något verkligt motiv, såsom i propositionen säges, icke i denna fråga föreligger.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckt motion angående åläggande för bolag för industriella företag att avstå viss del av sin vinst till understöd åt arbetslösa industriarbetare, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av överskott i djurgårdskassan till säkerställande under år 1920 av Ulriksdals kungsgårds förvaltning och drift;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1919 under fjärde huvudtiteln för bestridande av merkostnader för vissa ändringsarbeten vid garnisonssjukhuset i Stockholm; samt

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående personligt lönetillägg m. m. åt generalfältläkaren F. J. Bauer.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls

Anslag för svensk hjälpverksamhet i av kriget hemsökta länder.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 77, i anledning av väckt motion om anslag till understöd åt svenska organisationer för hjälpverksamhet bland de av världskriget hemsökta ländernas nödställda befolkning.

Uti en inom första kammaren av herr *G. H. von Koch* m. fl. väckt motion, nr 55, hade hemställts, att riksdagen ville besluta att ställa till Kungl. Maj:ts förfogande å tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag, högst å 2 miljoner kronor, att efter av Kungl. Maj:t fastställda grunder användas till understöd åt svenska organisationer i och för hjälpverksamhet bland krigsländernas nödställda befolkning.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande av angivna skäl hemställt, att herr von Kochs m. fl. förevarande motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Anslag för svensk hjälpverksamhet i av kriget hemsökta länder. (Forts.)

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *S. H. Kvarnzelius, H. G. W. Wrangel, A. Pers, C. I. Asplund, R. G. H. von Koch* och *J. Jönsson* i Revinge, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av herr von Kochs m. fl. förevarande motion, måtte såsom bidrag till den av svenska Röda korset bedrivna hjälpverksamheten bland de av världskriget hemsökta ländernas befolkning å tilläggsstat för år 1919 under tredje huvudtiteln bevilja ett förslagsanslag, högst, 1,000,000 kronor att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde komma att fastställa.

Herr W r a n g e l: Herr vice talman, mina herrar! I en inom denna kammare väckt motion av herr von Koch m. fl. har hemställts »att riksdagen ville besluta att ställa till Kungl. Maj:ts förfogande å tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag, högst å 2 miljoner kronor, att efter av Kungl. Maj:t fastställda grunder användas till understöd åt svenska organisationer i och för hjälpverksamhet bland krigsländernas nödställda befolkning». Statsutskottet, som haft denna motion under behandling, har emellertid avstyrkt densamma. Sex reservanter återigen hava yrkat, att ett belopp av en miljon kronor skulle av riksdagen beviljas såsom bidrag till den av svenska Röda korset bedrivna hjälpverksamhetens ordnande, att utgå efter de närmare villkor, som Kungl. Maj:t kan anse lämpligt fastställa.

Från första stund jag tog del av denna motion, har jag för min del funnit mig synnerligen tilltalad av densamma, och detta intryck och denna uppfattning har alltsedan dess blivit allt mera befäst. Såväl utskottet som reservanterna förklara ju också, att de finna det av motionärerna berörda hjälparbetet bland de krigförande ländernas befolkning mycket behjärtansvärt i och för sig. Ja, utskottet säger till och med, att »den verksamhet i detta avseende, som från enskildas sida i vårt land upptagits med till synes gott resultat, kunde också anses väl förtjänt av finansiellt stöd ifrån statsmakternas sida». Beträffande det behjärtansvärda i det föreliggande förslaget synas sålunda alls icke några delade meningar råda. Jag behöver därför icke närmare uppehålla mig vid den sidan av saken. Jag behöver icke på något sätt söka måla det namnlösa elände, som är rådande i en del av våra grannländer på grund av livsmedelsbrist. Jag skall i stället upptaga till bemötande de skäl, som utskottet anför för sitt avstyrkande.

Utskottet förklarar, att det synes riktigt, att, därest statsmakterna skola i någon mån engageras för dylik verksamhet, Kungl. Maj:t efter verkställd utredning tager initiativ i ärendet. Vad utredningen i frågan vidkommer, vågar jag påstå, att en sådan icke är av behovet påkallad, åtminstone icke för den händelse riksdagen vill följa reservanternas hemställan. Reservanterna hava nämligen tänkt sig, att statsmedlen huvudsakligen skulle användas för bekostande av resor för barn till de orter, där enskilda åtagit sig att underhålla dem. Vidare hava reservanterna tänkt sig, att Röda korset skulle omhänderhava medlen efter de villkor, som Kungl. Maj:t

Anslag för svensk hjälpverksamhet i av kriget hemsökta länder. (Forts.)

bestämmer. En organisation finnes sålunda redan, och någon särskild utredning, hur dessa medel skulle användas, anser åtminstone jag för min del icke vara erforderlig.

Kommer man så till det skälet, att ett sådant avslag icke bör beviljas på grund av enskild motion utan endast på framställning av Kungl. Maj:t, så vill jag först och främst påpeka, att tiden nu är så långt framskriden, att Kungl. Maj:t givetvis endast högst ogärna vill komma med nya propositioner. Då frågan här en gång blivit väckt, föreligger ju icke heller något behov av en dylik proposition. Jag tror mig för övrigt veta, att regeringen och särskilt utrikesministern är mycket intresserad av saken och mycket gärna skulle se, om ett anslag ställdes till regeringens förfogande för ändamålet i fråga.

Emellertid har utskottet även anfört statsfinansiella skäl. Jag får säga, att jag tror, att jag är fullt ut lika fast och livligt övertygad om nödvändigheten av att spara med statens medel som trots någon annan. Men det gives enligt mitt förmenande tillfällen, då man icke får driva denna sparsamhet för långt. Det gives, såvitt jag kan se saken, tillfällen även för en riksförsamling, då man bör låta hjärtat tala. Och ehuru vi hava en mängd oundgängliga statsutgifter till ytterst ansenliga belopp att bevilja utöver de belopp, som redan äro beviljade, så tror jag dock, att vi hava råd att offra den miljon, varom det här är fråga. Det skulle ju icke behövas ens så mycket som att sänka grundtalet för dyrtidstilläggens beräkning med en enda poäng för att man skulle kunna få medel till detta av oss alla såsom mycket behjärtansvärt erkända ändamål. Ja, om så erfordrades, så borde vi väl i ett fall sådant som detta ha full anledning att säga till varandra, såsom bonden Paavo sade: »Blanda du till hälften bark i brödet, ty förfrusen står vår grannes åker!»

Herr vice talman, jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Nilsson, Johan: Herr vice talman, mina herrar! Jag tror, att jag på utskottsmajoritetens vägnar vågar uttala, att denna känner sig lika varmt intresserad av denna fråga, som reservanterna. Men då majoriteten inom utskottet icke har gått på ett bifall till motionen, har den därför haft vissa skäl.

Man måste ju först och främst betrakta det såsom minst sagt synnerligen olämpligt, att enskilda motionärer framkasta förslag i en så pass ömtålig fråga, som den vi nu hålla på att diskutera. Redan av den anledningen borde frågan om möjligt hava avförts utan nämnvärd diskussion. Men även om man ser saken från den finansiella sidan, kan det ju icke gärna gå för sig att utan vidare bevilja miljoner på enskilda motionärers förslag. Motionärerna hava begärt två miljoner kronor för det nu ifrågavarande ändamålet, men utskottet har nedsatt detta till en miljon. Det sades av den siste ärade talaren, att utrikesministern hyste ett visst intresse för denna sak. Hade så varit förhållandet, förmodar jag, att något förslag från Kungl. Maj:ts sida också hade framkommit. Men när man

Anslag för svensk hjälpverksamhet i av kriget hemsökta länder.

(Forts.)

nu vill låta påskina, att Kungl. Maj:t har ett särskilt intresse för denna framställning, kanske man också bort tala med finansministern och hört vad han sagt om saken, då man vill öka budgeten med så pass stora belopp, som här ifrågasättes.

Jag tror, att man kan förvänta, att om något verkligt behov här föreligger, och det anses lämpligt att göra något åt saken, så kommer initiativ fram från annat håll. Vi hava ju en institution, som under hela krigstiden ägnat ett visst intresse åt hithörande frågor, nämligen Röda korset. Detta har ju hitintills gjort åtskilligt i denna väg, och jag tror, att man kan våga påstå, att man där fortfarande har sin uppmärksamhet riktad på dessa frågor. Röda korset har ju också försökt att väcka det enskilda intresset för att utöva barmhärtighetsverksamhet på ifrågavarande område, och detta har, såvitt jag har mig bekant, slagit ganska väl ut. Om nu riksdagen på det sätt, som här är föreslaget, träder emellan, kan det hända, att man därigenom förlamar detta enskilda intresse.

Jag tror som sagt, att man får lov att låta i denna sak bero vid vad utskottet här föreslagit; och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Koch: Herr vice talman! Jag ber till en början att få rätta ett missförstånd, som det föreföll mig, att den siste ärade talaren gjorde sig skyldig till. Han yttrade, att utskottet nedsatt det begärda anslaget till en miljon kronor. I själva verket förhåller det sig så, att utskottet har sagt nej och icke vill bevilja någonting alls, medan det är reservanterna som hava föreslagit, att en miljon kronor skall beviljas.

Då den siste ärade talaren så utomordentligt skarpt angrep den motion, som väckts av mig jämte herrar Hegardt och Örne, skall jag be att få säga ett par ord för att belysa de synpunkter, som legat till grund för motionen.

Vi hava trott, att de neutrala äro skyldiga, åtminstone moraliskt skyldiga till att i den mån de förmå mildra det elände, som brutit in över världen, och detta icke allenast för de av kriget lidandes skull och icke allenast av ett slags solidaritetskänsla nationerna emellan utan också därför att, såvitt jag förstår, vi själva taga skada, om vi uteslutande tänka på våra egna förhållanden och icke försöka hjälpa dem, som nu lida nöd.

De neutrala hava i regel också tillämpat denna tanke. Jag har varit i tillfälle att under kriget studera de neutralas hjälpverksamhet i olika krigsländer. Därvid har jag till exempel funnit, att *Holland* i utomordentlig utsträckning tagit hand om belgierna vid dessas flykt in i landet. Miljoner och åter miljoner hava använts för detta ändamål, även av statsmedel. *Schweiz* har varit ett slags centralpunkt för allt hjälparbete både för barnen och för krigsfångarna, och de stora hotellen och sanatorierna i landet hava varit upplåtna för detta ändamål. *Spanien* har varit med om att taga initiativet till den stora och betydelsefulla belgiska hjälpkommis-

Anslag för svensk hjälpverksamhet i av kriget hemsökta länder. (Forts.)

sionen och har även medverkat där — en hjälpkommission, vars metoder nu skola utsträckas till Finland och även till andra delar av världen. *Danmark* har framför allt intresserat sig för belgierna och satt i gång storartade insamlingar för deras räkning.

Lyckligtvis hava även *vi* i någon mån biträtt på detta område. Vi hava haft en privat insamling för belgiernas räkning, och Röda korset har, som förut antytts, bedrivit en vacker hjälpverksamhet för krigsfångarna — en verksamhet, som har vunnit erkännande långt över våra gränser. Från internationellt håll har också ett varmt erkännande kommit denna verksamhet till del. Men jag vill dock säga, att en del av kostnaderna för denna verksamhet bestritts av de krigförande länderna, ehuru själva arbetet, själva organisationen, har skett med svenska krafter.

Emellertid har Röda korset haft på förslag att utsträcka sin verksamhet även efter krigets slut. På förslag av en religiöst-social organisation har Röda korset haft under beredning en storartad hjälpverksamhet för krigets olyckliga offer. Det har utarbetats specialförslag av särskilt sakkunniga personer, men på grund av de svåra förhållanden, under vilka vi själva de sista åren lidit, och på grund av svårigheten att få tillräckligt med medel har denna verksamhet ännu icke kunnat komma till stånd åtminstone ej i avsedd utsträckning.

Efter krigets slut har nu i alla fall hos svenska folket framträtt liksom ett behov i den riktningen, att man vill vara med om att gripa in och hjälpa i den mån man kan. Kanske är det i någon mån glädjen över att vi själva sluppit undan från kriget, som gjort, att på ärkebiskopens förslag och genom Röda korsets försorg den av den förste ärade talaren omnämnda verksamheten för krigsbarnen kommit till stånd och fått en så oväntat stor anslutning runt om i hela vårt land. Det är för min del åtminstone ett utomordentligt glädjande vittnesbörd, att även från de minst bemedlades sida, även från dem, vilka man kunde tycka knappast skulle ha råd att deltaga i en sådan verksamhet, ett storartat intresse för denna sak givit sig tillkänna. Men det är känt för dem, som närmare äro inne i frågan, att detta hjälparbete icke kan få den utbredning och icke kan göra den nytta, som det annars kunde göra, på grund av bristande medel. Det har företagits en insamling med relativt gott resultat, men dessa medel räcka icke på långt när till vad behovet för närvarande kräver.

Nu mera än någonsin är dock nöden så stor och skriande, att ett ingripande från vår sida verkligen är högeligen påkallat. Från svensk sida ha gjorts flera undersökningar av tillståndet. Bland annat hava några representanter för folkhushållningskommissionen och Röda korset besökt Tyskland och några andra krigsländer, och de hava kommit bl. a. till det resultatet, att i den fria handeln finnas för närvarande inga livsmedel att tillgå. Reserverna äro förtärda, sammansättningen av födan är synnerligen skadlig särskilt för barn, åldringar och sjuka samt blivande mödrar. Dödligheten bland barn är för närvarande förfärande stor, och sjukdomar,

som orsakas av undernäring, hava också tagit en vidsträckt utbredning. Tuberkulosen, som man i Tyskland lyckats så kraftigt bekämpa, är nu, kan man säga, i oerhörd utsträckning stadd på framryckning. Man var nere i ungefär 7 fall per 10,000 före kriget; nu är man uppe vid 30. Massbespisningen har måst tillgripas i en sådan omfattning, att för närvarande en tredjedel av Berlins befolkning måste, för att stilla sin hunger, gå till de platser, där de kunna få en liter soppa för femtio pfennig — en soppa, som är äcklig, smaklös och enligt svenska experters omdöme dålig. Vid besök i hem och barnavårdsanstalter har man funnit, att barnen äro undernärda, blodfattiga och med tydliga tecken på engelska sjukan. Viktökningen under de två sista åren har knappast varit någon. De större barnen förklarade sig vid dessa personers besök aldrig bli mätta, och man fick ofta se, hur de vittjade avskrädestunnorna för att åtminstone få något till livs. Samma nedslående erfarenheter gjordes vid upptagningsanstalter för barn, där man fann, att barnen voro blåbleka, till ytterlighet avmagrade och närmast liknande skelett. Mjölktillförseln även till dessa anstalter har under de sista åren varit fullkomligt minimal.

Anslag för svensk hjälpverksamhet i av kriget hemsökta länder. (Forts.)

Just i dessa dagar hava de svenska representanterna i den neutrala undersökningskommissionen återvänt till Sverige, och professor Johansson vid Karolinska institutet, som deltagit däri, har meddelat mig, att förhållandena nu äro värre än någonsin. Det är icke allenast i Berlin utan även i andra, mindre städer, som nöden är mycket framträdande. De två största farorna, tuberkulosen och engelska sjukan, härja nu utomordentligt svårt. Man befinner sig nu i den belägenheten, att man faktiskt icke kan bota tuberkulosen. Alla som bli angripna av denna sjukdom, äro helt enkelt dömda till döden, emedan man icke har några medel att uppehålla dessa patienters krafter. Vad engelska sjukan beträffar saknar man det egentliga medlet mot densamma, nämligen fisklevertran, som icke på något håll kan uppbringas, och sjukdomen har därför fått en oerhörd utbredning. I saluhallarna fanns enligt professor Johanssons meddelande ingenting annat att köpa än kålrötter, en oaptitlig korv och möjligtvis utmagrade getter. När man kommer in i hemmen, ser man att det är kålrötter, som familjerna äta morgon, middag och kväll, och till och med spädbarnen få numera försöka att nära sig med en slags soppa, som är bryggd på kålrötter. Mjölk kunna de i regel icke få. De som besökt skolorna i Schlesien omtala, att knappast ett enda barn var normalt utvecklat; de voro avtärda, efterblivna. Ofta hade de inga skor, och kunde därför icke gå i skolan. Smutsen är förfärande i hemmen på grund av den brist på tvål och såpa, som råder.

Den sista undersökningen av representanter från Röda korset har givit vid handen, att det råder en ofantlig brist på kläder, särskilt bland kvinnor och barn. På sina håll få barnen helt enkelt ligga till sängs, emedan man icke har några kläder att bestå dem. Lakan saknas, och i regel får man i stället använda papper. Till och med de nyfödda barnen, även i bättre familjer, måste ofta

Anslag för svensk hjälpverksamhet i av kriget hemsökta länder. (Forts.)

lindas i papper, och då huden är mycket tunn, uppstå ofta sår, i vilka papperet fastnar. Detta är ordagrant enligt deras avgivna omdöme om förhållandena. Skodon har man numera endast av konstläder med papperstygskaft och träbottnar, vilket som bekant varken är nyttigt eller hållbart.

Jag vill tillägga, att det icke allenast är bland arbetarna i egentlig mening, som denna nöd är framträdande. Den är snarare större bland lärare- och officersfamiljer med många barn, där något arbetslöshetsunderstöd icke utgår och där någon löneförhöjning icke har förekommit.

Jag vill icke besvära kammaren med flera detaljer om dessa förskräckliga förhållanden. Jag har endast velat antyda några få delar av de undersökningar, som från svenskt håll företagits.

Vad motionärerna nu begära är ju, att staten i någon mån skall lämna sin medverkan för att underlätta och stimulera det arbete, som från enskild sida med stor framgång pågår. Det har redan förut antytts, vad reservanterna föreslå, och ingen torde kunna förneka, att det är en verklig hjälp, som på det sättet skulle kunna lämnas de olyckliga människorna. Man kan ju visserligen säga, att det ej är stora resultat, som detta anslag nu skulle kunna leda till. Men med tillhjälp av de enskilda bidragen, så blir det dock en summa, och jag vill framhålla det, att även små belopp kunna göra en stor nytta och kanske icke minst verka psykologiskt lyckligt och fördelaktigt på invånarna. Jag skall aldrig glömma de erfarenheter jag vann när jag i Belgien under kriget studerade hjälpverksamheten där, nämligen med vilken glädje och tacksamhet, som de svenska hjälpbidragen där hade blivit mottagna och distribuerade, trots att beloppen voro relativt ringa. Det svenska namnet var under dessa förskräckliga tider för belgierna ett högt värderat namn, och det var en glädje att förklara sig vara svensk, när man kom till dessa barnavårdsinstitutioner, som vi då hade tillfälle att i någon mån hjälpa.

Utskottsmajoriteten förnekar ju icke, såsom den förste ärade talaren antydde, att det nu ifrågavarande arbetet är behjärtansvärt, och motsätter sig åtminstone icke tanken på att statsmedel skulle kunna komma till användning för ändamålet, men man vill icke göra något *nu*, man vill avvakta en senare tidpunkt, man vill ha en utredning. Men jag vill framhålla, att det är dock icke något alldeles nytt ändamål, som det här är fråga om. Två föregående riksdagar, 1917 och 1918 års riksdagar, hava anslagit ganska stora belopp till Röda korset för dess hittillsvarande verksamhet. Och jag vill fråga: Vad är det egentligen som man avser med en utredning? Icke behöver man väl utreda, om nöd föreligger. Det känna vi ju alla till. Och icke behöver man utreda, om vi hava en god organisation för detta arbete, ty det vet hela världen, att Röda korset är en utomordentligt god, neutral och effektiv organisation för just detta slags arbete. Om man uppskjuter det hela, förlorar man för övrigt någonting, som jag för min del sätter värde på: Man förlorar det psykologiska ögonblicket för hjälpen.

Anslag för svensk hjälpverksamhet i av kriget hemsökta länder. (Forts.)

Det är just *nu;* det är just, när nöden är störst, som pengarna böra anslås till ändamålet.

Och vad beträffar detta förslags tillkomst, tror jag, mina herrar, att man, även om det kan förefalla något ovanligt, att ett så stort anslag kommer till stånd på grund av enskild motion, man ändock måste bortse från denna synpunkt, när det gäller en sådan situation som den nu föreliggande. Det väsentliga är väl i alla fall å ena sidan, att det *råder nöd*, å andra sidan, att vi numera tack vare lyckligare förhållanden hava kommit i den belägenheten, att *vi kunna hjälpa*, och då borde det också vara en glädje att i någon mån *få* hjälpa. Det är ju ungefär på samma sätt, som — om man överför saken på det enskilda livet — om man ser en människa hålla på att svälta ihjäl, är det icke naturligt och riktigt att man träder till och ger henne något att äta? Vi taga i själva verket skada, om vi stå bredvid och endast se på, hur folk lider och har svårigheter. Nu är det icke fråga om att en och annan hungrande människa skall hjälpas från att svälta eller dö, utan det är fråga om att söka avhjälpa den fara, som vi nu enligt alla sakkunniga och intresserade personers utsago stå inför att hela den nu levande generationen, icke endast i Tyskland utan även i baltiska provinserna, Polen och delvis i Belgien, kommer att taga skada, att denna generation kommer att bli en maskstungen generation. Kunna vi på något sätt bidraga till att denna oerhörda olycka i någon mån förekommes, så böra vi väl också försöka att göra det.

Jag vill för min del, herr talman, icke klandra statsutskottet för dess i betänkandet visade månhet om våra finanser: det är ju helt enkelt dess skyldighet. Men jag vill fråga, om ej här föreligger ett av de kanske få tillfällen, då man får låta hjärtat i någon mån tala. Åtminstone bör det vara första kammaren, som har större möjligheter att fritt blicka ut över denna fråga och göra vad den anser skäligt, obetaget att verkligen lämna sin medverkan till att hjälpa. Det är nu ett tillfälle för denna kammare att genom ett offer av en penningsumma — som jag visserligen gärna skall erkänna är ganska betydlig — det är en möjlighet för denna kammare att träda till och lämna en verklig hjälp till dessa stackars människor, som lida av krigets slag, och samtidigt lämna en uppmuntran till det svenska folket, som nu vill försöka göra sin plikt mot krigets många olika offer.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr Nilsson, Johan: Herr greve och talman! Den siste ärade talaren gjorde anmärkning på att jag sagt, att statsutskottet nedsatt det av motionärerna begärda beloppet till en miljon kronor. Det var naturligtvis reservanterna, som gjort detta. Jag får erkänna, att jag härvid gjorde mig skyldig till en missägning, vilket ju dock var och en kunde förstå.

Av den siste talarens anförande fick man ju den uppfattnin-

Anslag för svensk hjälpverksamhet i av kriget hemsökta länder. (Forts.)

gen, att tämligen noggranna undersökningar ha gjorts i de krigförande länderna av representanter från vårt land och han nämnde ju till och med vissa officiella organisationer, som haft representanter därute. Jag föreställer mig, att om så är förhållandet, har Kungl. Maj:t också fått rapporter om dessa förhållanden; och om Kungl. Maj:t då hade funnit anledning att begära något särskilt belopp av riksdagen, hade nog Kungl. Maj:t också gjort det. Det är ju tydligt, att om man ser saken enbart från de synpunkter, som den siste ärade talaren nu anlade och som han så varmhjärtat här rullade upp, så skulle det icke finnas någon här, som icke gärna ville lämna medel till att försöka avhjälpa dessa förhållanden. Men statsutskottet måste också se frågan från den finansiella sidan, och det kan icke hjälpas, att vi många gånger måste visa oss hårdhjärtade. Vi måste se till att debet och kredit någorlunda kunna gå ihop.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Greve Wachtmeister, Henning: Herr greve och talman! Då man först läste denna motion, som är väckt av herr von Koch och två andra ledamöter av denna kammare, kunde man möjligen få den uppfattningen, att den tanke, som ligger i motionen, är en utopi, en välvillig avsikt att få fram någonting gott, men utan någon möjlighet att realisera densamma.

Sedan motionen skrevs, har emellertid åtskilligt inträffat, som gör, att man kan och bör se saken på annat sätt. Dels har behovet av hjälp blivit mera skriande, och dels hava riktlinjerna för arbetet, som skulle bliva en följd av det begärda anslaget, tagit fast form, i vad det gäller den tilltänkta vården av barn från krigsländerna. Av enskilda har ju möjliggjorts, att dylika barn i rätt stort antal kunna komma till Sverige och där få vård och möjligen bliva återställda från de sjukdomar och den klenhet, som vidlåder dem. Är det då rätt att kasta all sådan kostnad på enskilda? Är det icke riktigt, att även staten bidrager i någon form till detta ändamål? Det framhålles ju särskilt i motionen, att även om barnen i allmänhet mottagas avgiftsfritt, så tillkommer åtskillig kostnad för resor och inspektion m. m., och dessa kostnader borde ju rättvisligen bestridas med statsbidrag.

Här har från statsutskottets sida framhållits, att denna fråga är av sådan ömtålig natur, att den icke borde väckas av enskilda motionärer, utan den borde hava framförts i form av en kungl. proposition. Jag anser tvärtom, att just därför att frågan är av en sådan ömtålig natur, kunde icke gärna Kungl. Maj:t komma fram med en framställning, utan den bör mycket riktigare och lättare kunna väckas av enskilda motionärer. Nöden är ju fruktansvärd. Jag anser, att just nu och just på grund av en motion av enskilda bör riksdagen handla. Denna motion är ju för ovanlighetens skull en motion väckt av ledamöter i kammaren, tillhörande tre olika partier, och reservanterna tillhöra också de tre olika partierna. Vi stå sålunda inför ett ärende, som omfattas av

personer, tillhörande alla partier, och ärendet ligger alltså utanför partilinjerna. Borde vi icke då taga fasta på detta ärende och för en gångs skull samarbeta, när det gäller en god gärning?

Anslag för svensk hjälpverksamhet i av kriget hemsökta länder. (Forts.)

Jag anser, att ett beslut i enlighet med reservanternas förslag skulle mottagas med glädje och tillfredsställelse inom och utom landets gränser. Det skulle hedra vårt land, och det skulle möjliggöra en verkligt god gärning.

Jag anhåller, herr greve och talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Swartz: Ja, mina herrar, vi behöva ju icke tala länge till varandra om det behjärtansvärda syftet med den motion, som har framkommit, och med den reservation, som av några medlemmar av statsutskottet har avgivits. Det tror jag är mycket överflödigt att tala vidare om, ty därom äro vi alla ense. Men därför att man är ense om den saken, tror jag icke, att man skall nödsakas att vara ense om det slut, till vilket både motionärerna och reservanterna hava kommit.

Det har sagts av den siste ärade talaren, att det just är rätt, att ett förslag av denna beskaffenhet kommer från enskilt håll. Jag är icke säker på den saken. Man har sagt, att det är rätt, därför att detta ärende är av så grannlaga natur. Jag tror icke, att man får resonera på det sättet. Just därför att ärendet är av den beskaffenhet, som det är, tror jag, att det är ganska nödvändigt, att när det är fråga om att från statens sida, från det allmännas sida göra något, förslaget därom kommer från det allmännas högsta representanter. Vad som kan göras från enskilt håll, bör göras i så vidsträckt grad som möjligt, och så har även skett i mycket stor utsträckning, och man bör ju ha förhoppning om att arbetet i den vägen ytterligare skall komma att ökas. Men att från enskilt håll föreslå ett ingripande från statens sida, när icke statens representant har ansett detta nödigt, det tror jag kan medföra vissa obehagliga konsekvenser. Om jag icke minnes orätt, har det i tidningarna återgivits ett uttalande från en av härvarande utländska makters representanter, ett uttalande, som gick ut därpå, att man icke ansåg, att någon inbjudning till hjälp i det syfte, Röda korset har utfärdat inbjudan till och gått i författning om, kunde finnas vara vederbörligen gjord, med mindre den komme från landets regering. Där ha ju herrarna redan ett bevis på, att ett bifall i denna sak kan vara förenat med vissa omständigheter, som man måste taga hänsyn till. Jag tror för min del, att det är riktigt och lämpligt, att man överlämner åt regeringen att komma med initiativ i denna sak, ty endast den kan överskåda, på vad sätt saken lämpligen bör läggas och vilka konsekvenser den kan hava med sig.

Ur statsekonomisk synpunkt kan jag ju icke neka till, att det också skulle medföra konsekvenser, som kunna vara av en rätt betänklig art. Det har sagts, och det är alldeles riktigt, att detta är ett fall, där hjärtats röst mer än eljest gör sig förnimbar och

Anslag för svensk hjälpverksamhet i av kriget hemsökta länder.
(Forts.)

bör utöva inverkan på beslutet. Men, mina herrar, om man på det sättet ger vika för hjärtats krav i ett fall, sådant som detta, så tror jag, att man kan ha ganska svårt att avböja en liknande vädjan, om den blir ställd i ett fall av något så när likartad beskaffenhet, något som det tyvärr i dessa tider kanske icke kommer att saknas exempel på.

Av de skäl, som jag nu har anfört, både därför att jag anser, att detta är en fråga, som bör upptagas från regeringens sida, och att det medför risk även ur finansiell synpunkt att bifalla detta på grundval av en enskild motion, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag ber till en början att få säga, att jag fullständigt delar den siste ärade talarens uppfattning, att på ett område, som detta, det givetvis hade varit lämpligast, att initiativet kommit från Kungl. Maj:t. När det gäller internationella förhållanden, så är det tydligt, att ärendena måste behandlas med all möjlig grannlagenhet och vara synnerligen väl förberedda. Det är ju icke att begära, att en enskild motionär skall kunna komma med en sådan motivering, som i det fallet hade varit önskvärd. Men samme ärade talare erkände ju också, att vi alla äro ense om det behjärtansvärda i denna sak, och det är väl denna synpunkt, som har varit den vägledande och bestämmande för motionären. I sådana fall får man väl böja sig för vad ett varmt klappande hjärta har velat giva uttryck åt.

Jag har inom statsutskottet varit rätt tveksam, ty för mig har det givetvis stått som ett synnerligen stort önskemål att om möjligt komma med ett enigt utskottsutlåtande, och i det syftet har också utskottet en gång låtit ärendet gå tillbaka till avdelningen. Vi voro också överens på avdelningen, när vi behandlade detta ärende, att för vår del, hur det än ginge i utskottet, böja oss för majoriteten, så att det skulle bliva ett enigt utskottsbetänkande. Men sedan det inom utskottet uttalats av vissa medlemmar, att de, hur det än ginge, komme att gå fram med sin mening, så fanns ju ingen möjlighet längre att upprätthålla denna ståndpunkt, som jag annars ansåg såsom synnerligen önskvärd.

Jag vill medgiva, att vad den siste ärade talaren här anförde om statsfinansiella synpunkter och betänkligheter i dessa tider måste väga synnerligen tungt, och för mig har det också gällt att låta dessa synpunkter komma till sin rätt. Men jag har å andra sidan icke kunnat undgå en känsla av stark förpliktelse att göra vad som möjligen kan göras i detta hänseende och har därvid mast låta de ekonomiska betänkligheterna vika för vad mitt hjärta sagt mig vara det riktigaste.

Det är tydligt, att dessa penningar icke utgöra något stort belopp med hänsyn till den stora uppgift, som det är fråga om, men »många bäckar små göra en stor å», heter det, och om nu denna summa lägges till alla de enskilda offer, som göras av behjärtade män och kvinnor här i landet, så är det tydligt, att ett

Anslag för svensk hjälpverksamhet i av kriget hemsökta länder.
(Forts.)

större antal av dessa lidande barn i de krigförande länderna kunna bliva hjälpta, och det kan också kännas såsom en uppmuntran för dem, som satt sig i spetsen för denna verksamhet, att se att riksdagen uppskattar densamma och även vill lämna sitt understöd åt den.

Det är ur dessa synpunkter, som jag anser, att denna miljon kronor, som väl ändå vår budget har möjlighet att komma ut med, kan vara av stor betydelse för det arbete, man här avsett att uppmuntra med detta anslag; och det är därför, som jag har ställt mig som reservant, och nu även, herr talman, ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Clason: Herr greve och talman! Jag kan icke annat än på det livligaste instämma i reservanternas förslag. Jag har de sista dagarna haft tillfälle att tala med svenskar, som kommit hem från utlandet och som skildrat det ohyggliga elände, som där råder, och det har alltsedan dess stått klart för mig, att det både för enskilda och för vårt samhälle måste gälla att vi, som varit förskonade från kriget, icke hava rätt att vända oss bort från möjligheterna att inskrida hjälpande.

Nu har sagts, att Kungl. Maj:t icke framlagt detta förslag. Ja, men då vill jag erinra, att som redan förut är antytt frågan tidigare, under den vanliga propositionstiden, icke förelegat i det skick, vari den nu befinner sig. Nu är det som utredningarna komma; de komma dag för dag. Den svenska läkarkommission, som den sista tiden varit ute, har ju just nu börjat avgiva sina rapporter om hur eländigt tillståndet verkligen är. Skall man då vänta på att regeringen med ledning av dessa rapporter möjligen skulle i riksdagens sista tid komma in med en proposition? Det synes mig vara alldeles onödigt. Nu hava vi en framställning från enskilda motionärer, nu hava vi tillfälle att slå till och bevilja medel, och det synes mig också, att vi hava mycket goda skäl att göra det just nu.

Vad den svenska statens intresse i saken angår, tror jag för övrigt, att det kan vara ett rent statsintresse att använda den summa det gäller för detta ändamål. Det kommer att göra det svenska namnet utomlands och även inom landet mera gagn och nytta än många andra anslag, som vi bevilja, och jag är fullkomligt övertygad om att det kommer att ur den svenska statens synpunkt vara synnerligen väl använda pengar.

Herr Pers: Herr talman! Jag vill i korthet säga, att jag uppskattar statutskottsmajoritetens ståndpunkt till fullo, både de finansiella skälen och de grannlagenhetsskäl, som särskilt herr Swartz framhävde här nyss; men när frågan framfördes i utskottet, så kunde jag i alla fall icke övervinna min önskan att få bidraga till att göra någonting i denna sak.

Det har sagts, att världens nationer hava burit sig så illa åt, att det icke kan vara inbjudande att göra någonting för att hjälpa

Anslag för svensk hjälpverksamhet i av kriget hemsökta länder. (Forts.)

dem. Ja, det kan man säga; men jag har sett saken så, att det som vi nu se uti i världen och som vi alla, förmodar jag, lida av, det kan icke bliva bättre, förrän några börja att handla rätt, mänskligt och kristligt. Det går icke an, att alltjämt tänka på försiktighet och konvenans. Man måste någon gång bryta mot den, och jag skulle vilja fatta denna miljon så, att det icke blott är en hjälp till de armaste, utan det borde också vara ägnat att för de nationer, som ännu äro invecklade i att pina varandra, vara ett *giv akt!* och bringa dem till eftertanke, att de icke bort driva pressningen på varandra så oändligt långt som fallet nu är.

Det är så, som jag har sett saken, och jag känner ansvaret såsom representant gentemot folket. Men jag tror, att det svenska folkets övervägande del skall vara beredd att bära denna börda, att finna en utväg därför och göra det i syfte icke blott att hjälpa utan också att manifestera viljan till hjälp och maningen till att börja, om jag så får säga, ett nytt liv mellan nationerna.

Herr Widell: Herr greve och talman! Skälen för och mot utskottets ståndpunkt hava ju nu så fullständigt framlagts, att det icke kan vara mycket att tillägga. För min del skall jag bara be att få yttra ett par ord.

Såvitt jag kunnat finna, äro reservanterna ense med utskottet i den delen, att den verksamhet det här är fråga om är av den natur, att den framför allt bör överlämnas till enskilda välgörenheten att ombesörja. Då förefaller det mig föreligga en viss fara i att bevilja ett statsanslag av den storlek, som här är ifrågasatt. Det kan nog icke alldeles bestridas, att när staten börjar inblanda sig i en sådan här enskild verksamhet, så föreligger det en rätt stor benägenhet hos dem, som förut ombesörjt densamma och som visat en betydande offervillighet, att då draga sig tillbaka med det resonemanget, att nu har staten gripit in, och då är det onödigt, att vi vidare fortsätta med saken. Jag befarar, att en sådan utveckling kunde bliva följden också här, och detta vore enligt mitt förmenande synnerligen beklagligt, ty den hjälp, som här är ifråga, är något som bör komma från det svenska folkets hjärta, om jag så får säga. Den enskilda välgörenheten bör här taga hand om verksamheten i största utsträckning.

I övrigt skall jag inskränka mig till att endast upptaga ett yttrande av herr Clason. Han ansåg, att anledningen till att regeringen icke hade inkommit med proposition i ärendet sannolikt vore den, att det först på sista tiden hade blivit klart, huru stor nöden vore i de krigförande länderna, och att regeringen alltså före propositionstidens utgång skulle hava saknat direkt kännedom om huru ställningen verkligen vore. Jag tror näppeligen, att den förklaringen kan vara riktig. Det var nog för var och en fullt bekant långt förut, huru stor nöden verkligen var, och icke hade behovet av en noggrannare kännedom härom kunnat utgöra hinder mot att framlägga en proposition i frågan före propositionstidens utgång, om regeringen eljest funnit tillräckliga skäl föreligga för

en sådan åtgärd. För övrigt tror jag, att om regeringen skulle finna det behövligt att få ett anslag till den ifrågavarande hjälpverksamheten, riksdagen ingalunda skulle vägra att taga upp en proposition härom till behandling, även om den komme nu.

Anslag för svensk hjälpverksamhet i av kriget hemsökta länder. (Forts.)

För min del ber jag att på de skäl, som äro anförda av herrar Swartz och Johan Nilsson och nu även av mig, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Ja, herr talman, då det är så ställt här i kammaren, att man icke kan instämma med en föregående talare, har jag begärt ordet för att få till protokollet antecknat, att jag yrkar bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Detta är ett särskilt tillfälle att betona, att det väl dock icke alltid bara är pengar, som har ett visst värde på marknaden och som är av betydelse för statsverksamheten, utan att i framtiden också de andliga verkligheterna gälla någonting och skola få betydelse av verkliga realiteter, som även hava någonting att göra med statsverksamheten.

Det är alldeles givet, att s. k. goda gärningar, som nu äro fullkomligt främmande för den praktiska politiken, i framtiden komma att få en utomordentlig betydelse för att föra mänskligheten framåt; och vad det nu är fråga om är just någonting, som jag tror i tidernas längd skall på mångahanda, kanske tusen olika sätt avkasta högst betydliga fördelar både för oss och det hela över huvud taget.

Jag skall därför, herr talman, ur denna synpunkt bedja att få yrka bifall till reservationen.

Herr von Koch: Herr talman! Herr Widell gjorde gällande, att om staten nu lämnade anslag till detta ändamål, skulle det komma att förminska de enskildas offervillighet och verksamhet, Om hans uppfattning i detta avseende vore riktig, så vore naturligtvis en mycket kraftig dom därmed uttalad över den förevarande motionen och reservanternas förslag. Men, herr Widell, det *är* icke på det sättet. Jag vill erinra den ärade talaren om, att redan förut har Röda korset fått bidrag av statsmedel utan att ett ord har yttrats om saken i kammaren, och detta har icke minskat utan tvärtom ökat Röda korsets verksamhet på området. Det förhåller sig på det viset, att ett bidrag av staten i detta syfte skulle vara i hög grad ägnat att stärka och stimulera det enskilda intresset. Det skulle för alla dem, som nu över hela vårt land vilja giva sin medverkan på det ena eller det andra sättet, kännas som ett stöd att de även hava statsmakterna bakom sig, att riksdagen icke bara i ord utan även i handling visat sitt intresse för saken och givit en kraftig hjälp åt densamma. Just i detta syfte har motionen blivit väckt, att det även skall verka stimulerande och väckande på den enskilda hjälpverksamheten, att staten vill lämna anslag för det ändamål som här är ifråga.

Anslag för svensk hjälpverksamhet i av kriget hemsökta länder. (Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föreliggande utlåtanden hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 77 och antager det förslag, som innefattas i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;
Nej — 35.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till tryckning av doktorsavhandlingar; och

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra vaktmästare vid farmaceutiska institutet m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anslag till räntefria studielån m. m.

Föredrgos ånyo statsutskottets utlåtande nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående räntefria studielån.

I den till riksdagen avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under år 1920 hade Kungl. Maj:t i punkt 224 av åttonde huvudtiteln föreslagit riksdagen att i avbidan på proposition angående räntefria studielån beräkna för ändamålet på extra stat för år 1920 ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en den 11 mars 1919 till riksdagen avlåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition, nr 334, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsportokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit

Anslag till räntefria studielån m. m. (Forts.)

riksdagen att *dels* till räntefria lån för underlättande av studiemöjligheterna för begåvade, fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter av skilda slag ävensom till bestridande av vissa med lånverksamheten förbundna kostnader på extra stat för år 1920 bevilja ett reservationsanslag av 150,000 kronor, *dels* medgiva, att av det till dylika lån på extra stat för år 1919 anvisade reservationsanslaget av 100,000 kronor finge bestridas jämväl de motsvarande kostnader, som för låneverksamheten under sistsagda år kunde uppstå, *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att för utdelning av ifrågavarande lån utfärda reglemente i huvudsaklig enlighet med de grunder, som av departementschefen i statsrådsprotokollet framlagts, *dels ock* medgiva, att kostnaderna för den nämnd, som kunde komma att handlägga ärenden rörande omförmälda lån, finge gäldas av det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande av andragna skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) till räntefria lån för underlättande av studiemöjligheterna för begåvade, fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter av skilda slag ävensom till bestridande av vissa med låneverksamheten förbundna kostnader på extra stat för år 1920 bevilja ett reservationsanslag av 100,000 kronor,

b) medgiva, att av det till dylika lån på extra stat för år 1919 anvisade reservationsanslaget av 100,000 kronor finge bestridas jämväl de motsvarande kostnader, som för låneverksamheten under sistsagda år kunde uppstå,

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att för utdelning av ifrågavarande lån utfärda reglemente i huvudsaklig enlighet med de grunder, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 11 mars 1919 framlagts, med iakttagande dock av de jämkningar och tillägg, som av utskottet i utlåtandet förordats,

d) medgiva, att kostnaderna för den nämnd, som kunde komma att handlägga ärenden rörande omförmälda lån, finge gäldas av det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Reservation hade anmälts av, utom annan, herrar *C. I. Asplund*, *J. B. Eriksson* i Grängesberg, *P. A. Hansson* i Stockholm, *C. R. Jansson* i Falun och *O. Nilsson* i Örebro, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) till räntefria lån för underlättande av studiemöjligheterna för begåvade, fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter av skilda slag ävensom till bestridande av vissa med låneverksamheten förbundna kostnader på extra stat för år 1920 bevilja ett reservationsanslag av 150,000 kronor,

b) — — — —

c) — — — —

d) — — — —

Anslag till räntefria studielån m. m. (Forts.)

Herr Olson, Oscar: Herr talman! Det är visserligen sant, att statsutskottet i år varit mycket välvilligare i denna sak än statsutskottet var i fjol och jag är visst icke okänslig för denna statsutskottets jämförelsevis med fjolåret stora välvilja. Men jag kan ändå icke undgå att finna, att statsutskottet genom de avsteg, som utskottet har gjort från Kungl. Maj:ts proposition, högst betänkligt har förringat värdet av den nya ståndpunkt, statsutskottet dock intagit.

När statsutskottet motiverar, varför utskottet vill hava en maximigräns för dessa stipendier till eminent begåvade, fattiga unga män vid olika läroanstalter, kastar det i denna del av motiveringen helt enkelt omkull den grundval, på vilken riksdagen fattade sitt beslut föregående år. Enligt riksdagens beslut i fjol skulle dessa stipendier avse att möjliggöra för eminenta begåvningar, icke minst på det praktiska området att utan ekonomiska hinder fullfölja sina studier för vinnande av den kompetens, som skulle sätta dem i stånd att på olika kulturområden intaga den plats, som dem tillkommer i vårt folks utveckling. Statsutskottet kastar alldeles om saken och anser, att dessa stipendier i regel endast skulle avse att betäcka en liten del, den oväsentligaste delen, av dessa begåvade elevers vid olika läroanstalter utbildning. Men statsutskottet går ännu längre: utskottet går dithän, att det samtidigt utvidgar denna stipendiefond att omfatta icke enbart de eminenta begåvningarna, utan skötsamt folk i allmänhet, som är i behov av dylika stipendier. Statsutskottet säger tydligt, att det är i fall av »synnerligen väl vitsordad begåvning», som det *undantagsvis* skall gå för sig att överskrida maximigränsen, 1,500 kronor. Ja men, herr talman, riksdagen har en gång beslutat, att det är endast i fall av »synnerligen väl vitsordad begåvning», som dessa stipendier över huvud taget skola utdelas. Genom att nu taga denna utskottets motivering, binder sig tydligen riksdagen för en betydligt mer utvidgad stipendiefond, än som meningen ursprungligen varit. Jag vill säga, att ifall denna motivering skulle vinna riksdagens gillande, torde det vara omöjligt att för framtiden hindra, att de stipendier, varom här är fråga, utdelas även till andra än de eminenta begåvningarna, eftersom riksdagen här uttryckligen skulle ha sagt ifrån, att de eminenta begåvningarna, som skulle komma i åtnjutande av dessa stipendier, snarast vore att betrakta som undantagsfall. Motiveringen i denna del av utskottets utlåtande är egentligen betänkligare än det slut, till vilket utskottet kommit, nämligen till en maximigräns av i regel 1,500 kronor, vilken maximigräns såsom regel mycket väl skulle kunna försvaras, om penningevärdet åter komme att stiga till ungefär samma höjd, som det förut haft.

Ett annat ganska betänkligt avsteg från den grundsats, som riksdagen föregående år tillämpat, är att utskottet begränsar tiden för lånens återbetalande till i regeln endast fem år. Vad skulle det betyda? Det betyder, att just för de banor, där omkostnaderna för studierna äro störst, lägger man större hinder i

vägen än för de övriga. I dessa båda hänseenden anser jag således, att statsutskottets utlåtande innebär ett högst betänkligt avsteg från de synpunkter, som ligga till grund för hela denna stipendieinrättning.

Anslag till räntefria studielån m. m. (Forts.)

Sedan kommer jag till det, som dock är det allra viktigaste, statsutskottets avstegstagande från Kungl. Maj:ts förslag i fråga om den summa, som för nästa år skulle utgå till dessa studiebegåvade unga män och kvinnor. Statsutskottet föreslår, att summan även i år skulle begränsas till detsamma som i fjol, nämligen 100,000 kronor. Vad betyder det i sak? Det betyder, att icke en enda ny stipendiat skulle kunna komma till under nästföljande år. Statsutskottet säger, att det önskar avvakta utvecklingen och se resultatet av densamma. Men så mycket ha vi redan sett såsom resultat av denna stipendiefonds inrättande, att ansökningshandlingarna för ett år uppgått till ungefär 900, av vilka endast ett litet antal, på sin höjd ett femtio- eller sextiotal skulle kunna beviljas. Nu har jag också fått reda på, att av dessa ansökande till stipendierna finnes knappast någon, vilkens utbildning sträcker sig endast över ett år. Följaktligen skulle det endast i undantagsfall kunna hända, att någon ny stipendiat komme i åtanke under nästa år. Statsutskottet har dock, då det talar om upprättande av en fond, gått ut ifrån, att anslaget skulle växa år ifrån år till dess fonden bleve färdig. Följaktligen betyder ett bifall till statsutskottets förslag om begränsning av summan till 100,000 kronor, att fonden under ett år icke skulle få utvecklas och inga nya elever få del av anslaget. Då riksdagen beslöt dessa understöd, skedde det efter frågans behandling i riksdagen, åtminstone i denna kammare, tre år i rad, och det skäl, som anfördes för förslaget, vilket hade vänner och anhängare inom alla partier, det var just, att vårt land behövde taga vara på begåvningar inom olika områden i så stor utsträckning som möjligt, och icke minst efter kristiden, då vi komma att behöva duktiga arbetsledare, duktiga teknici, och även duktiga ledare på det kommersiella området. Jag kan icke förstå, att det finnes någon som helst anledning att avknappa det här understödet för ett år, då inga nya understödstagare skulle komma i åtanke. Detta statsutskottets förslag kan icke heller motiveras med några vådliga ekonomiska konsekvenser, ty vad betyder denna avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag i besparingshänseende? Den betyder räntan på 50,000 kronor under ett år. Det är förslagets ekonomiska innebörd, hela den ekonomiska vinst, som skulle göras genom att taga statsutskottets förslag i stället för Kungl. Maj:ts. Ty, såsom jag förut sagt, är det tydligen statsutskottets mening att nästa år öka summan och så år efter år, till dess fonden blir färdig. Det blir således endast räntan på dessa 50,000 för detta år, som skulle inbesparas.

Jag kan alltså icke finna, att statsutskottet framlagt några bärande skäl för avknappningen av det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet; och därför ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets förslag och bifall till den av herrar Asplund och Eriksson m. fl. avgivna reservationen.

Anslag till räntefria studielån m. m. (Forts.)

Herr Strömberg: Jag ber att med några ord få bemöta vad den siste ärade talaren nyss framhöll om att statsutskottet i år skulle gjort ett avsteg från de synpunkter och principer, som gjorts gällande i fjol, då anslaget beviljades. Det beviljades visserligen icke här i första kammaren, men förslaget bifölls i andra kammaren, och sedan av riksdagen genom gemensam votering. Ett sådant avsteg i det fall, som åberopats, har sannerligen icke ägt rum. Talaren ansåg, att i utskottets motivering uttalats, att studielån icke skulle lämnas till andra än utomordentliga begåvningar. Detta är så långt ifrån fallet, att utskottet sagt, att dylika lån icke kunna komma i fråga annat än till elever, som finnas vara begåvade, men utskottet har sagt, att det icke vore meningen, att stipendiaternas samtliga utgifter skulle täckas genom ifrågavarande statsunderstöd, utan att de borde försöka att få hjälp även från annat håll, och att endast i sådana undantagsfall, där någon utomordentlig begåvning framträdde, denna regel kunde frånträdas och understöd beviljas åt sådana utomordentliga begåvningar i full utsträckning. Det är något helt annat än det, som talaren lade in i sin tolkning.

Vidare säger han, att utskottet gjort ett avsteg från en godkänd princip, då det vill, att lånen skola få utgå under högst fem år och icke under obegränsad tid. Motionen i fjol innebar, att studieunderstöden avsåges för den slutliga utbildningen. Nu kan man inlägga olika tolkningar i en sådan bestämmelse. Man finner dock, att för utbildningen vid t. ex. tekniska högskolan och de tekniska elementarläroverken en tid av fem år, varunder lånebeloppen finge utgå, mycket väl räcker till. Vid tekniska högskolan varar ingenjörskursen fyra år, och då är fem år mer än tillräckligt. Det finnes också andra banor, t. ex. vid universiteten, där fem år vore otillräckliga, och därför har statsutskottet föreslagit, att i vissa undantagsfall femårsgränsen bör få överskridas.

Vidare framhöll talaren, att om enligt utskottets förslag det endast beviljas 100,000 kronor, skulle ingen enda ny stipendiat tillkomma under nästa år. Det är en fullständig missuppfattning. Fjolårets riksdag anslog 100,000 kronor för 1919, men detta anslag var naturligtvis avsett för hela studieåret. Studieåret börjar icke förr än med höstterminen 1919, och den nämnd, som sätter till dessa stipendiater, har just i dessa dagar sammanträtt, och det har icke varit tal om att nu utdela anslag annat än för höstterminen. Då måste alltså Kungl. Maj:t se till, att nu tages i anspråk blott hälften av det beviljade anslaget till hösten 1919, och att den andra hälften sparas till nästa års vårtermin. Om det nu anslås ytterligare 100,000 kronor för 1920, får man alltså sistnämnda år 50,000 kronor för nya stipendiater, om sådana ifrågasättas, och då talaren vill, att de tillgängliga medlen skola ökas med 50,000 kronor år från år vinnes ju hans syfte därvidlag vad beträffar 1920, om man följer utskottets förslag i år. Följer man däremot reservanternas förslag, blir en summa av 50,000 kronor liggande på hög från det ena året till det andra.

Anslag till räntefria studielån m. m. (Forts.)

Slutligen har samme talare sagt, att här icke vore att befara några vådliga ekonomiska konsekvenser. Det är olika uppfattningar om de ekonomiska konsekvenserna, men jag får påpeka, att här är fråga om ganska stora anslag; om detta anslag på 100,000 kronor skall ökas med 50,000 kronor för varje år, kommer man efter fem år upp till ett anslag på 350,000 kronor, och då det dröjer innan lånen behöva återbetalas, är man snart uppe i 4- à 500,000 kronor. Då troligtvis en del av dessa lån aldrig komma att återbetalas, skall snart nog erfordras ett åtskilligt större årligt anslag, och fondens behov kan komma att växa till betydligt över miljonen. Jag tror således, att det är av allra största vikt att framgå med försiktighet i denna fråga för att icke komma därhän, att det hela växer oss över huvudet. Kungl. Maj:t bör därför från början tillse, att det göres en begränsning, så att icke det under 1919 föreliggande anslaget alldeles konsumeras, utan räcker åtminstone till första halvåret 1920. För övrigt har Kungl. Maj:t i den proposition, som först förelades riksdagen, föreslagit en summa av 100,000 kronor. Såsom skäl för att denna i den senare propositionen ändrats till 150,000 kronor, har anförts hänsynen till det stora antalet sökande. Ja, detta är naturligtvis utomordentligt stort och måste bli kolossalt stort med de goda villkoren, då en stipendiat äger utsikt att få sina studier bekostade utan ansträngning från sin egen sida och utan risk med avseende å återbetalningen. På en månads tid hava inkommit mer än 700 ansökningar, och detta första året. Då dessa lånetillfällen bli mera allmänt bekanta, kan man föreställa sig, att det blir tusentals ansökningar, och skall anslaget ökas i mån av de sökandes antal få vi vara beredda på synnerligt stora belopp.

Jag anser det vara av mycken vikt, att vi icke locka in allt för många personer på denna studieväg, vilka bättre kunde ägna sig åt praktiska göromål och förtjäna sitt uppehälle på den vägen. Det är endast fråga om att nu få fram de verkligt utmärkta begåvningarna. Jag erkänner villigt svårigheten att välja ut sådana, när de komma in med sina ansökningar, och då jag såsom i fjol har den uppfattningen, att behovet av dessa stipendier icke är synnerligen stort, kan jag icke frigöra mig från tanken, att man måste tillse att här ett antal blir bestämt, som icke må överskridas, utom i sådana fall, där det anses, att undantag från regeln skulle göra nytta, och det är därför jag anser, att man bör göra en begränsning.

Jag ber således att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson, Oscar: Jag skall be att få rätta det uttalande, som gjordes av den föregående ärade talaren, då han sade, att det visserligen uttalats, att endast begåvade skulle erhålla anslag, och att den reservation, utskottet gjort, endast gällde uteslutande de utomordentliga begåvningarna. Men, mina herrar, det är verkligen på det sättet, att riksdagen ansett, att ifrågavarande studielån skola givas endast till utomordentliga begåvningar; det måtte

Anslag till räntefria studielån m. m. (Forts.)

jag bäst hava reda på, då jag under föregående riksdagar måst pointera denna sak för kammaren. Under debatten förra året uttalades till och med, att det icke alls var meningen, att dessa medel nödvändigt skulle utdelas varje år: om endast »goda» begåvningar anmälde sig utan att vara »utomordentliga», var det aldrig meningen, att beloppet skulle utdelas.

Vad sedan beträffar herr Strömbergs anmärkning, att även om utskottets förslag nu bifölles, det skulle kunna utdelas nya stipendier nästa år, fäster jag uppmärksamheten på vad han själv sade, nämligen att det redan beviljade anslaget 100,000 kronor är beviljat för 1919, och jag tänker ändå det var riksdagens mening, att detta anslag skall användas under den tid och på det sätt, som riksdagen beslutit. Visserligen är det sant, att höstterminen 1919 börjar läsåret 1919—1920, och meningen var, att årsanslaget för 1919 skulle användas för nämnda läsår, såsom herr Strömberg sade. På detta sätt komme 50,000 kronor eller halva anslaget att inbesparas till efter nyåret 1920. Det är alldeles rätt. Men det är för det nya läsår, som börjar med höstterminen 1920, som ecklesiastikministern vill ha dessa ytterligave begärda 50,000 kronor. Nu tycker herr Strömberg, att det kan gå för sig ändå. Ja bevars! Men då bör statsutskottet jämka på sin princip och föreslå anslagets beviljande med retroaktiv verkan, vilket statsutskottet dock förklarat sig icke vidare ämna göra. Är det meningen att få nya stipendiater under läsåret 1920—1921, måste riksdagen för att icke bryta mot statsutskottets princip gå med på det av ecklesiastikministern föreslagna, med 50,000 kronor ökade beloppet. Visserligen är det sant, att statsutskottet frånträtt sina principiella betänkligheter från ett föregående plenum och tillstyrkt anslag med retroaktiv verkan i de båda nästföregående punkterna på dagens föredragningslista, men om det är meningen att fortsätta, får statsutskottet säga bestämt ifrån. Men det är väl ändå icke meningen, att det skall bli statsutskottets princip att varje år göra avsteg från sin princip?

Följaktligen och just på grund av att herr Strömberg utgått från att nya stipendiater må kunna erhålla dessa lån från och med höstterminen 1920, måste riksdagen, ifall avsikten skall vinnas, såvitt jag kan se, gå med på det högre anslaget till av Kungl. Maj:t föreslaget belopp, till vilken framställning jag fortfarande yrkar bifall.

Herr Pers: Det är icke underligt, att statsutskottet avstyrkt en höjning av det av riksdagen i fjol beviljade anslaget, ty riksdagen beslöt detta mot statsutskottets vilja. Jag föreställer mig, att kammaren, och hoppas, att riksdagen också går med på den tanke, som ecklesiastikministern först uttryckte, då han förklarade, att han skulle nöja sig med 100,000 kronor. Det är dock en ganska vansklig sak att plocka ut dessa eminenta begåvningar. Jag anser, att en nämnd, som får detta arbete åt sig uppdraget, bör hava gjort *ett* urval, innan man går in på en progession uppåt.

Anslag till räntefria studielån m. m. (Forts.)

Nuvarande statsutskotts mening är visserligen att låta progressionen inträda om ett år, under det man i år skulle nöja sig med att lämna samma summa som förut. Visserligen kan jag sympatisera med herr Olssons kritik av vissa delar av utskottets motivering, men även reservanternas sakliga motivering är sådan, att ingenting torde vara att därutinnan ändra, och vid detta frågans läge yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Asplund m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till en ingenjörsvetenskapsakademi;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens deltagande i kostnaden för en partiell reglering av Siljan;

nr 83, i anledning av väckta motioner om tillstånd för sydsvenska kraftaktiebolaget att inköpa eller arrendera vissa staten tillhöriga vattenfall i Lagan;

nr 84, i anledning av väckt motion om anslag till inköp åt förre bromsaren I. Konrad Lundin av ett par konstgjorda ben; samt

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om ändring av § 10 mom. 1 i telefonreglementet den 29 november 1915.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående försäljning av pilsner m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

I en den 24 januari 1919 dagtecknad, till bevillningsutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 37, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen antaga framlagda förslag till

1) förordning angående försäljning av pilsner;

2) förordning angående ändrad lydelse av 3, 7, 23 och 26 §§ i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker;

3) förordning angående ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker; samt

4) förordning angående ändrad lydelse av 2, 3, 6 och 11 §§ i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av tillagade, alkoholfria drycker samt svagdricka.

I anledning av ifrågavarande proposition hade inom riksdagen väckts tre, jämväl till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nämligen i första kammaren nr 135, av herr *Kaijser*, och nr 138, av herr *Lyckholm*, samt i andra kammaren nr 319, av herr *Kant*.

Utskottet hade i föreliggande betänkande under åberopande av vad däri anförts hemställt:

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke kunnat oförändrad bifallas, måtte i anledning av samma proposition, för sin del antaga utskottets vid betänkandet fogade

1) förslag till förordning angående försäljning av pilsnerdricka;

2) förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3, 7, 23, 26 och 31 §§ i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker;

3) förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 och 25 §§ i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker; samt

4) förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1, 2, 3, 6 och 11 §§ i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av tillagade alkoholfria drycker samt svagdricka.

B) att motionerna

I: 135 av herr *Kaijser*,
I: 138 av herr *Lyckholm* samt
II: 319 av herr *Kant*
måtte anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt.

I fråga om sättet för betänkandets föredragning yttrade

Friherre Fleming: I avseende på föredragningen av bevillningsutskottets betänkande nr 29 hemställes:

att detsamma må företagas till avgörande på det sätt, att de däri behandlade förordningsförslagen vart för sig föredragas, där så erfordras, paragraf- och momentvis, med promulgationsstadganden samt ingresser och rubriker sist;

att föredragningen börjar med förslaget till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen om tillverkning och beskattning av maltdrycker;

att sedan alla förordningsförslagen blivit genomgångna, utskottets hemställanden föredragas;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta betänkandet i dess helhet;

att författningstext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres;

att för den händelse något av förordningsförslagen kommer att i sin helhet eller i en eller annan del återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling, i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar; samt

att i avseende å numrering av paragrafer och moment utskottet må vidtaga de ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Förordningsförslag rörande ändringar i förordningen ang. tillverkning och beskattning av maltdrycker.

Utskottets under A 2) framlagda förordningsförslag.

3 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

(*i Kungl. Maj:ts förslag:*)	(*i utskottets förslag:*)
	1. Maltdryckerna indelas i nedan angivna klasser, nämligen: *första klassen, omfattande maltdrycker som ej innehålla mer än två och en fjärdedels volymprocent alkohol och äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger sex procent, ävensom alkoholfria maltdrycker, som äro inbryggda med en stamvört av högre extrakthalt;* *andra klassen, omfattande maltdrycker som icke äro hänförliga till första klassen och vilka ej innehålla mer än tre och sex tiondels volymprocent alkohol och äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger nio och fem tiondels procent; samt* *tredje klassen, omfattande alla till första eller andra klassen icke hänförliga maltdrycker.*
1. I denna förordning förstås med	*2.* I denna förordning förstås med
svagdricka [varje maltdryck, som *ej innehåller mer än två och en fjärdedels volymprocent alkohol och är inbryggd med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger*] *sex procent;*	*svagdricka* varje maltdryck, som *är hänförlig till första klassen och som är inbryggd med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger sex procent;*

Förordningsförslag rörande ändringar i förordningen ang. tillverkning och beskattning av maltdrycker. (Forts.)

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

pilsner varje maltdryck, som *ej är hänförlig till svagdricka och som ej innehåller mer än tre och sex tiondels volymprocent alkohol och är inbryggd med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger nio och fem tiondels procent;*

skattefritt bryggeri [varje bryggeri, där, på grund av tillståndsbevis, endast svagdricka må] tillverkas;

skattepliktigt bryggeri [varje annat bryggeri, där, på grund av tillståndsbevis, maltdrycker må] tillverkas; samt

tillverkare [den person, vilken såsom ägare, innehavare, verkställande direktör, disponent eller i annan egenskap har högsta inseendet över bryggeriets] skötsel.

2. Tillverkningsår [räknas från och med den 1 oktober till och med den 30] september.

(i utskottets förslag:)

pilsnerdricka varje maltdryck, som *är hänförlig till andra klassen;*

öl varje maltdryck, som är hänförlig till tredje klassen;

skattefritt bryggeri varje bryggeri, där, på grund av tillståndsbevis, endast svagdricka må tillverkas;

skattepliktigt bryggeri varje annat bryggeri, där, på grund av tillståndsbevis, maltdrycker må tillverkas; samt

tillverkare den person, vilken såsom ägare, innehavare, verkställande direktör, disponent eller i annan egenskap har högsta inseendet över bryggeriets skötsel.

3. Tillverkningsår räknas från och med den 1 oktober till och med den 30 september.

Herr statsrådet Thorsson: Herr greve och talman, mina herrar! I det föreliggande betänkandet har utskottet icke kunnat helt och hållet ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag, utan gjort vissa ändringar i detsamma. Den första ändringen rör själva namnbeteckningen. Såsom framgår av propositionen, har Kungl. Maj:t föreslagit, att alkoholsvaga maltdrycker, som ej innehålla mer än 2 1/4 volymprocent alkohol, fortfarande skulle betecknas såsom svagdricka, mellanstarka, som innehålla från 2 1/4 upp till högst 3,6 volymprocent alkohol, skulle betecknas såsom pilsner och alla övriga maltdrycker skulle rubriceras såsom öl. Nu har utskottet ansett det lämpligare att göra en annan indelning, nämligen att låta svagdricka gå under benämningen klass I, mellandryckerna under beteckningen klass II och ölet under beteckningen klass III. Då Kungl. Maj:t föreslagit beteckningen pilsner för mellandryckerna, kan jag icke neka till att för mig varit avgörande vid bedömandet av denna fråga min uppfattning, att denna anordning skulle i viss mån bidraga till att mer inarbeta ifrågavarande drycker i det allmänna bruket och därigenom minska förbrukningen av de starkare ölsorterna. Jag befarar, att med den förändring utskottet gjort det blir en namnförbistring, som kan verka hämmande i detta syfte. Emellertid innebär ju utskottets förslag på det hela så avsevärda fördelar i jämförelse med nu rådande system, att den omständigheten, att här föreslås en förändring i

beteckningarna med hänsyn till styrkan hos maltdryckerna, kanske icke kan vara så farlig.

Förordningsförslag rörande ändringar i förordningen ang. tillverkning och beskattning av maltdrycker. (Forts.)

I fråga om 3 § 4 mom. i förslaget till förordning angående försäljning av pilsnerdricka har däremot utskottet ansett sig böra införa den bestämmelsen, att inom lägeområdena dessa drycker skola få salubjudas genom utskänkning. Däremot har utskottet icke gått så långt som några reservanter från denna kammare, nämligen att det skulle vara fri försäljning inom lägeområdena av berörda drycker. Det förefaller mig, att det varit lyckligare, om utskottet följt Kungl. Maj:ts förslag i föreliggande punkt. Den största olägenheten och den, som jag tycker framträder mest, är den, att medan utskottet i allmänhet godkänner principen, att vederbörande lokala myndigheter skola yttra sig i fråga om utskänkning och utminutering av berörda drycker, det här går en annan väg. Här vill man tillåta, att Kungl. Maj:ts befallningshavande skulle erhålla rätt att medgiva denna rörelse på truppförbandschefens framställning. Det vill förefalla mig, att det här blir ett sönderbrytande av själva principen, som i och för sig är betänkligt, och därför skulle jag gärna önska, ett kammaren i fråga om denna paragraf och detta moment bifölle Kungl. Maj:ts förslag.

Den tredje punkten, i vilken utskottet gjort ändring, är i fråga om bestämmelsen i 9 §, däri föreskrives, att då man transporterar omkring maltdrycker på landsbygden, den person, som utför transporten, skall vara försedd med rekvisitionslista. Det har anförts, att denna anordning har kringgåtts av vederbörande, som ha att efterleva densamma, på sådant sätt, att den varit verkningslös. Jag kan icke känna mig riktigt övertygad om att denna bestämmelse varit alldeles obehövlig, och därför har jag tagit dem med i propositionen. Emellertid vill jag gärna erkänna, att ifrågavarande bestämmelse i och för sig icke är av den beskaffenhet, att den bör vara någon viktigare stridspunkt mellan de olika intressena. I det stora hela vill jag säga, att såsom utskottets betänkande föreligger, detsamma med undantag av dess bestämmelse i förutnämnda 3 § 4 mom. så nära sammanfaller med Kungl. Maj:ts förslag, att om det upphöjes till förordning, avsevärda fördelar äro vunna.

Jag har endast velat yttra dessa korta ord om det föreliggande förslaget i allmänhet.

Friherre Fleming: Då 1917 års försäljningsförordning angående rusdrycker beslöts här, ansågo många, att man för några år skulle slippa dessa segslitna debatter om svagdricka, pilsner och andra rusdrycker, men så har icke precis blivit fallet. I fjol var det i utskottet liksom i kammaren mycket arbete med denna förordning, och nu i år ha vi den uppe igen. I utskottet hade man visserligen förhoppning, att i år komma till ett fullkomligt enigt resultat, och det förslag utskottet kommit med har varit en kompromiss mellan olika uppfattningar. Emellertid lyckades man icke

Förordningsförslag röran-de ändringar i förordningen ang. tillverkning och beskattning av maltdrycker. (Forts.)

vid den slutliga behandlingen få enighet till stånd. Somliga önskade strängare restriktiva bestämmelser och andra åter ansågo, att Kungl. Maj:t gick för långt i avvikelse från vad i nu gällande förordning finnes föreskrivet och och ville hålla på att förordningen om pilsner skulle läggas så nära som möjligt i överensstämmelse med gällanda bestämmelser av 1905. På detta sätt har utlåtandet även i år blivit försett med reservationer å ömse sidor.

Nu är frågan redan behandlad i andra kammaren, och denna har helt och hållet anslutit sig till den av herr Karl August Nilson avgivna reservationen. Såsom jag sade från början är hela utskottets förslag ett kompromissförslag, och om man nu följer nämnda reservation, är det tydligt, att förslaget icke får anses antagligt: det tillfredställer icke mer än den ena parten. Det förslag utskottet kommit med tillfredsställer däremot nästan alla parter. Till och med mycket långt gående ivrare för nykterhetens befrämjande erkänna, att det varit ett gott resultat och just ägnat att framkalla ett livligare bruk av den svagare pilsnern i jämförelse med det dyrare ölet. Det återstår således icke annat än att, då vi komma till de olika punkterna, yrka bifall till den av herr Lyckholm m. fl. avgivna reservationen, som jag hoppas, att kammaren måtte bifalla.

Vad nu den föredragna paragrafen beträffar, vill jag erinra om att just namnfrågan i fjol var ett av de mest brännande stridsämnena, men den har man nu lyckats komma ifrån, därigenom att man gjort en indelning av de olika maltdryckerna i tre klasser. Därigenom blir det fritt för var och en att kalla dryckerna vad han vill, blott kärlen äro försedda med ett tydligt märke, varvid klass I därjämte skall betecknas såsom skattefritt eller alkoholfritt, klass II får heta vad som helst och klass III också vad som helst. På detta sätt bliva såväl konsumenter som tillverkare av maltdrycker bättre tillfredsställda.

Jag får alltså, herr talman, endast i korthet yrka bifall till den föredragna paragrafen.

Herr Nilson, Karl August: Även jag herr talman ämnar yrka bifall till den nu föredragna paragrafen, men har begärt ordet för att redan nu få yttra något med anledning av min vid betänkandet fogade reservation.

Redan av den föregående talaren har det redogjorts för huru saken låg i utskottet, och att vi voro överens om att söka komma fram på en enig linje. Att vi icke kunde komma överens fullständigt, berodde därpå, att det sattes såsom ett villkor, att man skulle godkänna utskottets ståndpunkt även vad beträffar utskänkning av andra klassens maltdrycker på lägerplatserna. Jag och flera med mig hava icke kunnat gå med härom. Jag har i min reservation något berört den saken och skall därför försöka inskränka mig till det nödvändigaste. Jag ber att få påpeka, att det redan nu råder förbud mot utskänkning på lägerplatserna av den dryck, som här är i fråga, ett förbud, som gäller sedan 1905.

Förordningsförslag rörande ändringar i förordningen ang. tillverkning och beskattning av maltdrycker.

(Forts.)

Att vi nu skulle gå tillbaka och medgiva utskänkning även av dessa mellanstarka maltdrycker på lägerplatserna, har synts mig fullkomligt omöjligt. Och jag ber också att få erinra, vad som redan sagts av en föregående talare, att andra kammaren på det allra bestämdaste tillbakavisat den ståndpunkten och antagit min reservation i denna del utan votering. Jag hoppas därför, att första kammaren också måtte inse, att det på denna punkt är omöjligt att kunna följa kompromisslinjen, utan att vi måste försöka ena oss om den vägen, att det nuvarande tillståndet på lägerplatserna, att utskänkning av maltdrycker där är förbjuden, måtte i fortsättningen äga tillämpning.

Den föregående talaren förklarade sig vilja yrka bifall till den i denna del av honom avgivna reservationen. Denna reservation innebär, att på lägerplatserna icke endast utskänkning skall vara tillåten, utan även utminutering. Jag kan knappt tro — och jag vädjar i det avseendet till reservanten — att något sådant kan vara allvarligt menat. Det kan knappt vara meningen, att man skulle på lägerplatserna anordna avhämtningsförsäljning av pilsnerdricka eller vad man vill kalla denna andra klass. För min del anser jag, att detta förslag endast är framkommet i bytessyfte, men jag vädjar till kammaren att, då det icke finnes någon möjlighet att på denna punkt kompromissa, icke gå den väg, som av reservanterna herrar Lyckholm m. fl. anvisats, utan följa Kungl. Maj:t, som enligt min mening anvisat den riktiga vägen. Man bör taga i betraktande, att det är fullkomligt omöjligt att tänka sig, att andra kammaren skulle vara med om att avgörandet beträffande utskänkning eller än mer utminutering å lägerplatserna skulle lämnas åt Konungens befallningshavande efter framställning allenast från vederbörande truppbefälhavare utan kommunal myndighets hörande.

Den andra punkten i min reservation rör sig om de s. k. rullande ölkrogarna. Utskottet har velat giva efter på bestämmelsen om de s. k. forsedlarna. Jag vet också, att den bestämmelsen varit missbrukad ganska mycket, men den står dock kvar denna bestämmelse i fråga om ölet, och skulle den eftergivas beträffande de halvstarka dryckerna, skulle det medföra ytterligare tillfällen till missbruk, vilket alldeles säkert icke skulle bliva lyckligt. Dessutom skulle man också eftergiva på kravet, att bryggeriägare eller bryggeriföreståndare skulle vara ansvarig för vad som sker, och överlämna detta ansvar åt utköraren. Detta skulle medföra, att dessa drycker skulle i oroväckande grad forslas omkring på landsbygden. Det har invänts, att dessa drycker skulle vara oskadliga. Jag tror icke, att så är förhållandet. Jag vet att de åstadkomma rätt mycket ont, men jag vill icke på grund av den långt framskridna tiden ingå på någon närmare bevisföring i det avseendet.

Den tredje delen av reservationen rör sig om de avtal, som åstadkommas mellan vissa spritförsäljningsbolag och innehavare av överlåtna sprithandelsrättigheter. Här begäres, att det skall

Förordningsförslag röranade ändringar i förordningen ang. tillverkning och beskattning av maltdrycker. (Forts.)

i lag föreskrivas, att sådana avtal icke få äga rum. Det är för det första icke möjligt, att det kan befordra ett gott förhållande, om en sådan bestämmelse kommer till stånd, ty därigenom skulle man binda händerna på ett sådant bolags styrelse, så att den icke har tillfälle att övervaka förhållandena vid utskänkningsrättens handhavande, och dessutom skulle det omöjliggöra den fria konkurrensen på det här området, ivad det gäller handeln med svagdricka. Men det betänkligaste av allt är dock, att lagteknici hava gjort mycket starka invändningar mot att en sådan bestämmelse, som hindrar fria avtal mellan två parter, skall förekomma i en sådan förordning som denna, i synnerhet då denna bestämmelse tillkommit utan lagrådets hörande. Det är icke gärna möjligt, att man kan framgå på den vägen.

På de skäl jag nu anfört ämnar jag i de av mig nu angivna avseendena yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till min reservation. Men jag ber att därtill få återkomma vid varje särskild punkt, då jag knappt skulle kunna framställa ett yrkande på en gång rörande samtliga punkter.

Vad den nu föredragna paragrafen beträffar har jag ingen invändning att göra, utan liksom den föregående talaren yrkar jag bifall därtill. Men jag ber att få påpeka — vilket jag tror den föregående talaren icke gjorde i sitt yrkande — att här bör göras det förbehållet, att tillverkningslagen antages endast under förutsättning, att riksdagen kommer att definitivt besluta ändring av försäljningslagen.

Jag yrkar således bifall till utskottets förslag med den reservation, att riksdagen kommer att i år antaga ny lag beträffande försäljning av halvstarka maltdrycker.

Herr talmannen yttrade, att med anledning av vad under överläggningen förekommit även återstoden av ifrågavarande förordningsförslag nu komme att föredragas. Sedan sådan föredragning skett, anförde

Friherre Fleming: Jag ber att få ändra mitt yrkande. Såsom den föregående talaren nämnde, tänkte jag icke på det av honom nu föreslagna tillägget, och därför ber jag att få ändra mitt yrkande så, att det går ut på bifall till utskottets hemställan med det av honom föreslagna tillägget.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag beklagar att nödgas i ett för kammaren så föga populärt ämne som det nu föredragna taga kammarens uppmärksamhet i anspråk för en stund. Men då jag, genom att nu på en gång framställa de erinringar jag har att göra mot det föreliggande förslaget sparar tid, i jämförelse med vad förhållandet skulle bliva, om jag återkomme vid de olika punkterna, ber jag att nu få yttra några ord.

Jag vill då först säga, att jag med ledsnad konstaterat, att bevillningsutskottets behandling av Kungl. Maj:ts proposition re-

sulterat, såvitt jag förstår, i en obestridlig försämring, detta både reellt och formellt.

Förordningsförslag rörande ändringar i förordningen ang. tillverkning och beskattning av maltdrycker. (Forts.)

Vad den formella försämringen beträffar så sammanhänger den med den nu föredragna 3 § i tillverkningsförordningen. Jag har ingen erinran att göra mot själva det uppslag, som där är givet med avseende å åtskiljandet av olika slag av maltdrycker genom inordnandet av dem i klasser i stället som förut då uppdelningen var avsedd att ske genom vissa, för olika drycker monopoliserade namn. Men jag gör bestämt gällande, att då man gick in på metoden att skilja emellan olika drycker genom att gruppera dem i olika klasser, borde man gjort det konsekvent och genomfört det på det sättet, att icke därav skapades en obestridlig förvirring. I fortsättningen av dessa förslag speciellt i förordningen angående försäljning av drycker av denna art, bibehåller utskottet beteckningen pilsnerdricka; även i rubriken till försäljningsförordningen upptages denna benämning. Så kunde man naturligtvis förfara, så länge namnet också utgjorde ramen för drycken i fråga. Då enligt utskottets förslag så icke skulle bli fallet, komme det hädanefter säkerligen att finnas minst två slags pilsnerdricka. Utom den maltdryck som den i dag behandlade försäljningsförordningen avser, komme säkerligen vissa svagare maltdrycker, d. v. s. svagdricka, att å etiketterna kallas pilsnerdricka. Möjligt är att så komme att ske även med maltdryck, som ligger *över* den mellanstarka, d. v. s. maltdryck, som tillhör det egentliga ölet. Intet i de nu föreliggande lagförslagen hindrar att så sker. Vi få därmed en »försäljningsförordning» om pilsnerdricka åsyftande endast dricka om viss styrka, under det vi i det praktiska livet komma att påträffa pilsnerdricka av tre olika arter. Uppenbarligen kommer detta, såvitt jag förstår, att skapa ett fullständigt kaos. Det hade varit naturligare och mera formelt riktigt att kalla denna förordning »Förordning angående försäljning av maltdrycker enligt klass II» och så fortsätta i texten med samma benämning å drycker med en alkoholhalt mellan $2^1/_4$ och 3,6, när nu »pilsnerdricka» hädanefter icke kommer att utgöra någon karakteristisk benämning för viss dryck, utan kan användas för vilken maltdryck som helst, även för sådan som icke har ett spår att göra med den försäljningsförordning, varom nu är fråga. Det visar sig också, huru förvillande utskottets förfaringssätt verkar, när man kommer till 1 § i försäljningsförordningen. Denna paragraf är formulerad på följande sätt: »Med pilsnerdricka förstås i denna förordning varje maltdryck, som enligt förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker är att hänföra till andra klassen», men sedan får man icke i hela förordningen någon definition på vad som menas med »andra klassen». Hela denna försäljningsförordning saknar fullständigt varje upplysning om vad som menas med maltdrycker av »andra klassen». För att få reda på det, som ju är en huvudanvisning, måste man gå till en annan lag, till tillverkningslagen. Det måste väl anses vara ytterligt egendomligt, att man avfattar ett lagförslag så, att man, för att få reda på, vad eller vilken

Förordningsförslag rörande ändringar i förordningen ang. tillverkning och beskattning av maltdrycker. (Forts.)

lagen gäller, så måste man därom söka upplysning i en annan lag. Jag tror således, att man ur formell synpunkt, genom att dela upp maltdryckerna i tre klasser, men bibehålla benämningen pilsnerdricka, på sätt här skett, skapar en fullständig förvirring på det här området. Den omständigheten är för mig så betydelsefull, att jag känner mig frestad att yrka avslag på hela lagförslaget. Det skall jag emellertid icke göra, åtminstone icke i första hand. Det är nämligen min övertygelse, att det i varje fall blir nödvändigt att genomföra ändringar i såväl detta som i vissa andra avseenden, och dessa ändringar komma att bliva genomgående även för ett antal andra lagar.

Vad beträffar de reella försämringar, som utskottet gjort i det föreliggande förslaget, så återfinnas de på en hel del punkter. I 3 § 4 mom. har redan påpekats en sådan försämring; och i 14 § mom. c) föreslås, att utskänkning av pilsnerdricka skall få äga rum »inom läger, kasernområde eller annat uteslutande för krigsmaktens behov upplåtet område». Jag vill härom icke säga annat, än att i det avseendet rått en bättre ordning än den nu föreslagna sedan 1905, en ordning med vilken folkets flertal varit belåtet, en ordning varav inga olägenheter försports. Man kan tycka att det åtminstone för konservativa sinnen borde varit tilltalande att låta därvid bero och icke söka åstadkomma en ändring, som uppenbarligen innehåller en försämring.

Samma erinran kan göras rörande rekvisitionsförteckningen eller forsedeln, som förekommer i 9 §. Där kommer nu det egendomliga att inträffa, att den, som forslar två olika slags drycker skall innehava forsedel för den ena drycken, men icke för den andra. I fråga om den senare skall utlämnandet ske på »rekvisition» men ingen som helst föreskrift finnes om det sätt, varpå rekvisitionen skall styrkas. Jag har till och med hört, att det om utskottsmajoriteten gjorts gällande, att rekvisitionen kunde ske per telefon, och att man kunde hänvisa till telefonsamtal med bryggeriet, som bevis på rekvisitionens tillvaro. Kan det vara möjligt att sådana anvisningar lämnats? Lagförslaget saknar emellertid varje antydan om det sätt, varpå rekvisition skall styrkas, på samma gång det såsom förutsättning för ett lagligt förfarande kräves, att rekvisition skall göras. Också i detta avseende förefinnes otydlighet, som endast kan föranleda trassel, icke minst för producenterna. Antagandet av en så bristfällig lagstiftning borde vara motbjudande för var och en, som önskar ordning och reda på ifrågavarande område.

I den tredje punkten, mot vilken reservation avgivits, har man försökt att genom lagbestämmelse hindra överenskommelse mellan spritförsäljningsbolag å ena sidan och innehavare av försäljningsrättighet av pilsnerdricka å andra sidan, att inköp skall göras endast genom försäljningsbolaget. I fråga om denna bestämmelse är det ju så, att beträffande den tidigare antagna lagen angående handel med öl och brännvin föreskrift om skyldighet att inköpa hos bolag motiverats därmed, att man skulle försöka få

fram en sådan ordning, att rättighetsinnehavaren icke skulle vara intresserad av att utskänkning sker i synnerligt stor myckenhet utan det skulle vara möjligt för bolaget att härutinnan begränsa det privatekonomiska intresset. Och den principen har av riksdagen godkänts. Nu avviker man från principen ifråga på denna punkt utan att angiva motivet, varför man avviker från vad tidigare erkänts vara riktigt.

Förordningsförslag föranlade ändringar i förordningen ang. tillverkning och beskattning av maltdrycker.

(Forts.)

I fråga om § 20 3 mom. har ävenledes en bestämd försämring skett. Kungl. Maj:ts förslag går ut på, att framställning om utsträckande efter kl. 10 e. m. av tiden för försäljning får göras allenast av vissa kommunala representationer, stadsfullmäktige eller kommunalstämma. Enligt utskottets förslag får framställning i ämnet göras av vem som helst, och att Konungens befallningshavande skall inhämta utlåtande i ärendet från nämnda kommunala institutioner.

Slutligen har man genom bestämmelse i tillverkningsförordningen uttryckligt överfört tillverkningen av alkoholfria men extraktrikare maltdrycker till ölproducenterna, så att dessa maltdrycker icke få tillverkas av svagdricksbryggerier. För den åtgärden har man ej heller förebragt några skäl.

Det finnnes en hel del andra erinringar att göra mot det föreliggande förslaget. Jag är därför övertygad om att därest kammaren följer friherre Fleming på den av honom förordade vägen andra kammaren skall däri finna fullgod anledning att avslå det sammanjämkningsförslag, som på det sättet kan komma till stånd. Andra kammaren kommer enligt min övertygelse icke att godkänna annan sammanjämkning än mellan utskottets förslag oförändrat och de beslut, andra kammaren i dag fattat. Om utskottets förslag, som jag på formella och reella skäl yrkar avslag på, faller, skall jag med jämnmod se det falla. Frågan återkommer, men återkommer senare säkerligen i helt annat skick.

Herr Petrén, Alfred: Innan diskussionen i detta ärende avslutas skall jag be att få säga några ord. Härtill föranledes jag framförallt därav, att en av denna kammares medicinskt bildade medlemmar i en motion gjort gällande, att s. k. pilsnerdricka vore en absolut ofarlig dryck och detta uttalande fått stå utan någon som helst reservation. Jag tror, att de, som hysa en sådan uppfattning se alltför ensidigt på denna fråga och icke taga i betraktande alla de synpunkter, som härvidlag böra beaktas. Det är riktigt, att pilsnerdricka, använt såsom måltidsdryck, är oskadligt. Men detta gäller även starkare drycker, åtminstone använda på måttligt sätt såsom måltidsdrycker, även en halv öl till maten har säkerligen icke någon skadlig inverkan enligt min mening på en frisk person, i annan mån än att hans fullgoda arbetsförmåga efter en sådan måltid, återkommer något senare än vad eljest skulle vara fallet. Visserligen är alltså pilsnerdricka oskadligt såsom måltidsdryck, men det är icke den saken det här i själva verket gäller, ty såsom bekant användes pilsnerdricka icke allenast

Förordningsförslag rörande ändringar i förordningen ang. tillverkning och beskattning av maltdrycker. (Forts.)

såsom måltidsdryck, utan också såsom läskedryck, och det är detta förhållande man har att taga hänsyn till, när det gäller att lagstifta om försäljning av läskedrycker särskilt å lägerplatserna. Alla de, som fullgjort sin värnplikt under tider, då det var tillåtligt att försälja läskedrycker på lägerplatserna, hava sig nogsamt bekant, hurusom pilsnerdricka i synnerligen stor utsträckning användes såsom läskedryck, och det är intet tvivel om, att i fall det skulle bliva tillåtet att å lägerplatserna försälja pilsnerdricka, följden därav, skulle bliva, att den värnpliktiga ungdomen i stor utsträckning skulle använda pilsnerdricka såsom läskedryck.

Den fråga, som det här gäller att bedöma, är den: har pilsnerdricka så liten alkoholhalt, att det kan anses oskadligt, när det förtäres utan sammanhang med måltid, eller när det användas såsom läskedryck? För den uppfattningen, att så är förhållandet, lär, enligt vad jag från olika orter förnummit, man anse sig hava ett visst stöd av de undersökningar, som verkställts av professor Thunberg, av vilka framgår, att det behövs betydliga kvantiteter av denna dryck för att framkalla berusning. Den synpunkten, huruvida pilsnerdricka kan anses såsom berusningsmedel, synes också vara den för utskottet avgörande. Detta är emellertid att se frågan alltför ensidigt, ty det finnes också en annan synpunkt, som det här gäller att taga i betraktande, nämligen den, om alkoholhalten hos pilsnerdricka är tillräckligt stor för att skapa törst, för vilken man behöver förtära läskedrycker. Såsom bekant är det alkoholens narkotiska verkningar, som äro anledning till att en del personer, som vant sig vid att begagna alkoholhaltiga drycker, få alltmer begär efter sådana. Att de starkare maltdryckerna hava spelat en mycket stor roll såsom orsak till alkoholmissbruket, är ju allmänt känt. Ölmissbrukarne dricka sitt öl för att släcka sin ständiga törst, men resultatet blir i själva verket, att de nästan ännu mer öka sin törst. Av allt att döma är pilsnerdricka ägnat att skapa törst och väcker behov efter mer och mer. Erfarenheten har verkligen visat, att det finnes personer, som då tillgång icke finnes på starkare maltdrycker, förtära pilsnerdricka dussinvis dagligen. Det kan enligt mitt förmenande icke vara lämpligt, att den värnpliktiga ungdomen utsättes för risken att under det de fullgöra sin värnplikt förvärva sådan vana; ty det ligger i sakens natur att den, som en gång vant sig att förtära pilsnerdricka dagligen i större mängder, helt naturligt övergår till det vanliga ölet, därest han kommer i sådana förhållanden, att denna starkare maltdryck blir tillgänglig. Skulle det bliva tillåtet att utskänka pilsnerdricka å lägerplatserna, skulle det alltså kunna få till följd, att grunden till ett kommande alkoholmissbruk därigenom i många fall blir lagd.

Då jag icke kan vara med om att andra drycker, än sådan som äro absolut ofarliga, må försäljas på lägerplatserna, ansluter jag mig i fråga om försäljning av pilsnerdricka å lägerplatserna till Kungl. Maj:ts förslag och herr Nilssons reservation. Även i de övriga två punkterna, där herr Nilsson reserverat sig till förmån

för Kungl. Maj:ts proposition, ansluter jag mig till hans reservation. Jag skall icke uppehålla tiden med att anföra någon vidare motivering utöver vad herr Nilson anfört.

Förordningsförslag rörande ändringar i förordningen ang. tillverkning och beskattning av maltdrycker. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning blev på gjord proposition nu föredragna förordningsförslag godkänt under förutsättning att innevarande riksdag komme att antaga förordning om försäljning av maltdrycker om 2 ½—3,6 volymprocent alkohol.

Utskottets under A 1) framlagda förordningsförslag.

Förordningsförslag ang. försäljning av pilsnerdricka.

1 och 2 §§.

Godkändes.

3 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

(i utskottets förslag:)

1. Tillstånd till detaljhandel med *pilsnerdricka* må ej meddelas den, som är omyndig eller i konkurstillstånd, ej heller annan än den, som gjort sig känd för ordentlighet samt prövas i övrigt vara lämplig till rörelsens utövande.

2. Sådant tillstånd må dock ej meddelas ämbets- eller tjänsteman, som till följd av sin befattning kan komma att deltaga i beslut angående tillverkning eller försäljning av maltdrycker eller däröver utöva tillsyn, och ej heller den, som utövar tillverkning i skattefritt bryggeri; dock att, där han tillika bedriver tillverkning i skattepliktigt bryggeri, skall gälla vad här nedan om sådan tillverkare stadgas.

3. Tillstånd till utskänkning av *pilsnerdricka* må ej meddelas den, som inom kommun, där utskänkningen skall bedrivas, i öppen bod idkar handel med annat än matvaror.

Om någon, som redan erhållit tillstånd till utskänkning av *pilsnerdricka*, inom den kommun, där utskänkningsrättigheten får utövas, öppnar handel i öppen bod, anses det sålunda meddelade tillståndet till utskänkning hava förfallit.

(i Kungl. Maj:ts förslag:)	*(i utskottets förslag:)*
4. Ej må tillstånd meddelas till *detaljhandel med pilsner* inom läger, kasernområde eller annat, uteslutande för krigsmaktens behov upplåtet område.	4. Ej må tillstånd meddelas till *utminutering av pilsnerdricka* inom läger, kasernområde eller annat, uteslutande för krigsmaktens behov upplåtet område.

Två vid betänkandet fogade reservationer, den ena av herr *Lyckholm*, friherre *Fleming* och herrar *Forssman*, *Neess* och *Westrup* samt den andra av herr *K. A. Nilson*, hade avseende på, bland annat, nu förevarande paragraf.

Förordningsförslag ang. försäljning av pilsnerdricka. (Forts.)

I den förra reservationen hade förordats att utskottets förslag i denna del skulle erhålla följande ändrade lydelse:

1. Tillstånd — — — — — — utövande.
2. Sådant — — — — — — stadgas.
3. Tillstånd — — — — — — — förfallit.
4. Inom läger, kasernområde eller annat uteslutande för krigsmaktens behov upplåtet område må ej försäljning, som avses i denna förordning, äga rum, med mindre Konungens befallningshavande, på framställning av vederbörande befälhavare, därtill meddelat tillstånd.

Herr *K. A. Nilson* hade ansett, att utskottet bort beträffande 4 mom. av ifrågavarande paragraf tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag, endast med utbyte av benämningen pilsner mot pilsnerdricka.

Herr Nilson, Karl August: I denna paragraf är det som vi skilja oss åt. Beträffande dess tre första moment instämmer jag med utskottet, vars förslag på denna punkt, som är alldeles detsamma som Kungl. Maj:ts med den ändring att ordet »pilsner» skulle utbytas mot »pilsnerdricka», under det jag beträffande mom. 4 yrkar bifall till min reservation, som också sammanfaller med Kungl. Maj:ts förslag. Men jag ber att än en gång i all hövlighet få vädja till kammaren, att åtminstone i denna paragraf enighet må vinnas med andra kammaren, vilket komme att möjliggöra den överenskommelse, som i annat fall måste utebli och hemställer alltså om bifall till min reservation i fråga om 3 § 4 mom.

Friherre Fleming: Beträffande denna paragraf har av de sakkunniga, som uppgjort förslag till denna förordning, föreslagits den lydelse, som är intagen i den av herr Lyckholm m. fl. avgivna reservationen, nämligen: »Inom läger, kasernområde eller annat uteslutande för krigsmaktens behov upplåtet område må ej försäljning, som avses i denna förordning, äga rum, med mindre Konungens befallningshavande, på framställning av vederbörande befälhavare därtill meddelat tillstånd». De sakkunniga ha nämligen utgått därifrån, att den nu gällande restriktionen beträffande lägerplatser, att där icke må finnas annat än svagdricka, i många fall icke vore till nytta, därför att då man ville inarbeta den här drycken i stället för de starka öldryckerna, det vore lämpligare, att det funnes pilsnerdricka i kasernen, än att manskapet tvingades ut från kasernen till närmaste ölkrog. Och då enade sig de sakkunniga om att befälhavaren skulle kunna begära pilsnerdricka till såväl utskänkning som utminutering. På vissa platser i Sverige, t. ex. Karlsborg bor en mängd folk, som med bibehållande av nu gällande restriktioner icke skulle kunna få någon annan dryck än svagdricka, och likaså skulle det på kronans fartyg icke få finnas pilsnerdricka, vilket vore orimligt. Kungl. Maj:t har icke velat intaga de sakkunnigas ståndpunkt, utan velat förbjuda pilsnerdricka. En medelväg intog förra årets

bevillningsutskott, och det är den ståndpunkten som även årets bevillningsutskott intagit. Vi reservanter ha emellertid icke ansett det vara någon fara att gå den väg, som de sakkunniga föreslagit, och därför ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Förordningsförslag ang. försäljning av pilsnerdricka. (Forts.)

Herr Bäckström: Jag skall å min sida be att få yrka bifall till utskottets förslag med den motivering, att det innebär en enligt min mening lycklig medelväg eller sammanjämkning mellan de stridiga ståndpunkter, som friherre Fleming och herr K. A. Nilson nu utvecklat.

Herr Nilson, Karl August: På grund av vad friherre Fleming anförde anser jag, att jag måste meddela kammaren, att en av de sakkunniga, som han åberopat, i dag i andra kammaren helt nyss yrkat bifall till min reservation och Kungl. Maj:ts förslag, med förklaring, att det icke varit hans och kanske ej heller de övriga sakkunnigas mening att för de värnpliktiga frigiva försäljning eller utskänkning av pilsnerdricka, utan att det enligt deras mening rörde sig endast om den civila befolkning, som eventuellt finnes på Karlsborg och andra sådana orter. Emellertid, den sistnämnda angelägenheten kan mycket väl ordnas på annan väg, och något stöd kan alltså icke åberopas från de sakkunniga, åtminstone så långt som denne ene sakkunnige i dag yttrat sig, och därför ber jag att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, som i den del, jag nyss angav är fullt sammanfallande med den mening, som omfattats av åtminstone en av de sakkunnige.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på den under behandling varande paragrafen förekommit följande yrkanden: 1:o) att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag; 2:o), av herr *Nilson, Karl August*, att utskottets förslag skulle godkännas med den ändring, som förordats i den av honom vid ifrågavarande betänkande avgivna reservationen; samt 3:o), av friherre *Fleming*, att det förslag till paragrafens lydelse skulle antagas, som innefattades i den av herr Lyckholm m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig anse propositionen på bifall till friherre Flemings yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilson, Karl August*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraproposition i den förestående voteringen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraproposition antaga godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse.

Förordningsförslag ang. försäljning av pilsnerdricka. (Forts.)

Herr *Nilson, Karl August*, äskade emellertid votering jämväl om kontrapropositionens innehåll. Med anledning härav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraproposition i huvudvoteringen om bevillningsutskottet i betänkande nr 29 punkten A 1) framlagda författningsförslag § 3 antager godkännande av utskottets förslag i denna del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraproposition i nämnda votering antagits bifall till herr Karl August Nilsons under överläggningen framställda yrkande.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 55;
Nej — 38.

Härefter uppsattes, justerades och anslogs för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som i avseende å § 3 i bevillningsutskottets i betänkande nr 29 framlagda förslag till förordning angående försäljning av pilsnerdricka antager det förslag till paragrafens lydelse, som innefattas i den av herr Lyckholm m. fl. vid betänkandet avgivna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes utskottets förslag till paragrafens lydelse.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit på följande sätt:

Ja — 57;
Nej — 34.

4—7 §§.

Godkändes.

8 §.

Denna paragraf hade avfattats sålunda:

Förordningsförslag ang. försäljning av pilsnerdricka. (Forts.)

1. Tillstånd att till avhämtning försälja *pilsnerdricka* meddelas av Konungens befallningshavande.

2. Ansökan om sådan försäljningsrätt göres skriftligen hos Konungens befallningshavande samt skall innehålla uppgift å det ställe, där försäljningen skall äga rum, och åtföljas av intyg, utvisande sökandens behörighet att idka rörelsen. Över gjord ansökan inhämte Konungens befallningshavande yttranden, i stad av magistrat och stadsfullmäktige samt å landet av kommunalnämnd och kommunalstämma. Dessa yttranden böra innehålla bestämt till- eller avstyrkande med angivande av skälen därför.

I Stockholm äger vad i detta mom. är sagt om inhämtande av magistratens yttrande ej tillämpning.

3. Har ansökning blivit i stad av stadsfullmäktige eller å landet av kommunalstämma avstyrkt, må densamma ej bifallas.

I herr *Lyckholms* m. fl. förenämnda reservation hade förordats följande ändrade lydelse av 8 §:

1. Tillstånd — — — befallningshavande.

2. Ansökan — — — — tillämpning.

3. Har ansökning blivit å landet av både kommunalnämnd och kommunalstämma avstyrkt, må densamma ej bifallas.

Friherre Fleming: I § 9 har Kungl. Maj:t föreslagit viss inskränkning i rätten att försälja pilsnerdricka, sådan denna rätt förekommer enligt nu gällande förordning. År 1917 beslöts att begära en förordning, som vore i ungefärlig överensstämmelse med nu gällande författning i ämnet, och reservanterna hava ansett, att man bör hålla sig till denna och icke vidtaga några strängare restriktioner än de nu gällande.

Jag ber därför att få yrka bifall till herr Lyckholms m. fl. reservation i denna del.

Herr Bäckström: Föreliggande paragraf innefattar enligt reservationen den bestämmelsen, att om ansökning avstyrkts av både kommunalnämnd och kommunalstämma på landet, får den icke beviljas, varemot utskottet föreslår, att om kommunalstämman avstyrkt ansökningen, får den icke bifallas. Detta är skillnaden. Det synes mig då, att man omöjligen kan gå med på att släppa det kommunala vetot i föreliggande fall eller att vederbörande kommunalstämmor, resp. stadsfullmäktige, såsom högsta kommunala myndigheter skola ha rätt att säga nej i denna fråga. Det kravet kan man icke släppa, och därför ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de angående nu föredragna paragraf framkomna yrkandena propositioner, först på godkännande av utskottets förslag i denna del samt vidare därpå att paragrafen skulle antagas med den lydelse, som förordats i den av herr Lyckholm m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och

Förordningsförslag ang. försäljning av pilsnerdricka. (Forts.)

förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

9 §.

Åt denna paragraf hade givits följande lydelse:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

Tillverkare av *pilsner* ävensom den, som eljest äger att till avhämtning försälja *pilsner*, vare berättigad att, den förre från tillverkningsstället, den senare från försäljningsstället, på rekvisition försända sådan vara till köpare; dock må vid sådan försändning varan ej avlämnas annat än inomhus till därstädes boende, vid järnvägsstation eller å *fartyg; och skall den, som forslar densamma, vara försedd med en av säljaren eller hans befullmäktigade ombud utfärdad och underskriven förteckning, upptagande, särskilt för varje köpare, dennes namn, det ställe där och dagen när varan skall avlämnas samt den försända myckenheten. Såsom ombud, varom nyss är sagt, må ej den, som forslar varan, användas. Nämnda förteckning skall på anfordran av krono- eller polisbetjänt, ledamot av kommunalnämnden eller av kommunalnämnden utsedd person uppvisas.*

(i utskottets förslag:)

Tillverkare av *pilsnerdricka* ävensom den, som eljest äger att till avhämtning försälja *pilsnerdricka*, vare berättigad att, den förre från tillverkningsstället, den senare från försäljningsstället, på rekvisition försända sådan vara till köpare; dock må vid sådan försändning varan ej avlämnas annat än inomhus till därstädes boende, vid järnvägsstation eller å *fartyg*.

Herr *K. A. Nilson* hade, enligt vad hans omförmälda reservation utvisade, i fråga om nu förevarande paragraf ansett, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag, endast med utbyte av benämningen pilsner mot pilsnerdricka.

Herr Nilson, Karl August: Herr talman! Ehuru jag anser, att lagen är definitivt fallen — jag kan icke tro att någon sammanjämkning är möjlig — skall jag dock be att få yrka bifall till min reservation vid § 9, som sammanfaller med Kungl. Maj:ts förslag i fråga om denna paragraf.

Friherre Fleming: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Förordningsförslag ang. försäljning av pilsnerdricka. (Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på den nu ifrågavarande paragrafens godkännande med den lydelse, utskottet föreslagit, samt vidare på antagande av det förslag till paragrafens lydelse, som innehölls i den av herr K. A. Nilson vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

10—12 §§.

Godkändes.

13 §.

Denna paragraf lydde:

1. Tillstånd till utskänkning av *pilsnerdricka* meddelas av Konungens befallningshavande. Sådant tillstånd må, där ej nedan annorlunda stadgas, meddelas för ett eller flera, dock högst tre år; skolande försäljningsår i detta fall räknas från den 1 oktober.

2. Vill någon erhålla sådan utskänkningsrättighet, som i 1 mom. sägs, göre därom före den 15 mars det år, varunder utskänkningen skall börja, hos Konungens befallningshavande skriftligen ansökan med uppgift å det ställe, där utskänkningen skall äga rum, samt med bifogande av intyg, utvisande sökandens behöriget att idka rörelsen.

3. Över ansökning, som rätteligen skett, skall Konungens befallningshavande omedelbart efter ansökningstidens utgång inhämta yttraden, i stad av magistrat och stadsfullmäktige samt å landet av kommunalnämnd och kommunalstämma. Dessa yttranden böra innehålla bestämt till- eller avstyrkande med angivande av skälen därför; och skola stadsfullmäktige eller kommunalstämma, därest ansökningen av dem tillstyrkes, tillika avgiva yttrande, huruvida särskilda föreskrifter för utskänkningens bedrivande anses nödiga.

I Stockholm äger vad i detta mom. är sagt om inhämtande av magistratens yttrande ej tillämpning.

4. Har ansökning blivit avstyrkt, i stad av stadsfullmäktige eller å landet av kommunalstämma, må densamma ej bifallas.

5. Där den, som innehar rätt till utskänkning enligt denna paragraf, i behörig ordning ingivit ansökan om ny sådan rättighet för en kommande försäljningsperiod men avlider, innan ansökningen prövats, äga hans stärbhusdelägare inom en månad efter dödsfallet till Konungens befallningshavande ingiva ansökan, att utskänkningsrörelsen i stället må av dem genom särskilt antagen föreståndare utövas. Om handläggningen av sistnämnda ansökan gälle i tillämpliga delar vad i 1—4 mom. stadgas.

I avseende å nu föredragna paragraf hade herr *Lyckholm*, friherre *Fleming* samt herr *Forssman*, *Neess* och *Westrup* i sin ovanberörda reservation förordat, att paragrafen skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Förordningsförslag ang. försäljning av pilsnerdricka.
(Forts.)

1. Tillstånd — — — — oktober.
2. Vill — — — — rörelsen.
3. Över — — — — tillämpning.
4. Har ansökning blivit avstyrkt, i Stockholm av stadsfullmäktige och på annan ort av båda de kommunala myndigheter, som i ärendet hörts, må densamma ej bifallas.
5. Där — — — — stadgas.

Friherre Fleming: Jag ber att få yrka bifall till den av herr Lyckholm m. fl. avgivna reservationen med hänvisning till de motiv, jag nyss hade äran anföra.

Herr Bäckström: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som förekommit rörande nu ifrågavarande paragraf, propositioner, först på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag samt vidare därpå att paragrafen skulle antagas med den lydelse, som förordats i den av herr Lyckholm m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

14 §.

Förevarande paragraf hade följande lydelse:

(i utskottets förslag:)

Konungens befallningshavande må på därom gjord ansökning kunna meddela tillstånd till utskänkning av ***pilsnerdricka:***

a) inom område för station vid statens järnvägar ävensom vid enskild, till persontrafik upplåten järnväg, så ock å statens järnvägars eller enskild järnvägs tåg, dock endast där utskänkningen för trafikens behov finnes erforderlig; skolande ansökning härom göras av järnvägens styrelse, samt, där densamma avser utskänkning å järnvägståg, handläggas av Konungens befallningshavande i det län, varest styrelsen har sitt säte;

b) å passagerarfartyg, dock endast till förtäring ombord å fartyget och, under det fartyget ligger i hamn eller vid land, allenast till besättningen samt till dem, som i fartygets restaurationslokal intaga måltid; skolande ansökning härom handläggas av Konungens befallningshavande i det län, där fartygets rederi har sitt säte;

(i Kungl. Maj:ts förslag:)	*(i utskottets förslag:)*
	c) inom läger, kasernområde eller annat uteslutande för krigsmaktens behov upplåtet område, efter framställning av vederbörande befälhavare;

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

c) vid hälsobrunn, badort eller annan kurort för kortare tid än ett år, dock endast vid måltider till spisande gäster;

d) där eljest utskänkningsrörelse kan komma i fråga att under endast någon del av året utövas; samt

e) för bestämt tillfälle, därest sådant finnes vara nödigt.

Tillstånd till utskänkning å järnvägsstation ävensom till sådan utskänkning, varom under *c*) här ovan förmäles, må icke meddelas, innan tillfälle att i ärendet avgiva yttrande lämnats, i stad magistrat och stadsfullmäktige samt å landet kommunalnämnd och kommunalstämma; dock att vad i detta mom. sagts om inhämtande av yttrande från magistrat icke äger tillämpning i Stockholm.

(i utskottets förslag:)

d) vid hälsobrunn, badort eller annan kurort för kortare tid än ett år, dock endast vid måltider till spisande gäster;

e) där eljest utskänkningsrörelse kan komma i fråga att under endast någon del av året utövas; samt

f) för bestämt tillfälle, därest sådant finnes vara nödigt.

Tillstånd till utskänkning å järnvägsstation ävensom till sådan utskänkning, varom under *d*) här ovan förmäles. må icke meddelas, innan tillfälle att i ärendet avgiva yttrande lämnats, i stad magistrat och stadsfullmäktige samt å landet kommunalnämnd och kommunalstämma; dock att vad i detta mom. sagts om inhämtande av yttrande från magistrat icke äger tillämpning i Stockholm.

Förordningsförslag ang. försäljning av pilsnerdricka. (Forts.)

Beträffande mom. c), d) och e) av denna paragraf hade herr *K. A. Nilson* i sin förenämnda reservation förklarat sig anse, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Nilson, Karl August: Även här ber jag att få göra ett särskilt yrkande, och därvid vad senare delen av paragrafen beträffar hemställande om bifall till min reservation, som sammanfaller med Kungl. Maj:ts förslag beträffande punkterna c), d) och e).

Friherre Fleming: I anledning av kammarens beslut vid 8 § ber jag att här få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt därunder framställda yrkanden gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets förslag till lydelse av nu föredragna paragraf samt vidare på godkännande av sagda förslag med den av herr K. A. Nilson reservationsvis förordade ändring; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

15 §.

Åt denna paragraf hade givits följande lydelse:

Förordnings-förslag ang. försäljning av pilsnerdricka. (Forts.)

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

1. Konungens befallningshavande äger att vid meddelande av tillstånd till försäljning av *pilsner* eller sedermera under rörelsens utövande stadga de inskränkningar därvid, som kunna anses *erforderliga.*

Tillstånd till annan försäljning av *pilsner* än sådan, som avses i 13 § eller 14 § *e*), skall meddelas att gälla tillsvidare och så länge Konungens befallningshavande ej finner skäl återkalla detsamma.

Över beslut, varigenom tillsvidare meddelat tillstånd återkallas, må klagan ej föras.

(i utskottets förslag:)

1. Konungens befallningshavande äger att vid meddelande av tillstånd till försäljning av *pilsnerdricka* eller sedermera under rörelsens utövande stadga de inskränkningar därvid, som kunna anses *erforderliga; dock må icke föreskrivas, att pilsnerdricka skall inköpas från viss säljare.*

Tillstånd till annan försäljning av *pilsnerdricka* än sådan, som avses i 13 § eller 14 § *f*), skall meddelas att gälla tillsvidare och så länge Konungens befallningshavande ej finner skäl återkalla detsamma.

Över beslut, varigenom tillsvidare meddelat tillstånd återkallas, må klagan ej föras.

(i utskottets förslag:)

2. Då försäljningsrättighet beviljas, skall tillståndsbevis utfärdas med angivande däri av det lagrum, varå tillståndet grundar sig, samt varest och för vilken tid rättigheten må begagnas; skolande däri jämväl utsättas de inskränkningar i rörelsens utövande, som vid tillståndets meddelande föreskrivits.

3. Över de av Konungens befallningshavande meddelade tillståndsbevis rörande detaljhandel med *pilsnerdricka* skall hos Konungens befallningshavande föras liggare eller kortregister, som utmärker dagen för bevisets utfärdande, ort och plats, där rörelsen skall utövas, tillståndshavarens namn ävensom annat beslut, som angående samma rörelse må hava meddelats.

Underrättelse om varje av Konungens befallningshavande enligt bestämmelserna i denna förordning meddelat beslut, som har avseende å utövande av detaljhandel med *pilsnerdricka*, skall, där icke fråga är om tillstånd till utskänkning å järnvägståg eller passagerarfartyg, tillställas vederbörande polismyndighet samt å landet jämväl kommunalnämnden.

Herr *K. A. Nilson* hade i sin reservation förordat Kungl. Maj:ts förslag beträffande 15 § med utbyte av benämningen pilsner mot pilsnerdricka.

Herr Nilson, Karl August: Jag ber att få yrka bifall till min reservation, som sammanfaller med Kungl. Maj:ts förslag.

Friherre Fleming: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Förordningsförslag ang. försäljning av pilsnerdricka. (Forts.)

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att rörande den under behandling varande paragrafen yrkats ej mindre att utskottets förslag i denna del skulle godkännas, än även, av herr *Nilson, Karl August,* att det förslag härom skulle antagas, som innefattades i den av honom vid betänkandet avgivna reservationen.

Vid sedermera enligt dessa yrkanden framställda propositioner godkändes utskottets förslag till paragrafens lydelse.

16—28 §§.

Godkändes.

29 §.

Denna paragraf hade avfattats sålunda:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)	*(i utskottets förlag:)*
Beträdes den, som handhar utminutering av *pilsner*, med olovlig utskänkning, eller den, som handhar utskänkning, med olovlig utminutering,	Beträdes den, som handhar utminutering av *pilsnerdricka* med olovlig utskänkning, eller den, som handhar utskänkning, med olovlig utminutering,
eller idkar någon detaljhandel med *pilsner*, å annat ställe, än därtill uppgivet eller medgivet är,	eller idkar någon detaljhandel med *pilsnerdricka* å annat ställe, än därtill uppgivet eller medgivet är,
	eller finnes någon, som är enligt 9 § berättigad att på rekvisition försända pilsnerdricka till köpare forsla och utlämna sådan vara utan att densamma rekvirerats,
eller fortsätter någon, oaktat återkallelse av meddelat tillstånd till försäljning eller förbud däremot delgivits honom, med försäljningen,	eller fortsätter någon, oaktat återkallelse av meddelat tillstånd till försäljning eller förbud däremot delgivits honom, med försäljningen,
straffes som i 28 § 1 och 2 mom. sägs.	straffes som i 28 § 1 och 2 mom. sägs.

Herr *K. A. Nilson* hade, enligt vad den av honom vid betänkandet avgivna reservationen utvisade, ansett, att utskottet bort beträffande nu föredragna paragraf tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag, med utbyte av benämningen pilsner mot pilsnerdricka.

Herr Nilson, Karl August: Efter vad som förevarit skall jag avstå från att här yrka något, då den av utskottet föreslagna lydelsen överensstämmer med kammarens beslut beträffande den förut avhandlade § 9.

Förordningsförslag ang. försäljning av pilsnerdricka.

Efter härmed slutad överläggning godkändes nu föredragna paragraf.

Övriga delar av utskottets ifrågavarande förordningsförslag.

Godkändes.

Förordningsförslag rörande ändringar i förordningen ang. försäljning av rusdrycker.

Utskottets under A 3) framlagda förordningsförslag.

Detta förslag avsåg viss ändrad lydelse av 1 och 25 §§ i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker. Kungl. Maj:ts motsvarande förslag åsyftade ändring allenast av 1 § i sagda förordning.

I avseende å nu föredragna förordningsförslag hade herr *K. A. Nilson* i sin meranämnda reservation förklarat sig anse, att utskottet bort tillstyrka 25 § »i likhet med Kungl. Maj:ts förslag».

Herr Nilson, Karl August: I detta fall, då fråga är om beskärande av spritbolagens rättigheter, anser jag, att det är ett så vanskligt företag, att ge sig in på att i en förordning som denna binda avtalsrätten, att jag måste fortsätta att yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till min reservation, som sammanfaller med Kungl. Maj:ts förslag. Men dessutom ber jag, herr talman, att få hemställa, att för den händelse kammaren antager förevarande förslag till förordning, det må ske under förutsättning att riksdagen nu också kommer att antaga försäljningsförordning beträffande mellanstarka drycker.

Herr Bäckström: Jag ber att för min del få yrka bifall till utskottets förslag dels därför att detta hänger så nära ihop med vad som förut antagits, och dels emedan däri ligger ett slags ersättning till bryggerinäringen för vad denna otvivelaktigt kommer att förlora genom den nya nykterhetslagstiftningen — detta under förutsättning, att en förordning om försäljning av mellanstarka maltdrycker kommer att vid innevarande riksdag antagas.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels, av herr *Bäckström*, att utskottets nu ifrågavarande förordningsförslag skulle godkännas under förutsättning, att innevarande riksdag komme att antaga förordning om försäljning av maltdrycker om 2,5—3,6 volymprocent alkohol, dels ock, av herr *Nilson, Karl August*, att under enahanda förutsättning utskottets förordningsförslag skulle godkännas med den ändring, som föranleddes av 25 paragrafens utelämnande.

Härefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till herr Bäckströms yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Förordningsförslag ang. ändringar i svagdricksförsäljningsförordningen.

Utskottets under A 4) framlagda förordningsförslag.

Herr Nilson, Karl August: Det är intet annat att säga om den här saken än att bara yrka bifall till utskottets förslag, under samma förutsättning som förut att en förordning blir antagen om mellanstarka maltdryckers försäljning.

Efter härmed slutad överläggning godkändes ifrågavarande förordningsförslag, under förutsättning att innevarande riksdag komme att antaga förordning om försäljning av maltdrycker om 2,5—3,6 volymprocent alkohol.

Utskottets i betänkandet gjorda hemställanden.

Förklarades besvarade genom kammarens föregående beslut.

Ang. brännvinsbränning under eljest icke tillåten tid.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande, nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om visst undantag från bestämmelserna i 2 § förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin.

I en den 21 mars 1919 avlåten, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 362, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till

förordning om visst undantag från bestämmelserna i 2 § förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin.

Härigenom förordnas som följer:

Utan hinder av vad i 2 § förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin finnes stadgat, äger Konungen, när särskilda skäl därtill äro, för visst fall medgiva, att under år 1919 tillverkning av brännvin må, jämväl under annan förutsättning än i 2 mom. av nämnda paragraf angives, äga rum å tid, då brännvinstillverkning enligt samma paragrafs 1 mom. eljest ej skulle vara tillåten.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då densamma, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Utskottet hade i föreliggande betänkande hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 362, antaga i betänkandet infört förslag till förordning om visst undantag från bestämmelserna i 2 § förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin.

Ang. brännvinsbränning under eljest icke tillåten tid. (Forts.)

Herr Nilsson, Karl August: På grund av frånvaro vid betänkandets justering har jag inte varit i tillfälle att lämna någon reservation i detta ärende, men jag har i utskottet yrkat avslag på Kungl. Maj:ts förslag. Jag vidhåller också nu mitt avslagsyrkande. Här är dock fråga om en tämligen viktig sak. Det är fråga om att bränna ned till brännvin födoämnen, som kunna på annat och bättre sätt användas. Jag skall icke upptaga herrarnas tid med att tala om upprinnelsen till Kungl. Maj:ts här föreliggande förslag, men det rör sig om åtminstone cirka 30 miljoner kilogram kålrötter, som skulle förvandlas till 1½ miljoner liter brännvin. Och icke nog med detta, utan för att åstadkomma detta brännvin av kålrötterna måste också en del brödsäd användas. Det har synts mig vara alldeles orimligt att nu gå den vägen med det föreliggande partiet. Det säges, att detta parti kålrötter skulle vara skadat genom förruttnelse, men knappast kan det vara mera skadat, än att det kan användas till fodermedel för kreatur. Ty kan det icke användas till fodermedel för kreatur, så kan det icke användas till att bränna brännvin av.

Jag skall också be att omedelbart få bemöta den invändning, som jag vet skall göras, så att jag slipper gå upp en gång till. Det kommer att sägas, att det varit gjort allt vad göras kan för att avyttra dessa kålrötter och andra rotfrukter till fodermedel, men att detta icke varit möjligt. I utskottet upplystes, att folkhushållningskommissionen hade vidtagit åtgärder, dels genom prisnedsättningar och dels genom fraktnedsättningar för att stimulera till köp. Men det visade sig, när man lät undersöka denna sak, att beslut därom fattats blott några få dagar före det ärendet behandlades i bevillningsutskottet, eller allra tidigast den 1 april detta år. Det hade alltså icke hunnit bliva kungjort ute i landet, såsom man väntat sig. Folkhushållningskommissionen har alltså ingått med en framställning till Kungl. Maj:t i denna fråga innan det verkligen gjorts kraftiga ansträngningar för att få dessa rotfrukter avyttrade till fodermedel. Under dessa förhållanden har jag ansett mig böra fortfarande stå på den ståndpunkten, att ett avslag på Kungl. Maj:ts förslag och utskottets framställning här vore det riktiga för att söka få fram om möjligt en bättre användning av dessa fodermedel, som helt säkert kunna användas bättre än till brännvin.

Därför, herr talman, ber jag få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Forssman: Ja, det är mycket riktigt, som den siste ärade talaren framhöll, att skälet till att Kungl. Maj:t begärt detta tillstånd och till att bevillningsutskottet velat tillstyrka det är, att en massa kålrötter, som folkhushållningskommissionen har, icke kunnat avsättas. trots energiska försök från kommissionens sida Nu är emellertid saken den, att det är en rätt tvivelaktig affär att försöka bränna brännvin av kålrötter. Det har visat sig, som naturligt är, att utbytet blir helt obetydligt. Emellertid har ut-

skottet icke ansett sig kunna stå till svars med att neka Kungl. Maj:t det begärda tillståndet. Det är alldeles klart, att Kungl. Maj:t och vederhörande myndigheter komma att noga avväga, vad som är bäst: att bränna brännvin av partiet eller använda det på annat sätt, och därför ha vi ansett oss böra lämna möjligheten öppen för Kungl. Maj:t att välja vilken utväg, Kungl. Maj:t behagar.

Ang. brännvinsbränning under eljest icke tillåten tid. (Forts.)

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Eliasson: Även jag har varit av samma åsikt som herr Nilsson i denna fråga, men då man här i motiveringen fått in en punkt, att alla åtgärder böra vidtagas, som kunna vara ägnade att leda till att ifrågakomna varor i första hand bli använda såsom födoämnen för människor eller djur, har jag ansett mig kunna ansluta mig till utskottets hemställan, till vilken jag därför skall be att få yrka bifall.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i förevarande betänkande hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 11 oktober 1907, angående beskattning av socker m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av sammansatta bevillnings- och andra lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om skattebetalning genom skattemärken i skatteböcker, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden

nr 10, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning och förslag i syfte att vidmakthålla och utveckla det svenska jordbruket, samt

nr 7, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om framläggande av förslag till fullständig avrustning av Sveriges nuvarande nationella försvarssystem,

bifölls vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Anmäldes och bordlades bevillningsutskottets betänkande nr 32 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restitution i vissa fall av erlagda tobakslicensavgifter.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående semester åt rektorerna vid de allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd till läroverksadjunkten P. E. F. Ågren;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av tomt för nybyggnad åt hantverksskolan i Kristinehamn för blinda m. m.;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts dels i punkt 242 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen dels ock i punkt 56 under samma huvudtitel av propositionen med förslag till tilläggsstat till riksstaten för år 1919 gjorda framställningar angående anslag till laboratoriebyggnad m. m. för tekniska högskolans fackskola för kemisk teknologi;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts dels under sjunde huvudtiteln av statsverkspropositionen och propositionen om tilläggsstat för år 1919, dels ock i särskild proposition gjorda framställningar angående anslag till kammarrätten m. m.;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter skrädderiarbetaren Fredrik Albert Appelkvist från Uppsala m. fl.;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter förre hökerihandlaren Georg Lundqvist från Malmö;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av överskott i djurgårdskassan till säkerställande under år 1920 av Ulriksdals kungsgårds förvaltning och drift;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1919 under fjärde huvudtiteln för bestridande av merkostnader för vissa ändringsarbeten vid garnisonssjukhuset i Stockholm; samt

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående personligt lönetillägg m. m. åt generalfältläkaren F. J. Bauer.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet samt till lag om ändring i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om rätt att förfoga över annan tillhöriga fondpapper; samt

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillägg till § 27 mom. 4 värnpliktslagen den 17 september 1914 ävensom en i ämnet väckt motion.

Anmäldes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 116, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 26 april 1918 om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, dels ock fyra i ämnet väckta motioner;

nr 117, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 30 april 1918 om fastställande av högsta pris å vissa varor under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m., dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 118, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 19 juni 1917 med vissa bestämmelser mot oskäliga pris under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 119, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m., dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 120, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 28 mars 1917 om förbud i vissa fall mot fortskaffande av gods med svenskt fartyg mellan utrikes orter m. m.; samt

nr 121, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 28 mars 1917 om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri eller upplåtelse av fartyg, så ock mot förvärv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri, dels ock en i ämnet väckt motion.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 116, att utskottets hemställanden i utlåtande nr 19, vidkommande förslaget nr 117, att utskottets hemställanden i utlåtande nr 20, rörande förslaget nr 118, att utskottets hemställanden i utlåtande nr 21, angående förslaget nr 119, att utskottets hemställanden i utlåtande nr 22, i avseende på förslaget nr 120, att utskottets hemställanden i utlåtande nr 24, samt, i fråga om förslaget nr 121, att utskottets hemställanden i utlåtande nr 23 bifölles även av andra kammaren.

Ordet lämnades på begäran till herr Lindhagen, som yttrade:

Ja, herr talman, jag ville bara tillkännagiva, att då kammaren var sysselsatt med de här alkoholfrågorna, som bruka taga lång tid, tänkte jag, att jag kunde våga dyka ned för ett ögonblick i mina papper, men så, helt plötsligt föll klubban över ett betänkande, som kom åtskilligt efter alkoholfrågorna. Jag vill för min del beklaga detta. Men orsaken till att jag begärde ordet är framför allt, att man icke skall tro, att jag avstått från att yttra mig i den sak det gällde; tvärtom, jag skulle ha velat klämma till mer än någonsin. Nu är det ju alldeles för sent, men genom detta mitt tillkännagivande har jag i alla fall velat göra gällande, att detta ärende, som stod upptaget som tredje punkt på dagordningen i går, men som nu i dag står sist — det är dock symboliskt, som pekande mest mot framtiden — är det viktigaste av alla dem, som förekommit på riksdagens bord i dag.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit genomgångna, beslöts på hemställan av herr talmannen att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, skulle nedtagas.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 4,50 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 22 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr vice talmannen.

Justerades protokollen för den 12 och den 14 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uteslutande av vissa bestämmelser i avtal den 12 mars 1917 mellan kronan och Stockholms stad angående mark i Djurgårdsstaden och vid Kaknäs;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av länsstyrelsens i Gävleborgs län ämbetslokaler m. m.; samt

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om ändring av § 10 mom. 1 i telefonreglementet den 29 november 1915.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 495, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt behövande änkor av understöd utav allmänna medel för underhåll och uppfostran av deras barn, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt för kommun att upptaga särskild avgift vid vissa offentliga nöjestillställningar jämte en inom riksdagen i ämnet väckt motion;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning åt biskoparna i Härnösands och Luleå stift för vissa resekostnader;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löneturs beräkning för docenter vid statsuniversiteten samt Stockholms och Göteborgs högskolor;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlöning åt lärare vid folkskolor och vissa andra skolor under tjänstgöring till rikets försvar m. m.;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillerkännande åt pastorn vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö av ett andra ålderstillägg;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utökning av det till statens uppfostringsanstalt å Bona hörande jordområde m. m.;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för hopitalsläkaren P. H. N. Sjöbring och hospitalssysslomannen E. O. Högberg att komma i åtnjutande av de från och med år 1919 fastställda avlöningsförmåner för läkar- och kontorspersonalen vid statens hospital och asyler; samt

nr 94, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till hjälpverksamhet bland de av världskriget hemsökta ländernas nödställda befolkning;

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående personlig professur åt observatorn E. H. von Zeipel jämte en i ämnet väckt motion;

sammansatta bevillnings- och andra lagutskottets memorial nr 2, med hemställan om anvisande av ersättning åt sammansatta bevillnings- och andra lagutskottets sekreterare och vaktbetjäning; ävensom

andra lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i gällande bestämmelser om avsöndring från hemman av inägor.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkande nr 32.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,10 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Stockholm 1919. **Kungl. Boktryckeriet,** P. A. Norstedt & Söner. *192171*